

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

JÚN
CZERWIEC 1999

Č. 6 (493)
CENA 1,70 ZŁ

ČARY NOCI SVÄTOJÁNSKEJ

AKÝ OTEC, TAKÝ SYN

Z GALÉRIE NAJSTARŠÍCH ORAVCOV

V novootvorenej galérii slovenského umenia v krakovskom sídle Spolku Slovákov v Poľsku sa konala vernisáž výstavy grafiky a malieb našej oravskej výtvarníčky Lídy Mšalovej z Hornej Zubrce. Počas vernisáže maliarka dostala množstvo kvetov a gratulácií, v tom i od svojej rodáčky Márie Žiębovej (v spoločnosti prof. J. Čongvu). Podrobnejšie o výstave pišeme na str. 18-19. Foto: J. Bryja

V ČÍSLE:

Gymnáziá na Spiši	4
Bude slovenčina aj v nových gymnáziách?	5
Aký otec, taký syn	6
Zo spomienok harkabujskej nestorky	7
V tieni priehrady	8
Pamiatke Eugena Kotta	9
Život v ústraní	10-11
Požiarnická slávnosť v Novej Belej	12
Oplatí sa gazdovať?	13
Život na lavici obžalovaných	14
Festival európskeho ľudového remesla v Kežmarku	15
Z činnosti gminného družstva (GS)	16-17
Výstava prác Lídie Mšalovej	18-19
Poviedky na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Stáva sa	34

NA OBÁLKE: Predstavitelia ÚV SSP – L. Molitoris, J. Čongva, J. Špernoga a F. Harkabuz s našou výtvarníčkou L. Mšalovou (v strede) a jej rodáčkou M. Žiębovou počas vernisáže výstavy. Foto: J. Bryja

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze:
Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:
Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze roku
bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto:
Bank PKO S.A., Grupa Pekao S.A.
III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma
można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół
i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocznie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstu, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstu.

Redakcja nie odpowiada za treść
materiałów pozaredakcyjnych, nie
zawsze zgodnych z poglądami redakcji.

PL ISSN 0514-0188, INDEX 38501

NÁŠ SPOLOK PRED XI. ZJAZDOM

V dňoch 24. a 25. apríla t.r. sa v sídle ÚV v Krakove konali zasadnutia predsedníctva a pléna Ústredného výboru Spolku Slovákov v Poľsku, ktoré viedol predseda ÚV, prof. Jozef Čongva.

Predsedníctvo

si najprv vypočulo správu o činnosti Spolku v r. 1998, ktorú predstavil tajomník ÚV Ludomír Molitoris. Vyplývalo z nej o.i.:

- V organizačnej oblasti - vo väčšine MS ÚV urobil aktualizáciu členstva a začal vydávanie legitimácií. Zostala ešte výmena tabuľ na klubovniach.

- Vo vydavateľskej oblasti - popri vydávaní Života a poskytovaní tlačiarenských služieb Spolok vydal dodatočne 3 knihy: *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*, antológia slovenských poviedok *Miejsce w zdarzeniu* a výber poézie V. Kovalčka *Klucz światła*.

- V kultúrnej oblasti - ÚV usporiadal niekoľko celokrajanských podujatí, v tom najmä: Fašiangy - ostatki v Krempachoch, Deň slovenskej kultúry na Orave, prehliadku dychoviek vo Fridmane a recitačnú súťaž v Chyžnom. Začal tiež školenie kapiel v Krempachoch a Novej Belej.

Okrem toho ÚV pokračoval vo výstavke krajanského kultúrneho centra v Kacvíne, uskutočnil opravu redakcie Život, riešil otázku štipendií krajanských študentov na Slovensku, výučby slovenčiny na školách, slovenských bohoslužieb a usporiadal rad ďalších podujatí.

Po správe členovia predsedníctva prerokovali plán práce Spolku na tento rok, ktorý o.i. zahrnuje podobné úlohy ako vlni, teda vyššie spomínané kultúrne podujatia, dokončenie výstavby kultúrneho centra v Kacvíne a prípravy na XI. zjazd Spolku.

Končí sa medzizjazdové obdobie našej organizácie. Preto predsedníctvo značnú časť svojich rokovania venovalo otázkam príprav na XI. zjazd SSP, v tom najmä zásadám volebného poriadku, volebnej kampani v MS a OV a predbežnému termínu zjazdu a svoje návrhy sa rozhodlo predložiť na schválenie na plenárnom zasadnutí ÚV.

Po skončení zasadania sa členovia predsedníctva zúčastnili na vernisáži výstavy práckr. Lídy Mšalovej a na otvorení galérie slovenského umenia v sídle Spolku. Píšeme o tom na str. 18-19.

Plénum ÚV SSP

Podobne ako predsedníctvo, aj členovia Ústredného výboru SSP sa najprv oboznámili s vyššie spomínanou správou tajomníka ÚV o činnosti Spolku v r. 1998, ako aj s návrhom plánu práce na tento rok, ktorý po krátkej diskusii aj schválili.

Ústredný výbor tak tiež podrobne prerokoval návrhy predsedníctva ÚV týkajúce sa príprav na XI. zjazd Spolku a po upresnení niektorých otázok ich schválil. Keď ide o volebný poriadok, nadáľ platí doteraz uplatňovaná zásada volby delegátov: na zjazd - 1 delegát na 50 členov, kým na obvodnú volebnú schôdzku - 1 delegát na 30 členov. Volebná kampaň v miestnych skupinách (s voľbou výborov a delegátov) by sa mala skončiť do konca októbra a kampaň v obvodech (s voľbou OV) do konca novembra t.r. Plénum ÚV zároveň stanovilo predbežný termín XI. zjazdu SSP na december 1999.

Okrem zjazdovej tematiky členovia ÚV venovali hodne pozornosti aj otázkam výučby slovenčiny na školách, najmä v kontexte zavádzanej školskej reformy a vytvárania gymnázií na Spiši a Orave, ako aj problematike štipendií pre krajanských študentov na Slovensku (ktoré sa vláda SR nedávno rozhodla prinávrať) a ďalším otázkam.

JÁN ŠPERNOGA

ČARY NOCI SVÄTOJÁNSKEJ

Svätojánska noc v dávnych časoch súvisela s letným slnovratom. V pohanských časoch ľudia verili, že sily prírody sú v tomto čase najväčšie, liečivé bylinky najúčinnejšie a prírodní duchovia „pracujú“ najusilovnejšie. V celej Európe dnes vidíme - v súvislosti s návratom k prírode - oživenie svätojánskych tradícii, slávenie letného i jesenného slnovratu.

Naši dávni predkovia očakávali svätojánsku noc s radosťou i napäťom. Považovali ju za najmagickejšiu noc roka, okrem Božieho narodenia.

Ludia verili, že počas svätojánskej noci sa vracajú na zem mftvi a zohrevajúc srdcia mladých zbavené lásky, spájajú ich do dlhotrvajúcich, hoci nie vždy trvalých zväzkov. V túto noc sa vraj plnia najfantastickejšie túžby, nachádzajú skryté poklady, lebo zem sa práve túto noc otvára, aby ich vydala, zlé sily strácajú svoju moc. Svätojánska noc je údajne aj najlepším časom na lásku a plodenstvo detí. Vraj dokonca ženy, ktoré mali fažkosti s otehotnením, v noci z 23. na 24. júna otehotnejú (treba vyskúšať!). Kým si však padnete do náručia, očistíte sa ohňom a vodou. Treba vtedy zapaliť v každej miestnosti bytu bylinky, agnihotru a sviečky. Potom treba celý byt postriekať vodou, v ktorej sa 12 hodín močila halúzka paliny. Potom si treba urobiť spoločný kúpeľ, vypíť z jedného hrnčeka odvar z paliny

a niekoľko halúzok vložiť pod plachtu... Ak ník z partnerov netrpí väčnejšou chorobou, o deväť mesiacov sa môžu tešiť na prírastok.

Palina je bylina neodlučiteľne spojená so svätojánskou nocou. V ten deň sa má rozložiť na sušenie, zviazať do zväzkov a zavesiť do prieavanu (vtedy ma najväčšiu silu). Palina sa rozmiestňuje aj okolo ohnísk počas svätojánskej noci. Možno ju aj nosiť pri sebe.

Noc lásky

Keltskí druidi a slovanskí mágovia odporúčali vo svätojánsku noc - po umytí sa vodou pri brehu rieky či jazera a osušení pri posvätnom „svätojánskom“ ohni - aby páry odišli do ústrania (opásaní palinou). Vtedy sa totiž štavy Zeme miešajú so šťavami ľudí a zabezpečia plodnosť. Lúbostný rituál sa zvyčajne odohrával aj v obilných lánoch, čo prinášalo úžitok ľuďom i zemi, prialo celkovej plodnosti a blahobytu.

Palina odtrhnutá za úsvitu bola dokonalým talizmanom proti únavie. Pomáhala aj pri urieknutí a zlým silám. Palinu stačí zastoknúť za obraz či zavesiť nad dvere, aby chránila dom pred zlými energiami. V práškovej podobe sa ľuďom odiadzajú domy a vyháňajú zlí duchovia.

Vo svätojánsku noc sa trhá aj lístie papradia. Keď ho potom postavíme do vázy či vyusušíme, prináša nám do domu priaznivé ener-

gie. Keď ho dáme pod posteľ, zabezpečí nám vraj pokojné sny a pomáha aj proti negatívному zemskému žiareniu.

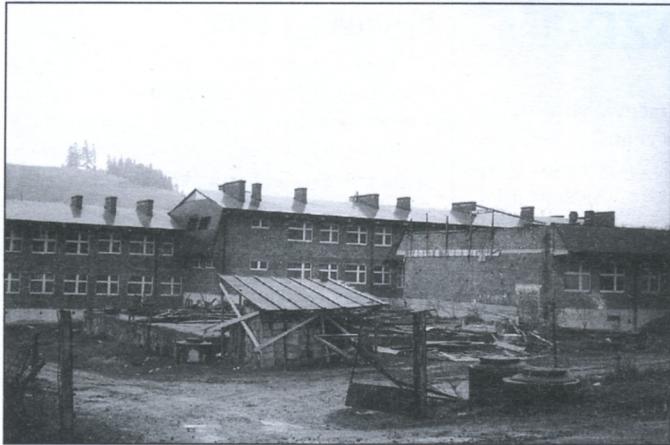
Každý oheň, ktorý v túto noc zapálime, zaženie vnútorný súmrak človeka a umožní mu spojiť sa s celým vesmírom. Vnímaví ľudia môžu mať v túto noc prorocké významy či sny.

Ak máte v hlave zmätok a väčné problémy, poprote vo svätojánsku noc o pomoc oheň a dobré sily prírody - riešenie sa nečakane objaví vo vašej hlave v bdelom stave alebo v spánku.

V túto noc sa treba popýtať aj na citové väzby. Ak budú vaše sny jasné, v ružovo-zlatej farbe či zlato-zelenej, váš zväzok bude vydarený. Snové proroctvo sa naplní, ak si navyše vložíte pod jazyk kúsok bobkového listu. Pamäťte si, že svätojánska noc je nocou veštieb, otázok a lásky...

Noc bylín

Liečivé bylinky majú vo svätojánsku noc mimoriadnu silu a ako verili naši predkovia, možno v tom čase dokonca nájsť kvet papradia. Každá bylinka, ktorú v túto noc odtrhne, má zázračnú silu. Niektoré treba trhať za úsvitu „pred prvým vtáčím zanôtením“, vždy ich však musí byť deväť druhov, pričom nesmie chýbať harmanček, tymian, kvet čiernej bazy, mäta pieporná, saturejka, palina. Z týchto byliniek si dievčatá plietli vence, púšťali ich na

Na stavenisku nižnolapšanskej školy

Škola vo Fridmane

GYMNÁZIÁ NA SPIŠI

Na severnom Spiši začnú od prvého septembra pôsobiť nové gymnázia v Krempachoch, Nižných Lapšoch, Jurgove a Fridmane, pričom jurgovské bude filiálkou gymnázia v Bialce Tatzańskiej a fridmanské - nižnolapšanského. Kedže do septembra ostáva už len niekoľko mesiacov, vybrali sme sa do spomínaných obcí, aby sme zistili, v akom stave sa nachádzajú tieto školy, či budú schopné v budúcom školskom roku prijať prvých gymnazistov.

Fridman

Azda najmenší problém s tým bude mať fridmanská škola. Hoci bola vybudovaná pred 26 rokmi, je v pomerne dobrom stave. Zišla by sa jej už sice menšia oprava, konkrétnie výmena strechy, ale Fridmančania to iste čoskoro urobia. Čakajú len nejaké dotácie od gminného úradu. Ako nás informoval riaditeľ školy Franciszek Iglar, spolu s výmenou strechy by chceli získať dodatočné 2-3 miestnosti prístavbou poschodia nad učiteľským bytom v pravom krídle školy. V súčasnosti je v škole, okrem učiteľských kabinetov a sociálnych zariadení, 9 veľkých tried a telocvična.

Krempašská škola

- Tieto miestnosti budú vystačujúce aj pre potreby budúceho gymnázia, - hovorí Fr. Iglar, - vedľ gymnáziom nám na prvé dva roky pribudne len jedna trieda. Potom to budú dve triedy naviac. Spočiatku teda budeme využívať rovnaký počet tried, ako pred niekoľkými rokmi, keď sme mali v škole aj nultý ročník. Nuž a neskôr? Ak by nám pribudli spomínané 2-3 miestnosti, mali by sme dostatočný počet tried a nemuseli by sme meniť systém výučby na dvojsmenný.

Fridmanské gymnázium, ako sme už spomínali, bude filiálkou nižnolapšanského. Len desať žiakov však chýbalo do počtu, aby mohlo fungovať ako samostatné gymnázium. Návštevovať ho budú - okrem miestnych žiakov - aj žiaci z nedalekého Falština. Podľa slov pána Igla sa zariadenie školy a zloženie pedagogického zboru mení nebude.

- Naše doterajšie vybavenie a pomôcky budú stačiť aj na výučbu v gymnáziu, - hovorí riaditeľ. - Samozrejme, nemáme k dispozícii najnovšie učebné pomôcky, ale len také, aké boli dostupné. Kedže dotácie z gminy sú dosť malé, väčšinu zariadenia kupujeme na vlastné

stné náklady. Máme však celkom dobré audiovizuálne zariadenia a dobre vybavené laboratóriá.

Vo fridmanskej škole nemajú snáď len počítacovú pracovňu, ktorá by v dnešných časoch nemala chýbať v žiadnej škole. Aj tento problém chce Franciszek Iglar vyriešiť čím skôr. Pretože škola nemá na tento cieľ finančné prostriedky, snaží sa zohnať nejakého sponzora, ktorý by financoval zariadenie tejto pracovne.

Nižné Lapš

Z nových spišských gymnázií práve budova novej nižnolapšanskej školy vzbudzuje medzi tunajším obyvateľstvom najviac pochybnosti, či bude do začiatku septembra dokončená a natoliko zariadená, aby sa v nej mohla začať výučba. Ludia si už dlhší čas žartujú, že aj Noemu trvala stavba korábu kratšie ako výstavba tejto školy. Niet sa ani čomu čudovať, vedľ ju budujú už 12 rokov (od roku 1987). Samozrejme najväčším problémom je nedostatok finančných prostriedkov. Do konca roku 1998 do tohto objektu investovali milión šesťstotisíc zlôtých. Ako nás však uistil vojt nižnolapšanskej gminy Antoni Kapołka, v septembri bude škola odovzdaná do užívania. Aby sa tam však výučba mohla začať, treba ešte plne ukončiť a zariadiť didaktickú časť (vyučovacie miestnosti), ktoré v súčasnosti robotníci omietajú. Školu treba zapojiť do kanalizačnej siete, urobiť chodníky, no a postaviť športové ihrisko, kde by mohli vyučovať lesné výchovu. Ako sme sa dozvedeli, ukončenie výstavby pravého krídla školy a telocvične sa kvôli nedostatku peňazí na tento rok neplánuje. Vedľ len na samú telocvičnu bude treba ešte 615 tisíc zlôtých.

- V tomto roku potrebujeme na dokončenie výstavby a zariadenie školy 800 tisíc zlôtých, - hovorí A. Kapołka. - Z gminného rozpočtu máme len 300 tisíc, teda budeme musieť zohnať ešte 500 tisíc. Peniaze na zariadenie školy by sme chceli získať z Kuratória osvety.

Novú školu bude od budúceho školského roka navštevovať 53 žiakov z Tribša, Vyšných a Nižných Láps, Lapšanky, Kacvína, Nedece a Nedece - Zámku. Okrem toho sa tam samo-

BUDE SLOVENČINA AJ V NOVÝCH GYMNAZIÁCH?

Ako sme už písali, v novom školskom roku 1999/2000 vstupuje vo Poľsku do života nová školská reforma. Pretože 1. september sa blíži mňovými krokmi, pozrime sa na to, ako bude po reorganizácii a zavedení gymnázií pôsobiť základné a stredné školstvo v gmine Jablonka. Informácie na túto tému mi udelila inšpektorka oddelenia osvety v Jablonke Mgr. Maria Staszkiewiczová. Spýtal som sa jej o.i. na to, ako to bude vyzerat s vyučovaním slovenského jazyka v nových trojročných gymnáziach, zaujímali ma tiež osudy tých učiteliaov ZŠ, ktorí stratia svoje úvazky po prechode žiakov šiestackých tried do prvej triedy gymnázií, ako aj to, kde sa budú nové gymnáziá nachádzať, prípadne kto bude ich riaditeľom.

- Na území našej gminy budú otvorené štyri gymnáziá - hovorí M. Staszkiewiczová. - V Jablonke bude gymnázium v ZŠ č. 1. V jeho piatich triedach sa bude učiť 126 žiakov, dochádzajúcich z Jablonky, Oravky a Chyžného. V novom gymnáziu v ZŠ č. 2 v Podvuku sa bude v dvoch triedach učiť 44 miestnych žiakov a do lavíc v dvoch triedach gymnázia v ZŠ č. 1 v Malej Lipnici zasadne 50 žiakov. Ďalšie gymnázium vznikne v ZŠ č. 2 v Hornej Zubrici, kde sa v troch triedach bude učiť 78 žiakov z Dolnej a Hornej Zubrice.

Poznamenajme, že dochádzanie žiakov do nových gymnázií musí zabezpečiť gminný úrad. Ako sme sa dozvedeli, deti budú dovážať školské autobusy, teda rodičia sa nemusia obávať o ich bezpečnosť (nebudú musieť totiž cestovať bežnými autobusovými spojmi). Gminnému úradu naďalej zostáva financovanie základných a materských škôl a od 1. septembra 1999 im k tomu pribudne aj financovanie gymnázií.

zrejme prestahuje nižnolapšanská základná škola, ktorú bude navštevovať 220 žiakov. Pripomeňme, že v súčasnosti je ZŠ v Nižných Lapšoch rozmiestnená až v troch starých budovách. V budúcnosti Nižnolapšania v jednom z týchto objektov chcú zriadit škôlku.

Krempachy

Krempašská škola je na tom oveľa lepšie, ako nižnolapšanská. Stavbu tejto školy Krempašania začali na jeseň 1995. V súčasnosti je stavba ukončená v tzv. hrubom stave. Treba tu urobiť už len posledné práce, ako napr. omietnutie telocvične, maľovanie miestností či vydláždenie sociálnych zariadení.

- Budovu musíme omietnuť z vonkajšej strany, - hovorí stavebný inšpektor Karol Paluch. - Okrem toho treba upraviť príjazdnú cestu do školy, športové ihrisko a okolie školy. Celý školský areál chceme oploňtiť. Kedže v Krempachoch nie je ešte zavedená kana-

- Pokial ide o ďalšie zamestnávanie učiteliaov v základných školách - pokračuje M. Staszkiewiczová - od 1. septembra budú musieť pre nedostatok žiakov odísť zo ZŠ č. 2 v Jablonke dve učitelky (Maria Pilchová a Jolanta Kuligová) a v nasledujúcom školskom roku to hrozí aj Margite Pakosovej. Ďalší učitelia zo základných škôl v našej gmine, ktorí po prechode šiestakov do nových gymnázií stratia svoje nadpočetné hodiny, si budú môcť svoj úvazok doplnovať vyučovaním práve v novozałożených gymnáziách.

Ako bude vyzerat v nových gymnáziach ďalšie vyučovanie slovenského jazyka?

- Na vyučovanie všetkých cudzích jazykov - hovorí - teda nielen slovenského, sa budú musieť žiaci 1. ročníka gymnázií prihlásiť odznova. Ide predsa o úplne nový druh školy. Nebudú sa teda automaticky učiť ten jazyk, ktorý mali v základnej škole. Keď sa však rozhodnú vybrať si slovenský jazyk, ani my, ani vedenie škôl im v tom nebude brániť. Práve naopak. Už máme vybratých učiteľov, s ktorími sme mali stretnutie a ktorí sú pripravení vyučovať slovenčinu. Sú to Jozef Páleník a Danuta Greláková zo ZŠ v Chyžnom, Anna Lenczowská zo ZŠ č. 2 v Jablonke, Grażyna Kozáková zo ZŠ č. 2 v Podvuku a Lucyna Greláková zo ZŠ č. 3 v Malej Lipnici. V jednotlivých školách sa uskutočnia stretnutia s rodičmi, na ktorých budeme hovoriť aj o tom. Všetko ostatné teda záleží len a len od rozhodnutia rodičov a ich detí. Treba tiež dodať, že niektorí učitelia základných škôl budú musieť dochádzať vyučovať aj do iných škôl, aby mali naplnený svoj pracovný úvazok. Myslím si však, že to im nebude robíť až taký veľký problém.

lizácia, pribudla nám ďalšia práca - pri škole musíme vybudovať žumpu.

Budova krempašskej školy vyzerá skutočne impozantne. Budovali ju pre okolo 400 detí, no môže slúžiť aj pre 500 až 600 žiakov. V priestoroch školy sa nachádza telocvičňa, sedemnásť veľkých tried (každá má 60 m²), dvanásť menších tried (od 30 do 40 m²), miestnosti pre knižnicu, študovňu a klubovňu, rôzne pracovne a pod. V škole bude aj školská jedáleň s kuchyňou a dva učiteľské byty.

- Keď budeme mať dostatočné prostriedky na zariadenie objektu, bude to už ozajstná škola 21. storočia, - hovorí K. Paluch.

Riaditeľom nového gymnázia bude Jan Szenderewicz, terajší riaditeľ ZŠ v Novej Belej. Otázka počtu žiakov koncom apríla ešte nebola známa. Nevedno totiž, kam do gymnázia budú chodiť deti z Gronkowa. Gronkovčania nechcú posieláť deti do tunajšej školy.

Text a foto: JÁN BRYJA

Inšpektorka M. Staszkiewiczová

Čo povedať záverom? Nové gymnáziá v jablonskej gmine, ako aj ich učitelia sú teda na prijatie žiakov pripravení. Aby sa však na nich vyučoval aj slovenský jazyk, záleží od detí a ich rodičov. Tu musíme, aj keď neradi, skonštatovať, že v mnohých oravských obciach sú s vyučovaním slovenčiny problémy aj naďalej. Napríklad v posledných rokoch sa nepodarilo obnoviť vyučovanie slovenského jazyka o.i. v základných školách vo Veľkej Lipnici-Pravorevke, Oravke, Podsrní či Harkabuze a ľahká situácia môže byť od nového školského roka aj v iných oravských školách. Ako príklad možno uviesť ZŠ v Chyžnom, kde v tomto školskom roku končí ôsmacka trieda, ktorá je, žiaľ, poslednou, v ktorej sa vyučovala slovenčina. Ak sa nábor na slovenčinu v tejto obci skončí neúspešne, koho budú učitelia v Chyžnom učiť? Podobná neradostná situácia je aj v ZŠ č. 2 v Jablonke, kde do prvej triedy nového gymnázia sice prechádza šesť šiestakov, ale o tom, či sa naďalej budú učiť slovenský jazyk ešte nevedno. Poznamenajme tiež, že v tejto škole nebola už niekoľko rokov otvorená prvá trieda, čo je snáď jedným z dôvodov, prečo tu musia stratiť prácu až dve dobré učitelky. Päť žiakov zo 6. triedy v ZŠ č. 1 v Hornej Zubrici, ktorí sa doteraz učili slovenčinu, prechádzajú do prvej triedy gymnázia v ZŠ č. 2, ale či sa prihlásia aj na slovenčinu? Čo teda urobí, aby vyučovanie slovenského jazyka na oravských školách postupne nezaniklo? Myslím si, že nad touto situáciou sa musia už ozaj vážne zamyslieť najmä výbory MS v jednotlivých obciach, vedenie nášho Spolku, ako aj všetci krajania. Hoci to nebude ľahké, nejaké východisko zo súčasného stavu sa musí nájsť. Je už najvyšší čas. Každá minúta, ktorú stratíme váhaním, sa môže ukázať ako osudná.

Poznamenajme ešte, že kandidáti na miesta riaditeľov nových gymnázií v jablonskej gmine neboli ešte (do času napísania tohto článku), oficiálne schválení. Vrátime sa k nim v nasledujúcich číslach.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

AKÝ OTEC, TAKÝ SYN

Vo funkciu predsedu MS SSP v Krempachoch sa za pol storočia činnosti nášho Spolku vystriedalo už sedem krajánov. Prvým predsedom bol Valent Krištofek, poňom Ján Kovalčík, potom Michal Petrášek, poňom opäť Valent Krištofek (syn prvého predsedu). Po Krištofekovi bol predsedom Ján Petrášek starší, potom František Kovalčík a v súčasnosti túto funkciu plní zasa syn predposledného predsedu, Ján Petrášek mladší. Skutočnosť, že po otcovi krajania zvolili za predsedu aj syna, najlepšie svedčí o tom, že je to rodina o silnom národnostnom cínení, ktorá svoj život zasvätila krajanskému spoločenskému dianiu. V tomto čísle chceme priblížiť čitateľom postavy dvoch krempašských predsedov, Jánov PETRÁŠEKOVCOV - otca a syna.

Krajan Ján Petrášek starší sa narodil 7. júna 1924 v slovenskej rolnickej rodine v Krempachoch. V tejto obci strávil celý svoj život, hoci veľa nechýbal, aby krátko po vojne odišiel bývať na Slovensko. Ján pochádzal z viacetnej rodiny. Všetci jeho súrodenci: brat Anton a sestry Mária, Anna, Helena, Katarína, Žofia a Terézia opustili rodné Krempachy a usadili sa na Slovensku. Dnes už okrem Jána žije len Helena, Žofia a Terézia. Brat Anton, absolvent obchodnej akadémie, žil v Huncovciach. Ako dnes Ján spomína, po druhej svestovej vojne, keď Krempachy opäť pripojili k Poľsku, bol práve na návšteve u Antona. Keď sa vrácal domov, už ho zastavil slovenský žandár, ktorý žiadal od neho doklady.

- Ak nemáte potrebné doklady, povedal mi, nepustíme vás cez hranicu. Ja som mu odvetil, že ani nechcem, aby ma pustil, lebo som Slovák a chcem žiť ďalej na Slovensku, nie v Poľsku. Vtedy mi žandár povedal, že pravé naopak, mal by som sa vrátiť, lebo tam mám rodnú zem a krajanov, ktorí ma budú potrebovať.

Tak sa teda Ján vrátil domov a hneď sa aj aktívne zapojil do krajanského diania v obci. Spolu so svojím otcom (tiež Jánom) patril medzi zakladateľov Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Krempachoch. Už na prvej volebnej schôdzi mu krajania zverili funkciu takomníka a v 1977 ho zvolili za predsedu MS.

- Bolo to pre nás veľmi ľahké obdobie, - spomína, - najväčšie problémy sme mali so slovenskými bohoslužbami. V Krempachoch sa predtým vždy slúžila sv. omša po slovensky. Až prišiel kňaz, ktorý odmietol slúžiť omšu v slovenčine.

Krempašskí krajania sa s tým nevedeli zmieriť, chceli mať ďalej slovenské bohoslužby. Keďže ich nemal kto slúžiť, celých sedem rokov sa v kostole modlili sami, bez kňaza, dokonca aj mŕtvych si museli pochovávať bez kňaza, keď chceli mať smútočné obrady v

Otec a syn - dva Jánovia Petrášekovci

slovenčine. Situácia sa ešte viac vyhrotila, keď zomrela jedna krajančica a kňaz jej chcel nasilu odbať pohreb v polštine.

- V celej dedine len tak vrelo, - hovorí J. Petrášek st. - Ľudia sa búrili. Báli sme sa, aby nedošlo k nejakému násiliu. Preto sme sa rozhadli zamknúť kostol, v súvislosti s čím ma spolu s ďalšími piatimi krajanmi predvolali na súd. Situácia v dedine bola však ďalej vyhrotená, preto som napísal a vyvesil pri kostole výzvu pre kňazov, aby ľudí nebúrili proti sebe, ale dôstojne plnili svoje povolanie. Samozrejme ani to sa neobišlo bez vyšetrovania.

Jána a ostatných krajanov odsúdili na pol-druha roka nepodmienečne. Celá záležitosť sa dostala až pred Vojvodský súd v Krakove, ktorý im trest zamenil na podmienečný. Kvôli trestu sa Ján rozhodol odstúpiť z funkcie predsedu MS, ďalej sa však aktívne zapájal do činnosti Spolku. Jeho angažovanosť v krajanskej organizácii je neoceniteľná.

- Vždy sme sa stretávali s nejakými ľažkostami - pokračuje J. Petrášek. - Tak bolo aj pri otvorení miestneho kultúrneho domu, v ktorom sme mali prislúbené miesto na klubovňu. Kultúrny dom sme predsa budovali spoločne, takže sme na osobitnú miestnosť pre klubovňu mali plné právo. Keď však bola stavba ukončená, miestnosť nám dať nechceli. Aj to sme si však vybojovali.

Nenadarmo sa hovorí, že jablko nepadá ďaleko od stromu. Rovnakej dôvere krajanov ako Ján Petrášek starší sa teší aj jeho syn, taktiež Ján. Najlepšie o tom svedčí fakt, že ho roku 1988 zvolili za predsedu MS a túto funkciu plní až dodnes. Narodil sa 23. marca 1957 v Krempachoch. Po skončení základnej školy v rodnej obci pokračoval v štúdiu na stavebnom učilišti v Novom Targu. Po jeho absolvovaní ostal doma pomáhať na rodičovskom gazdovstve. V roku 1990 sa oženil so Žofiou Dembskou zo Sromowiec Wyżnych. Dnes spoločne vychovávajú dcéru Teréziu a dvoch synov - Pavla a Tomáša.

Podobne ako otec, aj Ján Petrášek ml. sa vždy ochotne zapájal do činnosti MS nášho Spolku. Dlhý čas bol vedúcim miestnej klubovne, do ktorej sa snažil pritiahať čo najviac ľudí, hlavne mládež a deti.

- Vždy sme sa usilovali krajanov niečím zaujať, - hovorí. - Ked' sme od Spolku dostali premietačku, tak sme premietali slovenské filmy. Postupne sa zariadenie klubovne modernizovalo, premietačku nahradilo video, ktoré sme taktiež dostali z ÚV SSP. Začali sme organizovať ľudové veselice. Potom sme prišli na nápad usporiadať krajanské novoročné stretnutie. Najprv bolo len také skromnejšie, robili sme ho len z peňazí MS, no potom nás všetci krajania ochotne podporili. Neskôr sme začali organizovať aj fašiangové stretnutia. Tu musíme s radostou povedať, že všetky naše podujatia sa medzi krajanmi tešili veľkej obľube. Ľudia sa ich vždy zúčastňovali vo veľkom počte. Boli radi, že sa mohli spolu stretnúť, porozprávať, ale si aj zaspievať a zatančovať. Na tieto podujatia pozývame nielen krajanov, ale aj ostatných obyvateľov obce, miestnych učiteľov, kňaza a pod. So všetkými sa snažíme vychádzať dobre. Sme radi, že už sa nevyškytujú také problémy ako voľakedy. Každú nedelu máme o 10.30 hod. slovenskú svätú omšu. O 9. je poľská omša, a o 7.30 sa striedajú - jeden týždeň sú poľské a druhý slovenské bohoslužby.

Jan Petrášek ml. je už 11. rok predsedom MS v Krempachoch. Je to krajan, ktorý si veľmi dobre uvedomuje, že budúcnosť Spolku je v rukách mladých ľudí, preto sa všemožne snaží zapájať mládež do činnosti MS.

- Som rád, že máme vo výbere MS veľa mladých ľudí, - hovorí. - Naša krajanská mládež nám ochotne pomáha pri organizovaní všetkých podujatí.

Veríme, že činnosť MS nášho Spolku sa bude aj ďalej rozvíjať, veď takéto obetavé a aktívne krajanské rodiny, ako sú Petrášekovci, nie sú v Krempachoch zriedkavostou.

Text a foto: JÁN BRYJA

ZO SPOMIENOK HARKABUZSKÉJ NESTORKY

Spomienky starších ludí na dni svojho detstva a mladosti sú pre súčasníkov neoceniteľným zdrojom poznatkov o živote všakedy. Z ich rozprávania sa neraz dozvedáme mnoho zaujímavých vecí. Práve preto vyhľadávame najstarších obyvateľov Oravy, aby sa s našimi čitateľmi podeliť svojimi životnými skúsenosťami. Tentokrát sme zavítali do Harkabuza, kde sme sa porozprávali s Katarínou SMIECHOVOU, rodenou Harkabuzovou (matkou nášho krajského činiteľa Františka Harkabuza), ktorá sa v tomto roku dožíva úctyhodného veku - 90 rokov. Babička, ktorá je útlej a krehkej postavy, má vlasy zviazané do vrkôčika, ktorý jej voľne splýva na plecia. Na svoje detstvo a život si zaspomína v spoločnosti svojej dcéry Márie, u ktorej žije.

Detstvo bez otca

Katarína Smiechová sa narodila 24. novembra 1909 v Harkabuze. Pochádza zo slovenskej rolnickej rodiny Anny a Vendelína Harkabuzovcov. Jej staršia sestra Rozália (nar. 1907), už nežije a mladšia, Irena Matúšová, žije spolu so svojou rodinou v nedalekej Nižnej na Slovensku. Vysťahovala sa tam, tak ako mnoho iných Oravcov, po skončení 2. svetovej vojny. Často však prichádzala na návštěvu. Dajme však slovo babičke Kataríne Smiechovej, ktorá si takto spomína na dávno minulé časy.

- Keď vypukla 1. svetová vojna, mala som len päť rokov. Rozália mala sedem rokov a mladšia sestra Irenka sotva rok. Onedlho prišiel otcovi povolávací rozkaz a musel na rukovať. Odišiel bojať, ako sa vtedy hovorilo, za cisára pána. Mama zostala s nami, troma malými deťmi, sama.

Otcu si už, žiaľ, viacej nevideli. Namiesto neho dostala ich mama list z úradu, v ktorom sa písalo, že jej manžel padol na fronte. Dlhlo nevedeli dokonca ani to, kde je pochovaný. Až oveľa neskôr, za pomoci Červeného kríža, sa im podarilo zistiť, že otcov hrob sa nachádza v Rumunsku.

- Aké som teda mohla mať detstvo? - pýta sa babička. - Také, ako všetky vtedajšie vojnové siroty. Krátko potom, ako som dovršila 6 rokov, musela som ísť do služby. Najprv som slúžila v rodnej obci u Ignáca Sýkoru, potom som pomáhala v kuchyni u žida v Černom Dunajci a neskôr som slúžila v Novom Targu. Roky služby som ukončila v rodine advokáta Kowalského v Zakopanom. Napracovala som sa sice dosť, ale za tie roky som si dokázala usporiť aj trochu peňazí a zostali mi aj pekné spomienky na Zakopané, vedľa domu advokáta, kde som slúžila, bol obkolesený Tatrami.

Katarína chodila do školy len dva roky, pretože neskôr musela ísť do služby. Spomnula si aj na meno učiteľa Šimráka z Podvlka, ktorý ich učil čítať a písť. Hoci závidela detom školský život, uvedomovala si, že mama a sestry jej pomoc potrebujú viac. V rodine ba-

bičky Kataríny sa však z tých čias zachovala biblia (napísaná po maďarsky) a zo školských liet si pamätá aj niekoľko veršíkov a pesničiek. Preletelo nemálo rokov, kým sa natrvalo vrátila do svojej rodnej obce. Jej život sa však ani potom veľmi nezmenil. Doma ju totiž, namiesto služby u iných, čakala práca na domácom hospodárstve. Jediným vitaným spestrením v jej živote bolo vtedy asi len chodenie na jarmoky.

- Na jarmoky sme najčastejšie chodievali do Rabky a Nového Targu, - pokračuje. - Bola to však nutnosť. Predávali sme maslo, syry a vajíčka a tak sme dopĺňali svoj skromný rodinný rozpočet. Na cestu sme sa vyberali skoro ráno, doslova za tmy, aby sme prišli medzi prvými. Väčšinou sme chodili peši, len niekedy nás odvezol známy furman.

Keď sme už pri chodení, Katarína si zaspomína aj na svoju obuv, ktorou boli krpce. Aby jej vydržali čím najdlhšie, aj do kostola chodila naboso a krpce niesla v rukách. Obula si ich až pri kostole. Dnes sa tomu ani nechce veriť.

- Dnes sa to už nestretáva, ale kedysi si dievčatá a ženy pri práci na poli často spievali - hovorí. - Ľudia sa tiež častejšie stretávali a besedovali so susedmi a známymi, najmä na priadkach. Občas sme chodili na tancovačky, a hoci takéto chvíle boli vzácné, našli sme si na ne čas.

Rodinný život

Ked' Katarína dovršila 25 rokov, jej životné cesty sa stretli s Františkom Smiechom, ktorý sa v lete 1934 stal jej manželom.

- Môj manžel - hovorí - bol veľmi poriadnym človekom. Páčilo sa mi na ňom najmä to, že nepil, nefajčil a bol veľmi pracovitý. Musím povedať, že som s ním mala veľmi dobrý a spokojný život. Po svadbe sme sa začali bývať u jeho rodičov, v dome, ktorý si postavili v roku 1922.

Dom sa dodnes vypína na kopci, v časti zvanej Na bžesku. Miestni to tam nazývajú aj, nevedno prečo, „Kočí zumek“ (Mačiaci zámok). Okrem práce na hospodárstve Katarína muž za zimných večerov strúhal šindľ a bol aj hrobárom. Keď sa v dome začal ozývať smiech detí, hneď im bolo veselšie. Ako prvý prišiel na svet syn František (dnes člen predsedníctva ÚV SSP, veliteľ miestnych hasičov a výborný muzikant), za ním Jozef a neskôr dcéra Mária.

Manželia Smiechovci, ako roduverní Slováci, srdečne privítali vznik nášho Spolku (1947) a František bol aj jedným z jeho spolu-zakladateľov v obci. Neskôr, aj s manželkou, patril k jeho aktívnym členom. V slovenskom duchu vychovávali aj svoje deti, ktoré učili k láske ku Slovensku a jeho tradíciam.

- Naše gospodstvo sme si postupne zvelaďovali, - spomína. - Mali sme kravy, koňa a na začiatku manželstva nám pomohli aj peniaze, ktoré som si zarobila počas služby.

Deväťdesiatnička Katarína Smiechová

Naša každodenná strava bola veľmi jednoduchá. Najčastejšie sme jedli zemiaky, kapustnicu, čiže po našom kvašnicu a čierny chlieb, ktorý sme piekli z jačmennej múky, mletej ručne.

Tu poznamenajme, že ľudia mleli obilie na tzv. žarnovoch, zložených z dvoch okrúhlych kameňov - spodného nepohyblivého a horného pohyblivého. Zrno sa sypalo do otvoru vyhľbeného v hornom kameni, ktorý sa pri otáčaní otiera o spodný a mlel zrno na múku.

Spokojná staroba

- S manželom som prezila 34 rokov zo svojho života - pokračuje K. Smiechová. - Keď v roku 1968 zomrel - bol totiž dlho chorý na plúca - a zostala som vdovou, deti boli už naštastie dospelé a medzitým si založili aj svoje rodiny. Odvtedy bývam v dome svojej dcéry Márie.

Spomeňme ešte, že manželova sestra Katarína Smiechová, ktorá bola mníškou, odišla po 1. svetovej vojne pôsobiť ako misionárka do Brazílie, kde aj zomrela a brat Ján zahynul ako vojak v Rusku. Život babičky Kataríny Smiechovej, ktorý bol od útleho detstva naplnený ľažkou prácou, dnes spríjemňujú 13 vnuci (9 dievčat a 4 chlapci) a 16 pravnukov (10 dievčat a 6 chlapcov). Teší sa najmä z toho, že ich detstvo je šťastné a veselé. Jej najstaršia pravnúčka Lidka Surmová, dcéra Jozefa, má 14 rokov a býva s rodičmi v Podhradí. Najmladšou pravnúčkou je iba 5-mesačná Marioša Moždženová, vnučka Márie, ktorá býva so svojimi rodičmi v Harkabuze. Babička si však stále spomína a smúti najmä za svoju 19-ročnou vnučkou Martou, dcérou Márie, ktorá, žiaľ, zomrela v roku 1994 počas autonehody.

Na záver zaželajme Kataríne Smiechovej najmä veľa zdravia, spokojnosti a radosti zo života.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Centrum Fridmana

Kaštieľ - pamäti hodnosť obce

V TIENI PRIEHRADY

Ako sme už svojho času písali, obec Fridman vznikla na základe poverovacej listiny magistra Kakaša z Veľkej Lomnice z roku 1308, ktorý bol dedičom a v tom čase majiteľom takmer všetkých majetkov na severozápadnom Spiši. Bola pomenovaná podľa svojho zakladateľa Fridricha (Fridman-vágás - Fridrichova Poruba) a vyznačovala sa na vtedajšie časy rozsiahlymi prívilegiami nemeckého práva, napr. oslobodenie od platenia mýta, právo trhu, právo na mlyn a pod. Podľa pramenných materiálov magister Kakaš roku 1320 predal Fridman a ďalšie dediny (Nedecu, Kacvín a Frakovú) svojmu bratovi Jánovi a jeho synovi Michalovi. Roku 1326 však kráľ Karol Róbert skonfiškoval dediny Fridman, Nedecu a Matiašovce, ako aj nedecký hrad nazývaný vtedy Dunajec, pretože magister Kakaš riskantným podnikaním spreneveril peniaze. Zhabaný

majetok kráľovskou donáciou pripadol spišskému županovi a palatínovi Viliamovi Drugetovi. Z uvedeného teda vidno, že Fridman patrí medzi najstaršie dediny severného Spiša. Boli obdobia, keď ho považovali za mestečko. Dnes má niekoľko pozoruhodných architektonicko-umeleckých pamiatok: v jadre dediny sa napr. nachádza včasnotogotický kostol zo 14. storočia s vežou zakončenou renesančnou atikou (podobnú má krempašský kostol), i keď ho neskôr zasiahli prestavby (pristavili osemhrannú rokokovú kaplnku s centrálnym situovaným oltárom). Sú v ňom dve cenné monštrancie: gotická a baroková; kaštieľ z prelomu 16. a 17. storočia, ktorý bol nevhodnou prestavbou v 20. storočí z architektonického hľadiska znehodnotený; pozoruhodné sú tiež pivnice s dvoma podlažiami (tzv. Borhauzy), v ktorých sa skladovalo uhorské víno vyvážané do Poľska.

Fridman dnes

Nechajme však dejiny bokom a podieme sa pozrieť na dnešný Fridman. Táto dedina, ktorú od vodnej nádrže nedeckej priehrady oddelujú len ochranné hrádze, určite očarí nejedného návštěvníka. Stredom obce preteká nevelký potôčik, ktorého brehy a dno Fridmančania pekne vyložili kamennými dlaždicami. Ako sme sa dozvedeli, voľkedy pretekal cez Fridman oveľa väčší potok, nazývaný Cigánskym, ktorý neraz (hlavne na jar) zvykol narobiť v dedine škody. Preto sa obyvatelia rozhodli zmeniť jeho tok. Dnes Cigánsky potok tečie mimo obec a namiesto neho dedinou preteká spomínaný potôčik s pekne upraveným korytom. Pred 4 rokmi, keď v obci prebiehali kanalizačné práce, bolo koryto značne zničené, našťastie Fridmančania získali dotácie na jeho renováciu. Opravili ho, aby mali v prípade požiaru v celej obci prístup k vode. Využívajú ho však aj na iné účely napr. na chladenie mlieka v konvách a pod. S kanalizačnou sieťou zaviedli v celej obci aj vodovod. Predtým Fridmančania mali vo svojich dvoroch studne, z ktorých poberali vodu. Teraz majú všetci vodu

z veľkých nádrží nachádzajúcich sa na kopci za Fridmanom, za ktorú platia 1,50 zl. za m³.

Strach z priehrady

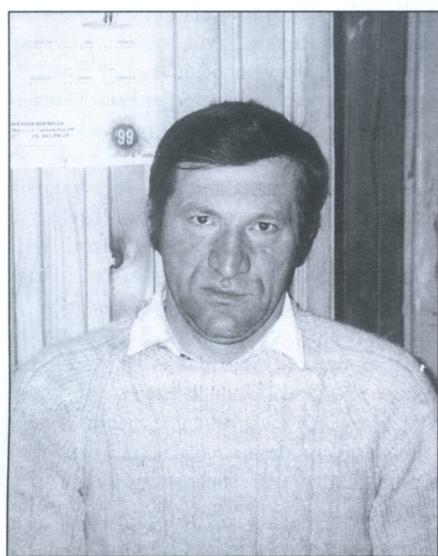
Prítomnosť vodnej priehrady spočiatku určite nedávala spať nejednému Fridmančanovi. Vedľa obce sa nachádza v niekoľkometrovej deprezii voči hladine vodnej nádrže, od ktorej ju oddeľuje len spomínaná ochranná hrádza. Dnes sa však Fridmančania už tak neboja. Ako nám povedal richtár obce Jan Noworolský, ľudia sa už mali možnosť presvedčiť o tom, že hrádza sú pevné a veľa vydržia. Kritickým dňom pre nich bol 11. júl 1997. Vtedy bola voda taká veľká, že chýbali len necelé tri metre, aby pretiekla cez hrádzu a zaliala dedinu. Hrádza našťastie vydržala, aj keď na niekoľkých miestach prepúšťala vodu. Raz dokonca voda zapotila pivnice až 43 fridmanským gázdom. Odvtedy však firma spravujúca toto vodné dieľo spúšťa vodu pri každom zvýšení vodnej hladiny a dbá aj o tesnenie hrádzí, aby nedošlo k žiadnym prietokom vody, ktoré by obyvateľom spôsobili škodu.

Fridmanské aktivity

O tom, že Fridmančania nezáhľajú svedčí fakt, že v posledných rokoch sa toho v obci veľa urobilo. Podarilo sa im dokončiť a sprevádzkovať miestne zdravotné stredisko, v ktorom dnes ordinujú traja lekári (detský, všeobecný a Zubný). Okrem toho sa v priestoroch strediska nachádza škôlka a nultá trieda, obecný kultúrny dom, lekáreň a knižnica. Kedže je tam ešte vždy dosť voľných miestností, Fridmančania chcú zriadíť aj samostatnú ordináciu detského lekára. No nielen do strediska investovali. Svedčia o tom aj výborne udržiavané cesty v obci a poľné cesty. Na jar sa pustili do opravy kostola, v ktorom zaviedli podlahové ohrievanie a staré zničené lavice nahradili novými.

- V tomto roku sme dostali z gminného úradu 170 tisíc zlôtých, - hovorí richtár, - lenže skoro všetky peniaze pôjdú na vyplatenie dlhu

Fridmanský richtár J. Noworolský

za dokončenie zdravotného strediska. Desať tisíc zl. je určených pre miestnu dychovku, teda na údržbu starých a nákup nových nástrojov a pod. Okrem toho máme ešte 14 tisíc zl. tzv. richtárskych peňazí, ktoré sú určené na bežné dedinské potreby (opravy ciest, požiarnej zbrojnice a pod.).

Od 1. septembra minulého roku štrkovňa v Děbne, ktorej niektorí Fridmančania predali svoje pozemky v chotári nazývanom Dolinky, ťaží vo Fridmane lomový kameň. Prepravujú ho cestou cez les miestnej urbárskej spoločnosti, za čo štrkovňa platí 33 tisíc zl. ročne. Okrem toho musí obci dodať ešte 300 kubických metrov štrku ročne, o.i. na cesty a iné potreby.

Čakanie na turistov

Dnes vo Fridmane žije skoro 1600 ľudí v 350 domoch. Ako inde na Spiši, aj tu je ľažko vyžiť len z práce na nevelkých gazdovstvách. Preto ľudia hľadajú prácu mimo rodnej obce.

Mnohí pracujú nielen kdesi vo vnútrozemí Poľska, ale aj v zahraničí. Niektorí sa zasa snažia rozvinúť nejaké podnikanie priamo na mieste. Vo Fridmane nájdeme teda niekoľko obchodov, mäsiarstvo, pohostinstvo, ale aj motel Tri koruny. Mnohí Fridmančania, podobne ako majitelia motela, veria, že budúcnosť obce leží v rozvoji turistiky. Nedaleko vodnej nádrže bolo zriadené veľké táborisko, ktoré je v lete plné stanov, takže o turistov nie je nádzba. Mnohí návštěvníci si vykúpili v blízkosti priečrady pozemky, kde plánujú postaviť rekreačné domčeky. Zatiaľ však nemôžu začať, pretože v okolí celého vodného diela je zavedené pásmo ticha. Pre rozvoj turistiky by sa v obci určite ešte veľa dalo urobiť, Fridmančania však zazlievajú gminnému úradu, že nerozmýšľa nad žiadnou investíciou v okolí priečrady. Snáď sa to zmení po ukončení výstavby nižnolapšanskej školy.

Text a foto: JÁN BRYJA

Pozoruhodný kostol zo 14. storočia

PAMIATKE EUGENA KOTTA

Prednedávnom uplynulo už desať rokov, keď nás navždy opustil (10. 5. 1989) jeden z najaktívnejších a najobetavejších funkcionárov nášho Spolku Eugen KOTT z Dolnej Zubričce, ktorý našej organizácii a krajanskému hnutiu venoval všetky svoje sily, um a predovšetkým srdce. Venujme niekoľko spomienok tomuto vzácnemu človeku.

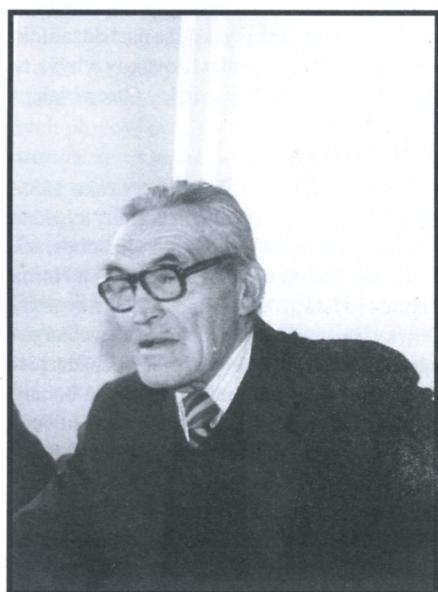
Narodil sa 14. apríla 1919 v chudobnej roľníckej rodine ako najmladší zo štyroch detí. Už od útlej mladosti musel ľažko pracovať. Keď mu zomrel otec, mal sotva 15 rokov. Zostal sám s matkou a kedže súrodenci už neboli doma, celá tarcha vedenia gazdovstva spadla na jeho plecia.

Ked mal 20 rokov, vypukla 2. svetová vojna. Hoci bol jediným živiteľom rodiny, musel v roku 1940 narukovať do Dolného Kubína a o dva roky neskôr bol so svojou jednotkou vyslaný na východný front. Tam časť príslušníkov slovenskej armády prešla na sovietsku stranu a ďalší - medzi nimi aj krajan E. Kott - udržiaval úzke styky so sovietskymi partizánmi. Keď jednotku stiahli späť, bol demobilizovaný a vrátil sa domov.

Ked v auguste 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie a bola vyhlásená mobilizácia, krajan E. Kott sa hned hlásil k svojej bývalej jednotke v D. Kubíne a bol zaradený do 6. pešieho pluku, ktorý zasiahol do bojov vo viacerých oblastiach od Ružomberka po Banskú Bystricu. Po zatlačení povstania do hôr prešiel E. Kott s ďalšími spolubojovníkmi do babiohorskej oblasti, kde pokračoval v odboji.

V roku 1946 sa E. Kott oženil s krajanou Angelou Pavlákovou z Dolnej Zubričce. Hoci mu onedlho pribudli rodinné povinnosti, t.j. starostlivosť o výchovu detí - dvoch synov a dcéry, aktívne sa zapojil do verejnej a spoločenskej činnosti. Keď sa v roku 1946 začalo na Orave organizovať krajanské hnutie, patril k prvým, ktorí sa do neho zapojili. Spolu s ďalšími krajanskými aktivistami, o.i. s Jánom Kovalíkom, Andrejom Cisárikom, Alojzom Šperlákom a ďalšími sa začali schádzať po domoch a radíť, ako založiť slovenský spolok. Niekoľkokrát zašli po radu aj za vtedajším čsl. konzulom Matejom Andrášom do Katovíc. Začali chodiť po oravských dedinách, organizovali schôdze krajanov a zakladali miestne skupiny, ktoré v priebehu roka 1947 vznikli vo väčšine oravských obcí. Nie div, že v prvom výbere mu zverili krajania funkciu pokladníka, potom podpredsedu a od r. 1974 predsedu. E. Kott patril i k spoluzačladielom Obvodného výboru Spolku na Orave, v ktorom plnil funkciu predsedu (v r. 1952-55) a od 1957 podpredsedu. V r. 1957 sa stal členom Ústredného výboru nášho Spolku a od roku 1979 členom predsedníctva ÚV. Významne sa podieľal aj na vzniku a rozvoji slovenského vyučovania na školách, veda práce a úsilie vynaložil pri založení slovenského lýcea v Jablonke a patril k spoluzačladielom krajanského časopisu Život, ktorého bol aktívnym dopisovateľom a propagátorm.

Popri krajanskej práci si našiel E. Kott čas aj na širokú spoločenskú i verejno-prospešnú činnosť. V roku 1946 vstúpil do hasičského zboru a o dva roky neskôr sa stal jeho veliteľom. Jeden rok (1949) bol predsedom Obecného národného výboru v Ja-

blonke a ďalšie tri roky plnil funkciu podpredsedu Predsedníctva ONV v Jablonke.

Veľké zásluhy mal aj na založení miestneho družstva Rolnícka svojpomoc, ako aj na vzniku a rozvoji roľníckeho krúžku v Dolnej Zubričke, v ktorom pôsobil ako predseda revíznej komisie a v r. 1966-75 predseda výboru.

Za obetavú prácu dostal krajan E. Kott viacero vyznamenaní, o.i. medailu našej Spoločnosti Za zásluhy pre KSSČaS, striebornú medailu Za zásluhy o rozvoj roľníckych krúžkov, striebornú i bronzovú medailu Za zásluhy pre požiarníctvo a odznak Zaslúžilý činitel F NJ.

Hoci Eugen Kott nie je medzi nami už desať rokov, jeho meno navždy zostane v našich spomienkach. (pk)

Cestou do Studžoniek

ŽIVOT V ÚSTRANÍ

Jednou z najmalebnejších obcí v jablončskej gmine je Oravka, roziahnutá v doline potoka Čierna Orava. Obcou prechádza hlavná cesta E-7, vedúca z hraničného priechodu v Chyžnom do Krakova. Vyše 950 občanov žije v 240 domoch. K Oravke patrí aj niekoľko kopaníc, o.i. Studžonky, kde sa nachádza sídlo miestnej skupiny Spolku Slovákov a býva tu aj predseda MS SSP Vladislav Otrembiak.

Z história

Obec Oravka bola založená v roku 1585. Keď tu v roku 1650 založili farnosť sv. Jána Krstiteľa, k Oravke patrili aj okolité obce, o.i. Jablonka, Podsklie, Pekelník, Dolná a Horná Zubrica i Malá a Veľká Lipnica. Návštevníkov Oravky iste upúta jej najcennejšia stavebná pamiatka, ktorou je drevený kostol, pochádzajúci zo 17. storočia. Zaujme v ňom najmä bohatý barokový interiér a osobitnú historickú hodnotu majú mnohofarebné obrazy a sochy, predstavujúce výjavy zo života Jána Krstiteľa. Neďaleko za kostolom stojí starý murovaný dom, v ktorom sa kedysi nachádzal colný úrad a sklad soli, vedľa je miestny kultúrny dom, kde sa každoročne konajú Kolednícke prehliadky a budova požiarnej zbrojnice.

Dom rehol'ných sestier Serafitek

Nemáme nič nového

- hovorí predseda MS SSP Vladislav Otrembiak. Býva v kopanici Studžonky, vzdialenej od centra Oravky vyše 3 kilometre, kde je od roku 1986, kedy bol zvolený, sústredená tamojšia krajanská činnosť. Uvítal ma v spoločnosti svojej dcéry Boženy, ktorá mi povedala, že pred nástupom na materskú dovolenkú (so štvrtým synom, ročným Konrádom), pracovala v Oravke ako predavačka v obchode s potravinami.

- Ked' som ešte chodila do školy, - podotkla, - pomáhala som otcovi aj v krajanskej činnosti, najmä s roznášaním Životov po dedine. Dnes sa však musím staráť najmä o svoju rodinu a gazdovstvo, takže času mám veľmi málo. Deti súce na slovenčinu nechodia, ved' v našej škole sa nevyučuje, ale doma sa ich snažíme viest' v slovenskom duchu.

Rozprávanie dcéry dopĺňal V. Otrembiak, ktorý si tažkal najmä na malú aktivitu krajanov v spoločensko-kultúrnej činnosti, na akýsi nezáujem o verejné dianie.

- Každý z miestnych občanov sa venuje najmä svojej práci na poli a gazdovstve - hovorí. - Od vašej poslednej návštevy sa nič nezmenilo ani na našom spojení s okolitým svetom. Z Oravky k nám ešte stále neprihádza autobus, hoci sme o to žiadali už viackrát.

R. Czyszczonová so svojimi výrobkami

Predseda MS V. Otrembiak s dcérou Boženou

Dospelí, ale najmä školopovinné deti, ktoré musia tieto vzdialenosťi absolvovať v lete i zime dvakrát denne sú veru v nezávidenia hodnej situáciu. Ale čo máme robiť??!

O dochádzaní detí som sa mohol presvedčiť aj na vlastné oči. Náhodou som totiž stretol dve deti, „nultáka“ Kristiána Čisčoňa a prváčku Marzenu Jarominovú, ako premeriavalí svoju každodennú, trojkilometrovú púť, tentoraz zo školy do Studžoniek. Bolo práve pekné počasie, ale neviem si ani predstaviť, ako chodia takto „špunti“ do školy keď prší, fúka studený vietor či napadá sneh. Na moju otázku, či ich nebolia nohy a neboja sa samé ísť, mi odpovedali, že si už zvykli. Niekdely ich do školy odvezú rodičia alebo sa zvezú so znáym!

Oravka, ktorá v krajanskej činnosti, žiaľ, nadálej zaostáva za ostatnými oravskými či spišskými obcami, sa teda nadálej stažuje najmä na veľké vzdialenosťi, malú aktivitu krajanov, tažkú prácu na neúrodných poliach, či odchod mladých za zárobkom mimo obce. Myslím si však, že príčiny dnešného stavu treba hľadať v samých ľudoch. Ved' v minulosti, keď bolo na Orave oveľa horšie ako dnes, si napríklad Život v obci predplácalo až 120

krajanov a meno bývalého predsedu MS SSP Petra Jurčáka je dodnes v úcte všetkých. Dnes si Život odoberajú už len v šiestich domoch a nech sa snažia hocijako, tento počet sa im nedarí zvýšiť. O založení nejakej kapely alebo väčšom zaktívnení svojich členov tiež len snívajú. Myslím si však, že napríklad počet odoberateľov Života by sa už onedlho mohol zvýšiť, ale časopis by im niekto musel prinášať priamo do domov. A zasa sme sa dostali k východiskovému problému ... Na zlepšenie krajanskej činnosti v Oravke si teda budeme musieť ešte počkať, takže pozrime sa na to, čím ešte žijú ľudia v tejto malebnej podhorskej obci.

Cesty, telefóny, obchod ...

boli ešte nedávno pre obyvateľov Oravky a príľahlých usadlostí veľkým problémom. Dnes to už naťastie neplatí. Hoci prvý telefón sa tu rozozvonil až v roku 1993, dnes už ani v Studžonkách nenájdeme domácnosť, kde by ho nemali zavedený.

- Telefóny si v tomto roku u nás založili už aj tí, ktorí ich doteraz nemali - hovorí V. Otrembiak. - Za ich zavedenie zaplatili súčase po 1000 zlých, ale z tejto sumy môžu až polovicu pretelefonovať. Cesty máme tiež pekné, vysafoltované, hoci k úplnej spokojnosti nám chýba 1,5 km úsek vedúci do Jablonky. Základné potraviny nakupujeme v obchode, ktorý máme aj v Studžonkách.

Poznamenajme, že v Oravke ľudia dlho po skončení 2. svetovej vojny nakupovali len v jedinom obchode, ktorý patril, spolu s krčmou, Ignácom Kračkovi. Odvtedy tu prišli súčasne dva, ale aj tak je ich počet na takú rozľahlú obec nedostatčujúci.

Majiteľkou obchodu v Studžonkách, otvoreného v roku 1991, je Beáta Fifaňská. Ako mi povedala, veľmi jej pri tom pomohol jej otec Antoni. Obchodík sa nachádza na prízemí jej pekného poschodového domu.

- Chlieb a pečivo, ktorého sa míňa najviac, dovážame zo súkromnej pekárne Steskal z Jablonky - hovorí majiteľka. - Tovar priváža otec a dovážajú nám ho aj z veľkoskladov v Novom Targu. Zákazníkov máme najmä zo Studžoniek, ale nakupovať chodia aj ľudia

bývajúci Za potokom, t.j. v Studžonkách-Podsklí. Nachádza sa tam asi 10 domov. Napriek tomu, že obchodov u nás je málo, zisk nemáme až taký veľký, ako by sa očkávalo. Prejavu sa však snažím napriek tomu udržať. Treba si tiež uvedomiť, že nájsť si v okolí iné, vhodné zamestnanie, je doslova nemôžne ...

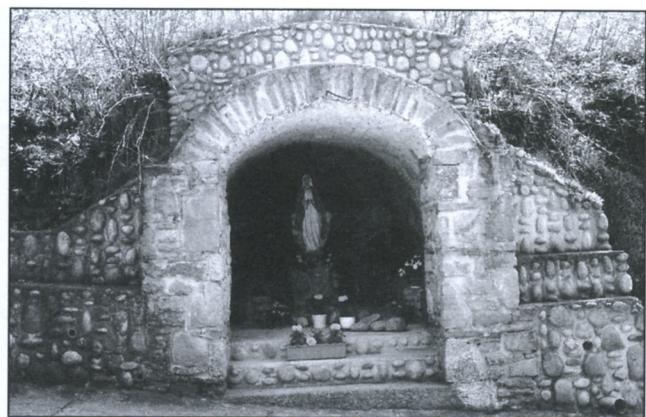
Nedaleko obchodu ma upútal divný zvuk, ktorý vychádzal z izby v nízkom dome, s nápisom „Krystek“. Vo vnútri som uvidel dva tkáčske stroje. Na jednom z nich priadla mladá žena, ako som sa neskôr dozvedel, majiteľka tkáčskej dielničky Renáta Czyszczonová. Spýtal som sa, čo robí.

- Pradiem kožušinové poťahy na sedacie súpravy - hovorí. - Vyrobame ich z odpadov ovčích koží. Prvé poťahy som utkala v roku 1997. Stroje vlastnoručne vyrobil môj manžel Władysław, ktorý dvakrát do roka priváža surovinu z veľkoskladov v Lodži. Nite naku-pujeme až v Olsztyne. Mesačne utkám 6 kompletov, ktoré sa skladajú z jedného väčšieho poťahu (160x200 cm) na válandu a dvoch menších (60x160 cm), na fotely.

Jeden ručne tkaný komplet predávajú manželia Czyszczonovi po 150 zlých a ich výrobky si najčastejšie kupujú turisti. Ako mi však povedali, takto práca je dosť namáhavá a zisky nie sú veľké. Robia to najmä preto, aby si ako-tak priepisli svoj skromný rodinný rozpočet.

Rehoľa Serafitiek

V Oravke ma ešte zaujal pekný dom s hnedou strechou, na ktorom viali dve zástavy, poľská a Vatikánu. Rozhodol som sa zistiť, čo sa v nám nachádza. Pri dome, ku ktorému ma dovedla vydľáždená cesta, som uvidel do svahu zabudovanú jaskyňu so soškou Panny Márie. Oproti mi vyšla rehoľná sestra, ako som sa dozvedel - Amélia. Je jednou zo štyroch re-

Zaujímavá kaplnka v Studžonkách

hoľníč, ktoré tu žijú. Povedala mi, že v dome sídlia rehoľa sestier Serafitiek, patriacich ku Fratiškánskej reholi a „jaskyňu“ vybudovali sestry svojpomocne už pred deviatimi rokmi.

Využijú krásy prírody?

Čo dodať na záver? Z okolitých vrškov sa turistom, ktorí túto obec navštievujú rovnako v lete ako aj v zime, naskytá malebný výhľad na tatranské končiare i južné svahy Babej Hory. Návštevníkov láka starodávny kostol, v zime lyžiarsky vlek v nedalekej Jablonke-Matonogoch, okolité lesy s množstvom lesných plodov, no a najmä prekrásna oravská príroda. Je teda škoda, že domáci zatiaľ len veľmi málo využívajú tieto možnosti pre väčší rozvoj turistiky a pritiahanie návštevníkov. Turista má súčasne možnosť ubytovať sa v štýlovom hoteli „Pod Grapou“, či stredisku „Na Danielkach“, ale nájsť lacnejšie ubytovanie napríklad v súkromí je už tažšie. Krásy oravskej prírody však už sem pritiahli viacerých ľudí z mesta, ktorí si na okolitých kopaniciach kúpili staršie chalupy, ale mnohí miestni občania akoby sa ich obávali. Myslím si, že dôvody na to nemajú, práve naopak. Ak chcú, aby sa ich obec nadalej rozvíjala, nesmú sa uzatvárať do seba. Ich väčšia otvorenosť by iste pomohla aj väčšej krajanskej aktivite.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Dňa 15. mája 1999 oslávili 60. narodeniny predsedu MS SSP v Oravke-Studžonky Vladislava Otrembiaka a dňa 5. júna 1999 sa 70 rokov dožil v Podvilku krajan Eugen Bosák. Pri príležitosti významných životných jubileí našim oslavencom srdečne blahoželáme a prajeme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

* * *

Dňa 18. apríla t.r. vypukol v Podsklí silný požiar, ktorý hasili okrem miestnych požiarníkov aj požiarne jednotky z Pekelníka, Nového Targu i ďalších obcí. Napriek ich snahe oheň zničil celý drevený dom, hospodárske

stavby i poľnohospodárske stroje. Czarnodunajecký vojt Józef Bobek prisľubil pohorelom materiálom pomoc.

* * *

Dňa 13. apríla t. r. sa v Jablonke konalo zasadanie gminnej rady, ktorá o.i. rozhodla zobrať pôžičku vo výške 675 tisíc zlých na ďalšiu etapu výstavby kanalizácie a čističky odpadových vôd v Dolnej a Hornej Zubrici a stanovila poplatok za značkovanie zvierat určených na predaj vo výške 1 zlótý (za 1 zvierat).

* * *

Dňa 14. apríla t.r. zrazil v Jablonke vodič osobného automobilu chodca a ušiel z miesta nehody. Chodec skončil v nemocnici s otravou mozgu a zlomeninami.

* * *

Dňa 18. apríla t.r. sa v gmine Veľká Lipnica konali volby richtárov. Vo Veľkej Lipnici-Centrum sa richtárikom opäťovne stala Joanna Karlaková a v Skočkoch Božena Lichosytová. Novým richtárom v Privarovke je Józef Karkoszka a v Kyčoroch Henryk Kowalczyk.

* * *

Polícia má na Orave čoraz viac práce so stíhaním zlodejov. Nedávno napr. zadržala občana Veľkej Lipnice, ktorý z gminného lesa v Baligówce ukradol 76 sadeníc sosny. Zase v Pekelníku sa traja žiaci 8. triedy ZŠ sa vlámali do dielne, odkiaľ ukradli rezbárske dláta a iné náradie v hodnote 800 zlôtých.

PETER KOLLÁRIK

Moment posviacky novej striekačky

Demonštrácia penového hasiaceho zariadenia

POŽIARNICKÁ SLÁVNOSŤ V NOVEJ BELEJ

V posledných rokoch sa požiarne zbrojne na Spiši, ale aj Orave, čoraz viac modernizujú a venujú aj viacej času a úsilia zlepšeniu svojej pripravenosti. Nemožno sa tomu čudovať, veď od ich vybavenia a spôsobilosti neraz závisia aj ľudské životy.

Nové striekačky

Ani belianski požiarinci nezaostávajú v úsilí o modernizáciu svojej jednotky. Pri pomeňme, že prvým zariadením tohto zboru (patriaceho k najstarším na Spiši) bola ručná striekačka, ktorú Belánci kúpili v Budapešti roku 1906. Prvú motorovú striekačku dostali za slovenského štátu, roku 1942. V povojnovom období im prribudla ešte jedna striekačka poľskej výroby. Samozrejme dôležitú súčasť ich vybavenia tvoria požiarne automobily. Najprv to bola nevelká Nysa, ktorú nahradil Žuk a neskôr Star 29, až napokon roku 1993 kúpili na Slovensku moderný automobil značky

Škoda-Liaz, ktorý im slúži podnes. V tomto roku sa belianskym požiarnikom podarilo doplniť náradie svojho zboru dvoma novými vysokovýkonnými striekačkami, ktorých posviacka sa konala v nedele 2. mája.

Tento deň belianski požiarinci nevybrali vôbec náhodne. O dva dni totiž, 4. mája, je deň požiarníkov. Miestni hasiči sa rozhodli spojiť oslavu tohto dňa s posviackou nových striekačiek. Predsedom vyše 40-členného belianského zboru je Paweł Dlugi a veliteľom Henryk Moskalik.

- Už dlhší čas sme plánovali zmodernizovať zariadenie jednotky novými striekačkami, - hovorí P. Dlugi, - lenže mali sme problém, ako zohnať potrebnú sumu peňazí. Ved' to nie je lacné zariadenie. Väčšia striekačka značky M 8/8 stála 12 700 zlótych, za menšiu, slúžiacu na odčerpávanie špinavej vody a bahna, sme zaplatili 4 000 zlótych. 4 500 zł. sme obdržali od miestnej

richtárskej rady, zvyšné peniaze nám poskytol Gminný úrad v Novom Targu.

Po teplej, slnečnej sobote nedelňajšie ráno prekvapilo Beláncov chladným, sychravým počasím. Ani to ich však neodradilo od účasti na poobedňajšom podujatí, ktoré sa konalo na miestnom futbalovom ihrisku. Prišli na miesto v hojnom počte ešte pred začiatkom slávnosti. Na kraji ihriska už čakali miestni požiarinci pri nových striekačkách. Podujatia sa zúčastnili aj hasiči zo Spišskej Staré Vsi, s ktorími Belánci pred niekoľkými rokmi nadviazali spoluprácu. Slávnosť otvoril krátkym prejavom predsedu zboru P. Dlugi, po ktorom miestny farár K. Koniorczyk posvätil obidve striekačky. Samozrejme hned po posviacke belianski požiarinci nové striekačky aj vyskúšali. Zároveň ukázali prítomným, ako funguje penový prístroj na hasenie olejov a pohonného hmôtu, ktorý pri tejto príležitosti požičali od novotarskej požiarnej jednotky. Aby mohli predviesť jeho účinnosť, na kraji ihriska zapálili väčšiu nádrž naplnenú naftou. Za niekoľko minút nádrž a jej okolie pokryla asi metrová vrstva bielej peny, ktorá oheň okamžite zahasila. Z peny mali, samozrejme, najväčšiu radosť deti. Po týchto ukážkach prišiel na rad šport (belianski požiarinci si zmerali sily s miestnym futbalovým mužstvom) a ďalšie podujatia, ktoré zbor pripravil pre účastníkov slávnosti. Nechýbalo ani krátké vystúpenie krajanského folklórneho súboru pod vedením J. Majerčáka. Požiarinci sa postarali aj o stánok s občerstvením pre návštěvníkov.

- Naším cieľom bolo nielen predviesť nové zariadenia, ale aj to, aby sa všetci výborne zabávali a aby tu vládla dobrá nálada, - povedal nám na záver P. Dlugi.

A my len môžeme konštatovať, že sa im to určite podarilo. Mohli sme to vyčítať z usmiatej tvári účastníkov slávnosti.

Vystúpenie krajanského folklórneho súboru

Text a foto: JÁN BRYJA

OPLATÍ SA GAZDOVAŤ?

Odkedy sa človek usadil v Zamaguri, musel zo všetkých sôl zápasíť o svoje živobytie. Taký bol všedný deň, svätočných chvíľ bolo málo. Čas medzi narodením a smrtou vypĺňala predovšetkým práca v kruhu prírody, ktorá bola na krásy štedrá, ale na plody skúpa. Živila ho ako rolníka a pastiera. (Vlastimil Kovalčík - Na severnom prahu)

Spiš sa každému, kto ho pozná, nerozlučne spája s gazdovaním, s úmornou prácou na poli, s rolníkmi. Keď sa tu ľudia chceli osídliť, museli si postaviť dočasné prístrešie, vyrúbať kus lesa, vyklčovať rúbaniská, upraviť klčoviská a polany, aby sa mal kde pásť dobytok. Najvhodnejšie plochy zúrodňovali, aby získali pôdu na pestovanie plodín. Človek zvádzal s prírodou neúprosný boj o každú piat' zeme. Snažil sa využiť dokonca každú medzu, čo aj ako kamenistú. Tak bolo po celé roky. Ľudia pracovali na poli od rána do noci s nádejou, že aspoň ich deti sa budú mať lepšie, keď sa im podarí zväčšiť gázdovstvo, dokúpiť nejaký dobytok alebo kúsok zeme. Ešte nie tak dávno by sme v lete na Spiši nenašli ani jednu nevykosenú medzu, lesnú poľanu či močiar. Časy sa však menia. Modernizácia zasahuje každé odvetvie ľudskej činnosti, teda aj poľnohospodárstvo. Motyky a hrable nahradili moderné stroje, koňa ľahajúceho voz s hnojom zastúpil traktor s rozhadzovačom, hlinenú misu a drevené lyžice nahradil porcelánový riad a kovový príbor, a na mieste malých drevených domčekov vyrastajú veľké murovacie.

Zdalo by sa, že sa život na dedine z roka na rok zlepšuje. Lenže zdanie niekedy klame. Čo má obyčajný gazda z toho, že môže dospelovať väčšiu úrodu, keď ju potom nemôže so ziskom predať? Čo má z toho, že vznikajú stále modernejšie poľnohospodárske stroje, keď si ich nemôže dovoliť kúpiť? Nemožno sa preto čudovať, že mladí ľudia nevidia svoju budúcnosť v gazdovaní a preto odchádzajú z dedín za prácou do miest. Odchádzajú nielen mladí. Dnes skoro v každej dedine na Spiši nájdeme viaceré opustené domy, z ktorých celé rodiny vycestovali do zámoria.

Situácia rolníkov je s každým rokom ľažia. Úmornej práce na roli neubúda a ziskov nepribúda. Pred nejakými 15 - 20 rokmi si gazda za dva kone mohol kúpiť traktor a koňa mohol kúpiť za dva býky. Keď dnes chce predať býka, dostane zaň 3 zlote za kilo. Teda za priemerného býka s hmotnosťou 500 kg obdrží len 1500 zl, kým za nový traktor musí dnes zaplatiť vyše 30 tisíc zl, čiže hodnotu 20 býkov! Ak si uvedomíme, že na Spiši hospodária ľudia na malých, len niekoľkohektárových gázdovstvách, ktoré im, popri iných zvieratách, dovolia chovať dva býky naraz, prídem na to, že je nereálne, aby si vôbec mohli kúpiť nový traktor. Keď býka s hmotnosťou do 500 kg treba chovať vyše polodruha

Chov oviec na Spiši neustále klesá

roka. A už vôbec nehovoríme o tom, že k traktoru sú potrebné ďalšie stroje, ktoré sú taktiež veľmi drahé. Ako je možné, že dnes rolník dostane za ošípanú alebo za spomínaného býka takú istú cenu, ako napr. pred piatimi rokmi (okolo 3 zl za kg)? Vedľa týchto 3 zl mohol v obchode kúpiť napr. takmer kilogram klobásy, kym dnes tá istá klobása stojí skoro 8 zl. Za 1 liter mlieka rolník dnes dostane okolo 70 grošov, čo je smiešne nízka cena, keď si uvedomíme, že za 3 deci obyčajnej minerálky zaplatíme vyše 1 zl, a za 0.5 l piva vyše 2 zl.

Spiš bol vždy známy rozšíreným ovčiarstvom. Gazdom sa oplatilo chovať ovce nielen kvôli chutnému mäsu, ale aj kvôli vlne a kožušinám, ktoré mohli výhodne predať. Dnes aj ovčiarstvo je úplne nerentabilné a preto sa z roka na rok na spišských poliach pasie stále menej oviec. Rolníci môžu zarobiť snáď len na jarnom predaji jahniat, vyzávaných do Talianska, aj keď ich cena tiež klesá. V tomto roku stáli okolo 7 zl za kilogram. Cena dospelej, veľkej ovce je dnes okolo 150 zl, teda toľko, čo stojia dve 10-kilové jahňatá. Vlnu a kožu je taktiež problém predať, hoci cena vlny je len 2 zl za 1 kg. Nízke sú aj ceny poľnohospodárskych plodín, vedľa napr. 100 kg zemiakov stálo v máji okolo 10 zl. Ako teda môžu rolníci prosperovať, keď nemajú z gázdovstva

žiadny zisk? Práve naopak, musia do neho neustále dokladať. Poznamenajme, že umelé hnojivo stojí vyše 40 zl za 100 kg, a už vôbec nehovoríme o tom, že rolník musí platiť daň z pozemkov (približne 83 zl za 1 hektár pôdy ročne), povinné rolnícke poistenie (178 zl na jednu osobu štvrtročne) či poistenie hospodárskych a obytných stavieb. Ako vieme, do dôchodku môžu v Poľsku odísť muži až po ukončení 65. roku života a ženy po šesťdesiatke. Rolníci sa však nemajú na čo tešiť, keďže ich dôchodky sú azda najnižšie v štáte.

Keď som bol malý, počul som raz príbeh o tom, že rolník sa má po smrti zo všetkých ľudí najlepšie. Totiž keď príde do neba pred boží súd, zastanú sa ho všetky zvieratá. Najprv príde zajac a povie: Je to dobrý človek, vedľa neraz som si zajedol z jeho kapusty. Potom príde liška a povie: Je to dobrý človek, vďaka jeho sliepkam som v zime nezomrela od hladu. Potom priletia vtáci a povedia: Je to dobrý človek, vďaka všetkým sme sa nasýtili jeho obilím, atď. Vtedy ma napadlo, čo robia všetky tie zvieratá v nebi, keď celý život rolníka okrádali o jeho úrodu. Dnes už viem, prečo sa rolník nemôže mať dobre už počas pozemského života, ale až po smrti. Bude práca rolníka vôbec niekedy náležite docenená, alebo štát odsúdil poľnohospodárstvo k zániku?

Text a foto: JÁN BRYJA

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje známu americkú filmovú herečku, ktorá si získala veľkú popularitu najmä vďaka seriálov, v ktorých vystupovala. Určite ľahko uhádnete o koho ide, keď povieme, že hrá hlavnú úlohu v seriáli *Xena, bojovná princezná*, ktorý u nás už dlhší čas vysiela televízia Polsat. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie (spolu s adresou uvedte aj svoj vek). Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 4/99 sme uviedli fotografii režiséra Jerzyho Hoffmana. Knihy vyžrebovali: Veronika Surmová z Krempáčov, Ivona Kurnátová z Novej Belej a Dominika Rabarová z Varšavy.

ŽIVOT NA LAVICI OBŽALOVANÝCH

Ako sa čitatelia iste pamäťajú, na stránkach Života sme neraz informovali o rôznych výstupeniaciach, novinových článkoch buď polemikách namierených proti nášmu Spolku či vôbec proti slovenskej národnostnej menšine v Poľsku. Ich autori nás, Slovákov, obviňovali zo všetkého, čo im len prišlo na um, teda o.i. z nacionalizmu a falšovania história, z podnecovania národnostných konfliktov, zo slovakizovania Spiša a Oravy, z úsilia o odtrhnutie území Spiša a Oravy od Poľska a ich pripojenie k Slovensku a neviem z čoho ďalej. Navyše tvrdili, že Slováci v Poľsku neexistujú, že sме vlastne Poliaci, len si to nevedomujeme atď, atď.

V poslednom období došlo opäťovne k útoku na Spolok a dokonca na časopis Život. Možno by sme ho aj opomenuli, nebyť toho, že obvinenie je veľmi vázne a že ho vyslovil poslanec Sejmu PR. O čo konkrétnie ide?

15. decembra minulého roka sa vo Varšave konalo zasadanie Sejmového výboru pre národnostné a etnické menšiny, venované o.i. spoločenským, kultúrnym a školským problémom slovenskej menšiny v Poľsku. Predstavil ich poslancom tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, ktorý pritom o.i. konštatoval, že od posledného stretnutia Sejmového výboru na Orave a Spiši v apríli 1996 sa k nám výrazne zmenil postoj gminných orgánov v Novom Targu a Jablonke. Pripomienul tiež, že z ôsmich požiadaviek nastolených na spomínanom stretnutí sa podarilo zrealizovať len dve, a sice otvorenie hraničného prieskumu v Jurgove a čiastočne otázku slovenských bohoslužieb. Žiaľ, nepodarilo sa presadiť zástupcov Slovákov do vedeckých rôd múzeí pôsobiacich v oblastiach obývaných slovenskou menšinou ani prinávrať pamiatkový dvojramenný kríž na podvŕšíanskem kostole, ktorý miestny farár dal odstrániť, nehovoriac o ďalších oprávnených nárokoch.

Počas diskusie sa ujal slova aj poslanec a súčasne vojt z Veľkej Lipnice Franciszek Adamczyk, ktorý sa ako host zúčastnil na zasadaní. Povedal o.i., že na otázky Oravy a Spiša sa treba pozerať zo širšieho hľadiska a nie jednostranne, hovorí o nich tak, ako v skutočnosti vyzerajú. Totiž pre niektorých (čítať Slovákov - pozn. J.Š.) plebiscit z r. 1920 ešte nadálej trvá, v súvislosti s čím sú niektoré otázky prezentované tak, akoby ešte nebolo ustálené, kadiaľ prebieha hranica. Pripomienul, že na tomto území pôsobia Spolok priateľov Oravy a Zväz poľského Spiša a podotkol, že by sme mali spolupracovať a nevytvárať také situácie, akoby vraj bolo slovenské obyvatelstvo utláčané buď nemoľo také podmienky, aké by chcelo mať. Upozornil tiež, že škola slovenskej menšiny (?) v Jablonke je zvýhodňovaná, keďže vďaka pomoci Sejmového výboru pre národnostné menšiny bola v nej zriadená pekne vybavená počítačová pracovňa, ktorá pre poľskú školu, v ktorej sa učí oveľa viacé detí, sa prostredky na takúto pracovňu nenašla. Dotkol sa tiež ďalších otázok, ktoré s témou zasadania nemali nič spoločné, napr. prípadu občana Veľkej

Lipnice, ženatého v Bobrove na Slovensku, kde mal trvalý pobyt, ktorý sa po 25 rokoch manželstva rozvedol a preto bol údajne zo SR vyhodený, čo je vraj príkladom situácie poľskej menšiny na Slovensku.

Veľmi vážnu obžalobu vyslovil poslanec F. Adamczyk na adresu Života: - *Chcel by som tiež upozorniť na niektoré publikácie uverejňované na stránkach časopisu Život, ktoré sú nepriateľské voči poľskému štátu*, - povedal a prisľubil, že dodá komisiu kópie týchto materiálov, keďže podľa neho by nemalo dochádzať k situáciám, že sa osočuje známe osobnosti plebiscitných činitelov a predstavuje ich ako najhorší element.

Proti tejto obžalobe a ostatným výpovediam lipnického poslancu zaprotestoval, samozrejme, tajomník ÚV L. Molitoris. Ohradili sa aj viacerí poslanci - členovia Výboru pre národnostné menšiny, ktorých F. Adamczyk taktiež obžaloval z toho, že počúvajú predstaviteľov Spolku Slovákov a radšej žijú v nevedomosti, lebo taký majú štýl práce, a nechcú si vypočuť iných, hoci skutočnosť je iná.

V súlade s prisľubom si poslanec F. Adamczyk skutočne prezrel niekoľko ročníkov Života a našiel v nich 6 článkov, ktoré majú podľa neho protištátny nádych a pripojil k nim aj rozhovor s prof. J. Čongvom i polemiku uverejnenú na stránkach denníka Dziennik Zachodni, ktoré Život pretlačil. Z uvedených článkov vybral úryvky, ktoré majú „najnepríateľskejšie“ znenie voči poľskému štátu a spolu so svojimi pripomienkami ich poslal sejmovému výboru.

Všimnime si teda, o aké „protištátné“ články ide. Boli uverejnené nedávno, v r. 1997 a 1998, a čitatelia si ich iste pamäťajú buď si ich môžu opäťovne prečítať a posúdiť, či také naozaj sú. Preto ich pripomienieme len krátkymi citátmi. Ako prvý uvádzá F. Adamczyk článok J. Čongvu *Pohľad do minulosti* (Život č. 11/97, s. 1), z ktorého o.i. cituje: - *Terajšia podoba netolerancie a asimilácie už nie je taká okatá, ako kedysi. Jej autori si už netriňajú fyzicky likvidovať našich čelných predstaviteľov. Terčom útoku je zato slovenská duša. Niektorí učitelia dejepisu podávajú žiakom skreslený obraz histórie Spiša a Oravy. Podľa ich výkladu boli tieto územia vždy poľské, tak etnický, ako aj politicky. Predstaviteľia dvoch poľských zväzov robia všetko, aby slovenčina zmizla zo škôl, aj keď je to voliteľný predmet. Kňazi sa usilujú odviesť deti od slovenských bohoslužieb... Kňazi na Orave sa nevedeli zmieriť s tým, že sa v Jablonke bude raz v týždni odbaňovať slovenská sv. omša. S pomocou sestričiek organizovali podpisové akcie, aby k tomu nedošlo... Zväz poľského Spiša nevydal ani jedno číslo, v ktorom by nezaučiočil na Slovákov, na nás Spolok a jeho činitelov... Pod tlakom poľského teroru odišlo na Slovensko v jeseni 1945 a neskôr 6500 obyvateľov severného Spiša a hornej Oravy... atď, atď.*

Ako ďalší, „nepríateľský voči poľskému štátu,“ uvádzá F. Adamczyk článok L. Molitorisa *Kým bol Piotr Borowy?* (Život č. 3/98), z ktorého o.i.

cituje: - *Slováci bývajúci na Orave s polutovaním prijímajú zneužívanie svätuškárskeho katolicizmu a prehnanych zásluh P. Borowého „v boji o poľskosť Oravy“, čo sa odkazuje mládeži ako príklad na nasledovanie. Totiž podľa niektorých iba postoj Poliaka - katolíka je hodný nasledovania. Iné nie. Často sa zabúda, že katolícka cirkev je cirkevou všeobecnej a že steny kostolov tejto cirkev by nemali „ozdobovať“ tabule osôb, ktoré na poli viery nič neurobili, zato sú pohnútkou vznechania sporov, neznačanlivosti a nenávisti. Ja osobne neviem pochopiť dôvody nazývania Borowého apoštolom Oravy, čo zaiste veľmi chybne robí napr. kňaz Władysław Pilarczyk. Odporuje to nepochybne doktríne všeobecnej cirkev. Nechápam tiež dôvody na vyvýhanie úsilia smerujúceho k beatifikácii tejto osoby. Neopodstatňujú to žiadne mimoriadne skutky Borowého...*

Aj ďalší príspevok na tému Borowého: *Piotr Borowy - apoštol Oravy?* (Život č. 5/98, s. 7) uvádzá poslanec F. Adamczyk ako protištátny a cituje z neho úryvky výpovedí oravských krajanov, napr. E. Paniaka: - *Z tých čias (po skončení I. svet. vojny) si pamäťam takéto čudáctvo P. Borowého, lebo podľa mňa bol čudák a pomatenec. Keď chodil pásť kravu, často jej na pysk pripievníl košík, aby vraj nežrala z cudzieho, lebo je to hriech. Čím ju potom krníl, na čom pásol, nevedno, lebo mu žiadna lúka nepatriala. Asi na cudzom. Páchal teda Borowy - či vlastne krava - hriech?... Výpovede V. Smrečákovovej a J. Janoviakovovej autor takto komentuje: - V ich výpovediach sa podvažuje aj fakt zneuctenia poľských kaplniek v r. 1919 českými okupantmi. Tieto fakty majú bohatú dokumentáciu, naproti tomu autorky výpovedí tvrdili, že to bola polská provokácia, čo je zaujímavé aj preto, že v čase, keď Oravu obsadila československá armáda, museli mestni poľskí činitelia ujsť do Poľska (aj Borowy). J. Janoviaková uviedla tiež falošnú informáciu, že P. Borowy agitoval za pripojenie celej Oravy až po Kraľovany... Keby aj poľskí činitelia odišli do Poľska, to ešte nič neznamená. Nikto predsa netvrdí, že to urobili osobne oni. Oravci dobre vedia, že to neboli českí vojaci, vedia tiež, kto to inšpiroval a kto sa toho dopustil.*

Za nepríateľský voči poľskému štátu uznal p. F. Adamczyk aj článok M. Andráša: *Slovenskost nemá v Poľsku ustlané na ružiach* (Život č. 8/98, s. 9), z ktorého cituje jednu konštatáciu: - *Boj proti slovenskému cíteniu poľských občanov slovenskej národnosti na Orave a Spiši je na dennom poriadku. Upozorňuje tiež, že M. Andráš zhrňuje texty zo Života týkajúce sa P. Borowého a nakoniec poznamenáva, „že by bolo veľmi zaujímavé oboznániť sa s činnosťou Spolku (čiže Spolku priateľov Slovákov v Poľsku, ktorého predsedom je M. Andráš). Z toho istého čísla Života cituje tiež F. Adamczyk úryvok pretilačenej zo Slovenskej republiky „protištátnej“ noticky D. Machalu: Slováci pod hranicou ľudskej dôstojnosti, v ktorej sa o.i. hovorí: - Vždy som si cítiť fakty a stanovisko pána M. Andráša spresňuje aj precizuje všetky dôležité fakty v*

POKRAČOVANIE NA STR.25

EURÓPSKE ĽUDOVÉ REMESLO

Severslovenské podtatranské mesto Kežmarok vzniklo zlúčením viacerých osád pôvodne slovanského obyvateľstva (najstaršia existovala už v 12. storočí) s osadou nemeckých kolonistov, ktorí sa tu začali hromadne usadzovať od polovice 13. storočia. Mestské práva Kežmarok dostal od panovníka Belu IV. v roku 1269, kedy mu vymedzili chotárne hranice (chotár mesta zasahoval až do Vysokých Tatier), určili poplatky, povolili voliť richtára a vykonávať týždenný trh. Ako slobodné kráľovské mesto získal Kežmarok viacero hospodárskych a politických práv, napr. právo dvoch výročných trhov (1419), sporné právo skladu (1435), o ktoré vyše sto rokov neúspešne bojoval s Levočou, právo používať erb (1463) atď.

Výhodná poloha mesta pri dôležitých obchodných cestách spájajúcich Orient so severnou Európou urýchliala jeho hospodársky vývoj. V roku 1438 bolo v Kežmarku už 23 druhov rôznych remesiel. V tom istom storočí začali vznikať prvé remeselné spoločenstvá - cechy. Už v roku 1443 tu existoval cech zámočníkov - najstarší svojho druhu na území Slovenska. Podobným prvenstvom sa mohol popojiť aj cech rybárov (rok vzniku 1453) a cech súkenníkov (1475). V období od 15. do 19. storočia existovalo v Kežmarku podľa dostupných dokumentov 38 rôznych cechov. Týmto počtom sa Kežmarok zaradil medzi prvých štyri mestá na území Slovenska - k Bratislavie, Košiciam a Levoči.

Na tieto bohaté niekoľkostoročné remeselnické a obchodné tradície Kežmarku, prerušené uplynulými desaťročiami, sa pokúsili nadviazať predstavitelia mesta po roku 1989 organizovaním festivalu Európske ľudové remeslo. V dňoch 9.-11. júla 1999 sa uskutoční už IX. ročník tohto podujatia, ktoré si dalo za cieľ oživiť a názornou formou priblížiť návš-

tevníkom ľudové remeslá v celoslovenskom i európskom kontexte. Na hlavnom kežmarskom námestí by sa podľa údajov organizátorov malo tento rok prezentovať vyše 240 remeselníckych majstrov a ich pomocníkov, ktorí predstavia vyše 50 druhov remesiel. Počas troch dní budú predvádzat svoje umenie tisíckam návštěvníkov kováči, drotári, tkáčky, šišky, čipkárky, kožušníci, hrnčiari, košíkári, špoliarky, perníkárky, sklári... Najväčšiu skupinu budú už tradične tvoriť remeselníci pracujúci s drejom - debnári, korytári, stolári, šindliari, tokári, vareškári, najmä však rezbári. Aj z hľadiska zastúpenia jednotlivých regiónov Slovenska by mal byť tohto ročného festivalu ľudových remesiel veľmi pestrý - hľásia sa naň remeselníci zo Zemplína, Abova, Šariša, Spiša, Liptova, Oravy, Horehronia, Považia, Hornej Nitry a Podunajska. Kežmarčania na tomto zaujímavom podujatí privítajú aj zástupcov svojich šiestich partnerských miest zo zahraničia.

O tom, že to v Kežmarku s oživovaním remeselníckych tradícií myslia naozaj vážne, svedčí aj zriadenie Strediska praktického vyučovania umeleckých remesiel. Toto vyučovacie stredisko pre mládež slávnostne otvorili v septembri 1994 pri príležitosti 725. výročia udeľenia mestských práv.

Pre zaujímavosť uvádzame prehľad kežmarských cechov od 15. do 19. storočia, ktorý nám poskytli organizátori festivalu:

1. Cechy spracúvajúce kov:

zámočnícky, kováčsky, spoločný podkováčsky a panvičkársky, medikováčsky, tovarišov zámočníkov a puškárov, zlatnícky, spoločný podkováčsky a kolesársky, ihlársky (v 18. storočí najväčší výrobca na území Slovenska), spoločný cech cinárov a tokárov, cech kováčskych tovarišov;

Hrnčiar pri práci

2. Cechy spracúvajúce drevo: stolársky, debnársky, kolesársky;
3. Cechy vyrábajúce a spracúvajúce textil: súkennícky, krajčírsky, povraznícky, tkáčov ľanového plátna, klobučníkov, gombikárov, farbiarov;
4. Cechy spracúvajúce kože a kožušiny: Bratstvo Jána Krstiteľa, združujúce všetkých spracovávateľov kože (1491 - potom sa rozpadlo na jednotlivé cechy), taškárov, cech tovarišov obuvníkov, kožušníkov, remenárov, sedlárov, čižmiarov, garbiarov;
5. Cechy vyrábajúce z hliny: hrnčiarsky;
6. Cechy zaoberajúce sa stavebnou činnosťou: kamenári a murári (spoločný cech, najstarší svojho druhu na Slovensku);
7. Cechy vyrábajúce potraviny: rybársky, mäsiarsky, pivovarnícky, pekársky a mlynársky;
8. Cechy zaoberajúce sa obchodnou činnosťou: kramársky;
9. Ostatné živnosti - cechy: kníhviazačský.

MILAN DLUHÝ

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO ZO SPIŠA

1. júna 1999 oslávili 96. narodeniny krasjan Ján Janoš z Nedece-Zámku, najstarší obyvateľ obce a 12. júna sa dožíva 92 rokov krasjanka Anna Groňská z Nedece. Okrúhle, 90. výročie narodenia, oslavujú v tomto roku krasjanky: Agneša Šoltýsová z Nižných Láp (nar. 1. januára 1909), Mária Hlaváčová z Fridmanu (nar. 24. januára 1909), Katarína Bogačíková z Falštiny (nar. 7. októbra 1909) a Mária Blachutová z Nedece (nar. 1. decembra 1909). Jubilantom srdiečne blažoželáme a do ďalších rokov im prajeme veľa zdravia a spokojnosti v krahu najbližších.

***

V tomto roku oslavia 50. výročie sobáša manželia Ján a Helena Griglákovci z Vyšných Lapš a Ján a Anna Sarnovci z Kacvínna. K ich jubileu - zlatej svadbe im želáme veľa zdravia, pohody a lásky v ďalšom manželskom spolužití.

***

Dňa 7. apríla vypukol vo Vyšných Lapšoch požiar, ktorý zničil hospodárske budovy J. Kurčákovi. Koncom apríla v Lapšanskom chotári opäť horelo, tentokrát ľahla popolom koliba jedného z miestnych bačov.

***

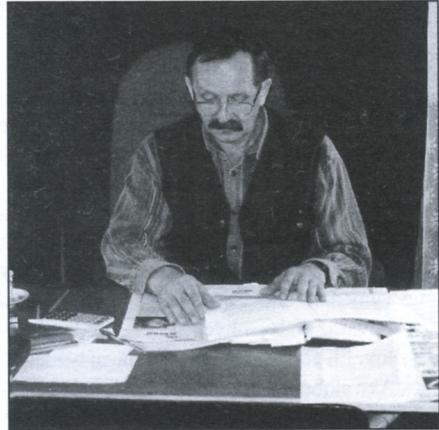
Slovenské hudobné skupiny sa na Spiši vždy tešili veľkej obľube. Všetci priaznivci dobréj hudby si milo spomínajú na skupiny Efekt či Akord, ktoré pred niekoľkými rokmi vystupovali na spišských zábavách. Dnes na ich miesto nastúpila skupina Golf z okolia Dolného Kubína. S jej hudbou sa o.i. môžeme stretnúť na tanecných zábavách v Novej Belej.

***

Je smutné, že na našich cintorínoch ubúda čoraz viac slovenských náhrobkov. Napr. na durstínskom cintoríne sme videli už len tento jeden náhrobok so slovenským nápisom (na snímke).

Obchodný pavilón družstva v Jablonke

Predseda družstva T. Pakos

Z ČINNOSTI GMINNÉHO DRUŽSTVA (GS)

Počiatky družstiev na Orave siahajú do obdobia spred 1. svetovej vojny. Zakladala ich vtedy hŕstka ľudí, ktorí chceli chrániť záujmy najbiednejších rolníkov. Na súčasnú činnosť, ale aj históriu gminného družstva v Jablonke som sa spýtal jeho predsedu Mgr. Tadeusza PAKOSA.

Prvé družstvo, ktoré sa volalo Konzum, vzniklo v roku 1914 v Hornej Zubrici. V roku 1921 ho zmenili na tzv. rolnícky krúžok. Podobné formy družstevných spolkov vznikli v tomto období aj vo Veľkej Lipnici a Jablonke. Po druhej svetovej vojne sa ich činnosť spočiatku obmedzovala len na vedenie malých obchodíkov, preto boli postupne pohľtené väčšími družstvami. Napr. vo Veľkej Lipnici takto vzniklo obchodné družstvo „Świt“ (1946). Malé družstvá, ktoré pôsobili od r. 1946 v Podvlku, Hornej Zubrici a Malej Lipnici, sa zasa v apríli 1947 spojili do jedného veľkého gminného družstva Roľnícka svojpolomoc so sídlom v Jablonke. V roku 1976 sa k nemu pripojilo aj družstvo vo Veľkej Lipnici. Poznamenajme, že v minulosti boli predsedami družstva aj naši krajania, napr. v Jablonke Ján Sámel, Alojz Šperlák a Ignác Páleník, kym vo Veľkej Lipnici Karol Stopiak, Andrej Ci-

sárik a František Matonog. Pripomeňme si mená všetkých predsedov v doterajšej histórii družstva:

V Jablonke: Ján Sámel (1947-1948), Władysław Olejnik (1948-1949), Alojz Šperlák (1949-1952), Tadeusz Skalka (1952-1953), Ignác Páleník (1953-1954), Ján Jędrasiak (1953-1963), Marian Winnicki (1963-1973), Apolinary Drożdż (1973-1982) a Tadeusz Pakos (1982-podnes).

Vo Veľkej Lipnici: Karol Stopiak (1948-1949), Andrej Cisárik (1949-1952) a František Matonog (1952-1976).

Jablonské družstvo

má v súčasnosti 159 členov. Medzi nimi je 47 pracovníkov a súčasne účastinárov družstva. Odbornú prax tu vykonáva 30 učňov v profesiach pekár, čašník, predavač, kuchár a automechanik. Členovia družstva majú svoje podielny na zisku, ktorý vlasti dosiahol 25% vkladu. Jeden člen si môže kúpiť maximálne 15 účastín v hodnote po 400 zlотовých. Vlasti družstvo investovalo vyše 210 tisíc zlотовých do modernizácie objektov a jeho zisky dosiahli 73 406 zlотовých.

Terajší predseda družstva Tadeusz Pakos je rodákom z Veľkej Lipnice, kde ukončil

základnú školu. V štúdiách pokračoval na Strednej ekonomickej škole v Suchej Beskidzkej (1967) a diaľkovo absolvoval Vysokú školu ekonomickú v Krakove (1982). Pracoval v družstve vo Veľkej Lipnici. V 70. rokoch bol tam o.i. členom gminnej rady. Za svoju prácu v prospech rozvoja družstvenej činnosti na Orave bol viackrát vyznamenaný. Je o.i. nositeľom Bronzového a Strieborného kríža za zásluhy a Rytierskeho kríža Radu Obrodenia Poľska, ktorý mu 3. mája 1998 udelil prezident PR.

- Naše družstvo zamestnáva v súčasnosti 63 pracovníkov a napriek mnohým nepriaznivým okolnostiam na trhu, dosiahlo v minulom roku obrat vo výške 6 587 432 zlотовých, čiže vyšší od plánovaného o 634 384 zlотовých. Najväčší rozvoj družstva v oblasti obchodu, výroby, služieb a výkupu bol však v rokoch 1960-76, keď malo družstvo až 2800 členov.

V tomto období družstvo odovzdalo do užívania o.i. obchodno-potravínarske pavilóny v Hornej Zubrici a Oravke, obchod a reštauráciu Salaš v Chyžnom, závod na plnenie minerálnej vody, obchod a plničku piva v Jablonke, obchod v Kyčoroch a reštaurácie v Malej a Veľkej Lipnici. V súčasnosti má družstvo 12 obchodov, mäsiareň, pekáreň a cukrárensku výrobňu, okrem toho prenajíma 10 obchodných miestností, 5 gastronomických objektov, výkupné stredisko a sklad tovaru.

V predajni potravín...

... a v pekárni

Družstvo vlastní dva nákladné automobily zn. Robur, tri Žuky, dva Lubliny a jeden traktor. Okrem využívania hospodárskej činnosti družstvo spolupracuje s obecnými požiarnymi zborami, podporuje činnosť folklórneho súboru Male Podhale a štyri učňovské strediská.

V pekárni,

ktorá sa nachádza na kraji Jablonky, ma oviala vňa čerstvo upečeného, chrumkavého chleba. Pri peciach sa zvrátil majster a traia učni, žiaci Strednej odbornej školy v Novom Targu. Ako som sa dozvedel, v pekárni sú mesačne pečie okolo 1200 ks chleba, 900 ks pečiva a 300 balíkov chrupiek. Sortiment pekárne rozšírili najmä v minulom roku a teraz vyrábajú vyše 25 druhov pečiva, ktoré popri Orave dodávajú i do 4 obchodov v Novom Targu. Za vlaňajší rok pekáreň vyrabila vyše 281 tisíc kilogramov chleba a pečiva. Žiaľ, zisk pekárne neustále klesá. V súvislosti s tým bude musieť družstvo vyvinúť rad opatrení pre udržanie pekárne, miedzi ďalším objekt zmodernizovať, zväčšiť dovoz pečiva súkromným odberateľom a pod.

V obchodoch

Dve predajne jablonského družstva sa nachádzajú vo veľkom obchodnom pavilóne v centre obce. Ako som sa dozvedel, nakupujú tu aj Slováci, ktorí prichádzajú do Jablonky

každú stredu na trhy. V obchodoch však robia len menšie nákupy. Väčšinu svojich peňazí miňajú najmä na trhu. V obchode s priemyselným tovarom je vedúcou Genowefu Galeckou z Jablonky, ktorá mi poskytla základné informácie. Okrem nej tu pracujú tri predavačky a na praxi je žiačka 2. ročníka B. Bialoňová z Dolnej Zubrince.

- Zákazník má u nás možnosť vybrať si z bohatej ponuky tovaru - hovorí. - Predávame o.i. horské bicykle, pračky, chladničky s mrazničkami, obuv, domáce potreby, záclony, sklo a porcelán, ale tiež kusový i metrový textil, koberce a pod. Výška nášho mesačného obrota je okolo 40 až 50 tisíc zlých.

Nie je to veľa. Môže sa však zvýšiť, keďže obchod zaviedol predaj drahších tovarov na splátky, čo iste pritiahe ďalších zákazníkov. Vedúcou obchodu s potravinami je Emília Lysiaková z Jablonky. Okrem nej tu pracuje ďalší predavačiek, ktoré sa starajú o milú obsluhu zákazníkov a svojej budúcej profesii predavačky sa priúčajú aj učnice. Moderne vybavená samoobslužná predajňa ponúka široký sortiment potravinárskych, mrazených i mäsových výrobkov. Mesačné obraty dosahujú okolo 150 tisíc zlých.

Ďalšie plány

jablonského družstva, ktoré sa napriek tažkej súčasnej situácii chce na trhu nadále udržať a

konkurovať súkromným firmám, sú podriadené najmä modernizácií objektov. V tomto roku na tento cieľ určili 326 tisíc zlých. Poznamenajme, že družstvo má v Jablonke päť obchodov, v Malej Lipnici dva obchody a reštauráciu, vo Veľkej Lipnici tri obchody a ďalší je v Hornej Zubrici. V Oravke im patrí reštaurácia Kroks. V dvoch obchodoch (č. 4 v Hornej Zubrici a č. 9 v Jablonke) sa už v tomto roku zmení forma predaja na samoobslužný. Uskutoční sa tiež oprava fasády a výmena strešnej krytiny reštaurácie Krzywaň vo Veľkej Lipnici, ktorá spolu s obchodným pavilónom bude napojená na čističku odpadových vôd. V Jablonke začnú opravu ústredného kúrenia v obchodnom pavilóne, modernizáciu pekárne a pod. Ako povedal počas osláv 50. výročia založenia družstva jeho podpredseda I. Osika, v pláne družstva je ešte veľa ďalších zmien, v tom o.i. zavádzanie samoobslužného typu predaja v oravských obciach. Hoci družstvu nebude ľahko, jeho miesto je tam, kde nemôžu, či nechcú byť veľké supermarkety, ktorým ide najmä o veľký predaj a vysoké zisky. Hoci jablonské družstvo má veľkú konkurenčiu, jeho vedenie verí, že činnosť sa bude naďalej úspešne rozvíjať.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Dňa 19. apríla t.r. bol na hraničnom priečchode v Chyžnom zadržaný konvoj kamiónov Poľského červeného kríža, vezúci humanitnú pomoc kosovským utečencom. Príčinou zadržania boli chýbajúce prepravné medzinárodné colné doklady.

* * *

Prvý drevený kostol v Pekelníku, postavený pred 250. rokmi (1749) a niekoľkokrát prestavovaný a opravovaný slúžil veriacim skoro 130 rokov. Žiaľ, nezachoval sa. Dnešný kostol sv. Jakuba apoštola bol v obci budovaný v rokoch 1879-1880.

* * *

Ako sme už informovali, v priestoroch ZŠ č. 2 a Technického licea vo Veľkej Lipnici budú od 1. septembra 1999 tri triedy nového trojročného gymnázia. Stavbári v súčasnosti adaptujú pre potreby ZŠ bývalý kultúrny dom (na snímke). Práce majú vraj byť ukončené pred začiatkom nového školského roka. Nechce sa nám veriť.

* * *

Rodinná tragédia sa odohrala v noci z 29. na 30. apríla t.r. v Podvuku, kde 65-ročný Paweł G. postrelil svojho syna. Príčiny nešťastia sa vyšetrujú.

* * *

Dňa 21. apríla t.r. sa v Kežmarku konalo zasadanie Rady Euroregiónu Tatry, ktorá o.i.

zhodnotila plány práce komisií kultúry, hospodárstva, ochrany prostredia, športu a turistiky. Rada sa oboznámila aj s otázkami riešenia vlastníckych práv poľských obyvateľov majúcich majetok na Slovensku.

* * *

Dobre si počínať družstvo Orava Jablonka na VI. volejbalovom turnaji v Podczerwonom, kde obsadilo 2. miesto za COS Zakopané.

* * *

Dňa 13. apríla t.r. sa v ZŠ v Pekelníku konal školský turnaj v stolnom tenise o Majstrovstvo gminy Czarny Dunajec, na ktorom štartovalo 100 žiakov zo 17 škôl. V silnej konkurencii žiaci z Pekelníka a Podsklia obsadili 4. a 5. miesto.

* * *

4. mája, t.j. v deň sv. Floriána, patróna požiarников, sa v mnohých oravských obciach konali prehliadky požiarnej techniky, ktorým sa prizerali zástupy detí a dospelých.

* * *

V dňoch 5. až 15. mája v lesoch na území novotarského okresu konalo štepenie proti besnote líšok. V tejto súvislosti bol vydaný zákaz na dva týždne po rozhodení návad vchádzať do lesa a nevypúšťať psy a mačky.

* * *

V Jablonke bolo v minulom roku uzáverečných 30 manželstiev, narodilo sa 81 detí, zomrelo 28 osôb, 70 detí bolo birmovaných a 65 pristúpilo k svätému prijímaniu.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Prof. J. Čongva (sprava) v spoločnosti L. Molitorisa otvára výstavu Prvé kvety a gratulácie našej umelkyni

VÝSTAVA GRAFIKY A MALIEB LÝDIE MŠALOVEJ

Dňa 24. apríla 1999 sa v sídle Spolku Slovákov v Krakove konala vernisáž výstavy grafiky a malieb oravskej krajanky Lýdie Mšalovej pod názvom Oravienka moja. Bola usporiadaná pri príležitosti otvorenia Galérie slovenského umenia v Krakove.

Galéria sa nachádza na prvom poschodí v opravenom ľavom krídle spolkovej budovy, hned vedľa zasadacej sály. Po generálnej oprave a istých stavebných úpravách, trvajúcich skoro dva mesiace, vznikla veľká miestnosť, ktorá sa znamenite hodí na organizovanie rôznych výstav a podobných podujatí. Ako uviedol tajomník ÚV L. Molitoris, nás Spolok už dlhší čas plánoval využiť tieto priestory

na prezentáciu slovenskej kultúry a umeenia v Poľsku.

- Najprv sme uvažovali o otvorení Inštitútu Ludovíta Štúra v spolupráci s Maticou slovenskou, neskôr aj slovenského konzulárneho pracoviska. Žiaľ, nepodarilo sa to. Preto sme radi, že dnes môžeme otvoriť Galériu slovenského umenia, - zdôraznil tajomník ÚV.

Výstavu a súčasne aj galériu otvoril predseda SSP prof. Jozef Čongva, ktorý srdečne privítal autorku exponovaných prác Lýdiu Mšalovú. Okrem nej sa podujatia zúčastnili: tajomník ÚV L. Molitoris, členovia predsedníctva ÚV, redakcie Života, krakovskej MS SSP, lektori i študenti slovakistiky JU v Krakove a ďalší.

Oravská drevená architektúra - častá téma malieb L. Mšalovej

Vernisáž zavŕšilo malé pohostenie...

Ako už sám názov naznačuje, hlavnou tému vystavovaných diel bola Orava a Oravci v minulosti, ale aj súčasnosti. O motívoch sprevádzajúcich jej tvorbu L. Mšalová povedala:

- Očarovala ma krása prírody rodnej Oravy, skvosty jej miznúcej starej architektúry, ktorú by som chcela zachrániť pred zabudnutím. Preto moje linoryty kolíš medzi realizmom a odzrkadlením osobných pocitov. Zahŕňujú cyklus oravských kaplniek, prácu Oravcov, oravské drevenice a vlastné reflexie.

Počas vernisáže si autorka zaspomína na svoje detstvo a začiatky tvorby. Medziiným podotkla, že umelecké nádanie zdedila po svojej mame.

- Neraz, keď nás niekto navštívil, mamke sa stačilo naňho len raz pozrieť, aby si ho zapamätala. Keď potom odišiel, zobraza ceruzku, kúsok papiera a dokázala presne nakresliť jeho tvár, - hovorí pani Lýdia. - Nechcela však, aby som bola maliarkou. Ved' to sú také

Vernisáže sa zúčastnili viacerí milovníci umenia z Krakova...

...ako aj členovia predsedníctva ÚV SSP a ďalší

najväčšie neporiadnice, vravievala, vôbec sa o seba nestarajú a je im všetko jedno, či nosia jednu pančuchu bielu a druhú čiernu. Ja som však trvala na svojom. Napokon aj rodičia chceli, aby som mala ľahší život ako oni, preto ma podporovali v štúdiu.

Svojou tvorbou sa L. Mšalová snaží akoby predĺžiť život kultúry oravského ľudu a to, čo tvorí jeho vzácne dedičstvo, čiže tradíciu a architektúru, a vôbec každodenný život.

- Ked' som bola mladá, - hovorí, - snažila som sa zapamätať si mnoho obrazov zo života Oravy a Oravcov. Teraz chcem tieto spomienky oživiť vo svojej tvorbe. Tak vzniklo veľa mojich diel. Napr. linoryt predstavujúci plnú misu na stole, je tiež takou spomienkou z detsva. Ked' som bola malá, jedávali sme doma všetci z jednej, práve takejto hlinenej misy. Dnes sa mi to zdá smiešne, ked' si spomeniem, že ja som jedávala pomalšie ako starší bratia, a nestihla

som sa najest'. Preto som nahnevaná odložila lyžicu a odišla od stola. Preto tiež sú na linoryte všetky lyžice v mise, len jedna je položená na stole. To je tá moja lyžica.

O svojom umeleckom kréde autorka skromne poznamenáva:

- Napriek pomerne malej umeleckej skúsenosti, čo sa na mojich linorytoch prejavuje i v akejsi bezradnosti, chcem svojou tvorbou vyjadriť môj obdiv voči neprenikuteľnej múdrosti Boha, ktorý stvoril tak nádherné záklutie na zemeguli, akým je Orava. Jemu vďačím za to, že ma povolal k životu práve na tejto krásnej zemi a dal mi schopnosť, aby som mohla činne prispievať k obohacovaniu a zvyšovaniu starostlivosti o záchranu celého bohatstva kultúry oravského ľudu pre budúce pokolenia.

Práce Lýdie Mšalovej vzbudili medzi návštěvníkmi výstavy veľký záujem. Pri tejto príležitosti vydal náš Spolok ne-

veľkú zbierku jej grafik predstavujúcich život na Orave a architektonické pamiatky tohto regiónu. Po ukončení prehliadky sa vo vedľajšej zasadacej miestnosti konal neveľký banket, počas ktorého sa každý mohol s umelkyňou pozahovárať a dať si podpísť zbierku. Celé podujatie prebiehalo vo výbornej nálade. Na záver stretnutia si krajania za hudobného sprievodu J. M. Božky zaspievali niekoľko slovenských ľudových pesničiek.

Výstava prác L. Mšalovej bude trvať dva mesiace. Potom ústredný výbor plánuje v galérii, ktorá má plniť aj funkciu krajanského informačného strediska, zorganizovať výstavu detských kresieb posielaných na výtvarnú súťaž Života. Radi by sme tu uvítali aj práce nášho rezábára z Jurgova A. Gomboša. Samozrejme v sídle Spolku sa budú konať aj iné podujatia.

Text a foto: JÁN BRYJA

... a beseda s krajanškou výtvarníčkou

Hrá predsedka MS v Krakove J.M. Božyk

FRANCIS SCOTT FITZGERALD

ŽIARLIVOSŤ

Martin zdravou rukou odhodil zo seba prikrývku, aby ukázal, že v sadrovom pancieri si urobil vpredu štvorcový otvor, z ktorého mu trochu trčal vypuklý žalúdok a dolná časť bránice. Vyklbenú ruku mal ešte stále zavesenú vysoko nad hlavou, akoby dakohu pozdravoval.

- Videla si tú zbierku drôtov? - opýtal sa Mary.

- Áno, videla som to, - odpovedala jeho žena a snažila sa tváriť veselo. Na stolíku bola rozložená celá súprava „chirurgických“ nástrojov, drôty rôznej veľkosti, pozohýnané do rôznych tvarov tak, aby ošetrovateľka mohla dosiahnuť ktorokoľvek miesto pod samým sadrovým obvázom, keď sa svrbenie stávalo neznesiteľným.

- Prepáč, - zahanbil sa Martin, - ale po dvoch mesiacoch v sadre je človek ako posadnutý ...

- Čo myslíte, pán doktor, ako dlho to bude ešte trvať, - spýtala sa Mary.

Potom si sadla na peľast posteple a vzala ho do náručia spolu s celým sadrovým pancierom. Bol hlavným elektroinžinierom a náklady na jeho liečbu, keďže išlo o pracovný úraz, ktorý utrpel pri páde z výšky tridsiatich stôp, nemuseli platiť. Táto okolnosť - ako aj skutočnosť, že nešťastie manželov po štvormesiacnej rozluke okamžite zblížilo - boli jedinou svetlou stránkou tohto prípadu.

- Cítim ťa tak blízko pri sebe, - zašeptala Mary.

- Aj cez tú sadru ...

Potom vstala a upravila si lesknúce sa vlasys pred zrkadlom. Videl ju to robiť vari tisíckrát, ale teraz sa mu zdala odrazu akási vzdialenosť, a to ho zarmútalo.

- Čo robíš dnes večer? - spýtal sa.

Mary sa k nemu prekvapene obrátila:

- Je zvláštne, že sa na to pýtaš.

- Prečo? Si predsa mojím jediným spojením s vonkajším svetom.

- Úprimne povedané, nemám nič na program. Bieman ma súčas pozval na akúsi súkromnú výstavu, ale s ním sa nudím ...

No a ešte volala tá francúzska spoločnosť ...

- Kto menovite?

Pristúpila bližšie a skúmavo sa naňho pozrela.

- Vari nie si žiarlivý? - opýtala sa. - Počopiteľne, že to bola žena ... Vlastne muž, ale hovoril v mene svojej ženy. Tá tam mala byť tiež. Nikdy som ťa takého ešte nevidela ...

Martin bol už dostatočne skúsený, takže iba huncútsky zažmurkal, že celá záležitosť nemá význam a netreba sa tým zaoberať. Avšak Mary vyslovila posledné nešťastné slovo:

- Vždy sa mi zdalo, že si rád, keď som v ich spoločnosti.

- Správne, keď si s nimi, - odvetil Martin. Premáhal sa, aby nepovedal priveľa. - „S nimi,“ ale teraz ide „o neho“ ...

- V pondelok všetci odchádzajú, - povedala Mary trochu nervózne. - Určite ho už nikdy viac neuvídím.

Chvíľa mlčania. Odvtedy, čo utrpel úraz, nemali veľa tém na spoločné rozhovory, okrem chvíľ, keď pociťovali vzájomnú lásku. Alebo vari ľútost? V posledných dvoch týždňoch prijímal dokonca aj ľútost.

- Teraz na chvíľu vstanem, - povedal náhle.

- Nie, nepomáhaj mi ... nevolaj ošetrovateľku. Všetko mám premyslené. Zvládnem to sám.

Sadrový pancier mu siahal na jednej strane do polovice stehna, ale prudkým pohybom sa dokázal posunúť na okraj posteple a potom sa s obrovským úsilím zodvihol. Zaviazal si župan, stále bez cudzej pomoci, a pristúpil k obloku. V bazéne pred hotelom sa člapkali a pokrikovali deti.

- Pôjdem už, - povedala Mary. - Mám ti zajtra niečo priniesť? Alebo ešte dnes večer, ak ti je samému smutno?

- Dnes nie. Vieš, že večer mám vždy zlú náladu a okrem toho nechcem, aby si dva razy denne prešla tú dlhú cestu. Chod' už ... A dobre sa zabávaj!

- Mám zavolať ošetrovateľku?

- Nie. Sám ju zavolám ...

Nezavolal ju však. Stál ďalej pri obloku. Cítil, že Mary sa nudí a jej láska k nemu opäť vyhasína. Bol to iba krátke návrat. Jeho úraz zastavil na chvíľu lavínu, ktorá sa už niekoľko mesiacov zhromažďovala ...

Keď o šiestej so zvyčajnou pravidelnosťou prišli bolesti, ošetrovateľka mu dala akýsi liek, obsahujúci kofein. Namičala mu koktail a objednala večeru, jednu z tých večerí, ktoré tak ľahko trávili odvtedy, čo ho zasadrovali do tohto individuálneho protileteckého úkrytu. Potom mala ošetrovateľka štyri hodiny voľno a Martin zostal sám. Sám so svojimi myšlienkami: na Mary a toho Francúza. Poznal ho len podľa mena, keď sa Mary nedávno preriekla:

- Joris sa ti dosť podobá ... Ale ešte nie je sformovaný, je taký nedospely ...

Odvtedy mu bola spoločnosť Mary a Joris počas tých dĺhych hodín medzi siedmou a jedenásťou čoraz odpornejšia. Zhováral sa s nimi, jazdil s nimi, chodil s nimi do kina i na návštevy; občas s nimi býval aj prízrak Jorisovej ženy. Bol s nimi aj vtedy, keď sa milovali ...

To by ešte vydržal, keď ich vidí a počuje. Až keď stíchl a ukryli sa pred ním, až vtedy sa mu pod sadrovým obvázom začal zvierat žalúdok. Vtedy v duchu videl, ako Francúz kráča k Mary a Mary na neho čaká. Trápil sa preto, lebo nemal istotu, čo v skutočnosti k Jorisovi cíti.

- Povedala som mu, že ťa veľmi ľubím, - povedala mu raz Mary a Martin jej uveril.

- Povedala som mu, že okrem teba nedokážem už nikoho ľubiť ...

A predsa nemohol mať istotu, čo Mary cíti, keď čaká v ich byte na Jorisa. Nevedel, čo

si myslí potom, keď ho odprevaďa ku dverám. Nebol si istý, či si s úľavou vydýchnie, alebo či nechodí nervózne po izbe a neskôr si nepoloží na kolená rozčítanú knihu a neuprie roztúzený zrak do neznáma. Alebo či jej nezazvoní ešte raz telefón na dobrú noc.

Dva mesiace po ich rozchode Martina takéto myšlienky neznepríjemňovali, lebo vtedy bol zdravý. O pol deviatej večer to už nevydržal a vrhol sa na telefón, aby jej zavolal; bolo však obsadené. Rovnako bolo obsadené o tri štvrti na deväť. O deviatej sa tiež nikto neozval, o štvrt na desať bol telefón stále hluchý, no krátko pred desiatou bol jej telefón znova obsadený. Martin vstal, pomaly si natiahol nohavice a za pomoci hotelového chlapca si obliekol košeľu a kabát.

- Želáte si, aby som išiel s vami? - spýtal sa chlapec.

- Nie. Prosím, zavolajte mi taxík.

Keď chlapec odišiel, Martin sa potkol o vyvýšenú dlážku kúpeľne, urobil prudký obrat na jednej ruke, pričom si rozťal hlavu o okraj umývadla. Nebolo to nič väčšie, nešikovne sa osetril, no keď sa videl v zrkadle, cítil sa sám pred sebou smiešne. Sadol si a naposledy zavolal Mary. Nik sa neozval. Potom vyšiel, nie preto, že by chcel ísť do jej bytu, ale preto, že musel ako nočný motýľ letieť za svetlom. A iné miesto, kam by mohol zamieriť, mu nenašadlo ...

O pol jedenástej sedela Mary v nočnej košeli pri telefóne.

- Ďakujem ti, Joris, že si zavolal, ak chceš vedieť pravdu, veľmi ma bolí hlava. Chcem ísť do posteple.

- Mary, počúvaj, - naliehal Joris. - Marianna má tiež migrénu, takže si ľahla. To je posledný večer, keď sa môžeme stretnúť osamote. Okrem toho si spomínam, ako si mi hovorila, že ťa nikdy nebolíva hlava.

Mary sa rozsmiala:

- To je pravda ... ale dnes večer som naozaj veľmi unavená.

- Dávam ti slovo, že ostanem len pol hodiny, čestné slovo. Nie som daleko od tvojho domu.

- Nie, - povedala Mary a ľahký poryv hnevu dodal jej slovám rozhodnosť. - Ak chceš, zajtra pôjdem s tebou na obed alebo na večeru, ale teraz idem spať.

Odmlčala sa. Počula akýsi zvuk, akoby čosi šramotilo za dverami jej bytu. Potom sa ozvali tri čudné zazvonenia.

- Niekoľko ide ... Zavolaj mi ráno, - povedala, rýchlo zložila slúchadlo a obliekla si župan.

Pri vchodových dverách sa opatrne spýtal:

- Je tam niekto?

Nik je však neodpovedal. Počula len, akoby sa niečo zosunulo na dlážku.

- Kto je tam?

Trochu sa zháčila, keď začula akési vzdychy. Mary zrazu nadobudla istotu, že na chodbe ktorí je a nech je to ktokoľvek - či ranený

alebo opitý - leží na zemi a určite potrebuje pomoc. Na dverách bol malý priezor. Odchýlila pliešok na ňom a pozrela sa von. Zbadala len ruku zaliatu krvou a rýchlo pliešok pustila. Po chvíli sa znova pozrela von. Tentoraz rozoznala o niečo viac ... hoci by nedokázala povedať, čo to bolo - či ruka alebo noha v sadrovom pancieri - ale stačilo to na to, aby rýchlo otvorila dvere a skočila k ležiacemu.

- Lekára, - zašeptal Martin. - Šmykol som sa na schodoch a celý som sa dolámal.

Ked' Mary bežala k telefónu, Martin zavrel oči.

Lekár a záchranka prišli súčasne. To, čo sa na chodbe odohralo, bolo veľmi prosté: kedže Martin vystupoval po prvýkrát po ôsmich týždňoch po schodoch, stratil rovnováhu, pokúšal sa zachytiť zasadrovanou rukou o zábradlie, lenže sa neudržal, spadol a poranil sa o zábradlie. Potom sa z posledných sôl priplazil k dverám jej bytu.

Mary chcela zakričať: „Prečo? Prečo?“ ale nemala na koho kričať; Martin bol v bezdomí. Prebral sa až vtedy, keď ho ukladali na nosidlá, aby ho odviezli späť do nemocnice. A všetko sa mohlo začať do začiatku. Ked' zbadal nad sebou Mary, iba jej stroho povedal:

- Nechoď za mnou. Chcem byť sám ... Daj mi čestné slovo, že neprídeš do nemocnice!

Lekár Mary slúbil, že jej najneskoršie o hodinu zavolá. Takže keď o päť minút nato Mary zodvihla slúchadlo zúfalo vyzváňajúceho telefónu, urobila to v presvedčení, že volá nemocnica.

- Joris, - povedala. - Stalo sa nešťastie ...

- Môžem ti nejakom pomôcť?

- Už je po všetkom. Bol tu môj muž ...

Mary si zrazu uvedomila, že nedokáže sama čakať na správu z nemocnice. Pred čakaním osamote dá prednosť čomukoľvek.

- Tak teda príd, - súhlasila. - Keby bolo treba, môžeš ma tam napokon zaviesť ...

Kým Joris neprišiel, sedela pri telefóne. Ked' počula zazvonie pri dverách, prudko vyškocila.

- Prečo? Prečo sem vlastne prišiel? - vyzjachtala konečne. - Veď som mu navrhovala, že prídem za ním do nemocnice ...

- Nebol opitý?

- Nie, nie ... on takmer vôbec nepije. Počkáš, kým sa oblieciem a upravím?

O pol hodiny neskôr jej z nemocnice oznamili, že Martinovo rameno je opäť v poriadku, že ho uspali, takže bude spať až do rána.

Joris Deglen bol k nej veľmi pozorný a nežný. Vyložil jej nohy na váľandu, pod chráb podložil vankúš a podchvíľou odpovedal na nové a nové „prečo?“ Azda mal Martin horúčku; možno, že ho trápila samota. Napokon, vyslovil myšlienku, na ktorú už dávno myslieľ:

- Martin asi žiarli ...

- Áno, to je ono, - povedala Mary trpko.

- Slúbili sme si, že sa nebudeme navzájom obmedzovať, že budeme voči sebe tolerantní, že ostaneme voľní, ale ja som ... ja som nebola voľná. Len občas za jeho chrbtom ...

Teraz však bola voľná, voľná ako vták. A trochu neskôr, keď Joris povedal, že ešte nepôjde, ale si posedí v salóniku a niečo si prečíta, kým sa Mary celkom neuspokojí, odišla do svojej izby s hlavou trievou ako včasné ráno. Vyzliekla sa už po druhý raz v ten večer, niekoľko minút stála pred zrkadlom, upravovala si vlasy a zahájala od seba rôzne dotieravé myšlienky na Martina. Všetky okrem tej, že teraz spí a necíti nijakú bolest.

Potom otvorila dvere spálne a zavolala smerom k salóniku:

- Joris! Nechceš mi pŕist zaželať dobrú noc?

(International Express 49/98)

RENÉ REINHARD ČAKANIE

V miestnosti sú dvaja. Jeden je natiahnutý na lavici, druhý chodí sem a tam tých osem metrov. Ide od okna k zatvoreným dverám, obráti sa a opäť ide k oknu. Ležiaci mu po každom otočení pri dverách vidí do tváre, mlčky naňho pozera. Obidvaja čakajú. Odoberanie odtlačkov, otázkty týkajúce sa ich totožnosti, ako sa volá otec, ako sa volala matka za slobodna, a fotografovanie majú už za sebou. Teraz čakajú. Jeden po ležiačky, druhý chodiac. Čakajú v tejto čakárni. Jej steny, kedy sú biele, sú zaprášené, špinavé. Pred oknom je mreža ako v kostole. Chýba len postava svätého za ňou. Dvere a veraje sú natreté na tmavomodro, s nespočetným množstvom vyškrabaných mien. Od siedmej ráno do desiatej večer osvetľuje miestnosť žiarivka, večne svetlo. Hoci je zapnutá ventilácia, ktorá navyše nepretržite vydáva strašný zvuk, v miestnosti je dusivá horúčava.

Obaja čakajú v tomto predpeklí, ktoré zriaďili ľudia, na nejaké peklo, ktoré možno nikdy nebude. Oni však o tom nevedia. Jediné, čo si chodiaci uvedomuje, je horúčava, strach, tlkot vlastného srdca. Prejde tých osem metrov, otočí sa pri okne, otočí sa pri dverách, kde si vymiení pohľad s ležiacim.

- Ak ťa to rozčuluje, tak povedz.

- Len sa prechádzaj.

Chodí ďalej kilometer za kilometrom, v tej horúčave sa začína potiť. Nad sebou má to

večné, studené svetlo, v ušiach zvuk neužitočného ventilačného zariadenia. A k tomu všetkému ešte takt úderov vlastného srdca. Je smädný, no vody tu niet. V kúte vedľa dverí je umývadlo s odtokom, no bez kohútika. Je čoraz smädenejší, ruky má vlhké a opuchnuté.

Na chodbe zaznejú kroky, prejdú však okolo. Opäť nič. Len čakanie, neistota, horúčava, smäd. V ústach má sucho, srdce mu bije rýchlejšie, strach vzrástal. Druhý tu nehybne leží.

- Koľko asi môže byť hodín?

- Nemám ani tušenia, no pomaly začínam byť hladný, - odpovie ležiaci.

- Som smädný. Je tu horúco. Ešte vždy sa prechádza. Pozrie k umývadlu, cíti, ako sa mu lepia pery, vyschllo mu v hrdle.

Ležiaci si sadne a povie: - Som hladný.

Chodiaci zrýchli tempo. Osem metrov, šestnásť, dvadsaťštyri, tridsaťdva ... medzitým obrat. Druhý vstane, ide ku dverám, načíva a povie:

- Už som naozaj hladný, - zabúcha na dvere.

Nič sa ani nepohnie, nepočut' nič okrem bzukotu ventilácie. Otočí sa k umývadlu a vymočí sa doň. Potom sa vráti ku dverám.

- Chcem niečo jesť, - povie, - a opäť zabúcha na dvere.

Chodiaceho silná bolesť, čo mu zvieria hrud', nútí zastať a sadnúť si. Cíti už iba strach a zároveň bolesť, suché pery, neznesiteľnú horúčavu. Svetlo ho oslepuje. Pokúša sa obliznúť si pery. Sú popukané, drsné ako brúsky papier ...

Bolesť sa stáva neznesiteľnou, vystreľuje do ramena, prechádza do brucha, zvieria mu hrdlo. Nevládze nič povedať.

Druhý, obrátený k nemu chrbtom, nadalej klope na dvere a volá:

- Som hladný, - kričí do priestoru, - zabudli na nás!

Búcha ďalej, no teraz už silnejšie a volá: - Čo, nikto nepríde? - A vytrvalo búcha na dvere.

S každým úderom, za ktorým nasleduje ticho, vzrastá strach sediaceho. S každým úderom na dvere pocítuje, akoby mu srdce mliaždil zverák. Skrutka sa otáča, čas plynie, počuje bubnovanie pástí, začuje slová: - Som hladný. Predsa nemôžu len tak jednoducho zabudnúť...

Vtom sa otočí a vidí spotenú, strachom a bolesťou skrivenú tvár sediaceho. Zlakne sa. Teraz už začne do dverí kopáť. Údery sú čoraz silejšie. Vidí sediacemu do tváre a silno kope do dverí.

Sediaci cíti už len bolesť, oslepujúce studené svetlo, spoločný strach, cíti uplynulý, údermi naplnený čas, vidí pred sebou tvár toho druhého, vidí jeho oči, počuje údery na dvere, hlasné slová: - Nesmú na nás zabudnúť ... nesmú na nás zabudnúť ... nesmú ...

Nemilosrdne trieska na dvere, myslí na stratený čas, na vražedné ticho medzi údermi, myslí si:

- Ten nesmie ...

Pre sediaceho exploduje studené svetlo, miestnosť, čas, bolesť. Rytmus jeho srdca zmíkol.

Údery prestávajú, druhý začul kroky.

Otvoria sa dvere a hlas sa sputuje:

- Čo chcete, dočerta!

- Už nie sme hladní, - odpovie muž.

(International Express, 49/98)

Oravskí krajania na zasadanie

A. Andrašák otvára schôdzku. Vedľa: L. Molitoris

ZASADNUTIE OV SSP V JABLONKE

Dňa 9. mája t.r. sa v krajanskej klubovni v Jablonke konalo ďalšie zasadnutie Obvodného výboru Spolku Slovákov na Orave. Viedol ho nový predseda OV SSP Augustín Andrašák, ktorý privítal účastníkov, v tom aj jomníka ÚV SSP Ľudomíra Molitorisa. Krajania sa najprv venovali organizačnému zabezpečeniu príprav VI. ročníka Dňa slovenskej kultúry a ďalším otázkam krajanskej práce.

Pre zabezpečenie dôstojného priebehu Dňa slovenskej kultúry v Jablonke, ktorého termín stanovili na 20. júna 1999, vytvorili prípravný výbor, do ktorého boli zvolení: A. Andrašák a S. Stachulák z Jablonky, učiteľka slovenčiny Katarína Reisová, V. Bogaczová a L. Mšalová z Hornej Zubrince, V. Smrečáková z Malej Lipnice, G. Prilinská z Podvylka, E. Bandyk z Veľkej Lipnice-Privarovky, J. Švientek z Pekelníka a Ignáč Kadlubek z Podsrnia. Pomoc pri organizácii Dňa slovenskej kultúry v Jablonke poskytne oravským krajanom o.i. riaditeľka Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne O. Žabenská (účasť folklórnych súborov a sólistov zo Slovenska) a ÚV SSP v Krakove, ktorý má na starosti finančné zabezpečenie podujatia a jeho propagáciu.

L. Molitoris poznamenal, že v rámci tohto ročníka Dňa slovenskej kultúry v Poľsku sa uskutočnia aj ďalšie kultúrno-spoločenské akcie, t.j. súťaž v prednese slovenskej poézie a prózy v Kacvíne (9. júna) a koncert v Krakove (27. júna). Informoval krajanov aj o súčasných finančných problémoch Spolku, o pripravovanom proteste ÚV SSP proti článkom a vystúpeniam velkolipnického vojta F. Adamczyka, negatívne zameraným voči nášmu Spolku i časopisu Život, o problémoch so slovenským jazykom, ktoré majú niektorí knazi, odbavujúci slovenské sv. omše v kostoloch na Spiši a Orave, o vydaní katalógu graffít Lídy Mšalovej, o adaptovaní časti priestorov v sídle ÚV na galériu slovenského umenia, o stavebných prácach na výstavbe Centra slovenskej kultúry v Kacvíne, o prípravách k

stavbe podobného centra v Jablonke i o vydaní básnickej zbierky - výberu lyriky P. O. Hviezdoslava k 150. výročiu narodenia tohto oravského a slovenského velikána.

V ďalšej časti stretnutia sa predsedovia oravských MS SSP zaviazali získať po dvoch nových členov Spolku. Zhromaždení schválili tiež termíny volebných schôdzí oravských MS SSP, ktoré sa uskutočnia pred 11. zjazdom Spolku v Krakove.

Termíny: 11. júla 1999 v Podvylku (15.00 hod.) a Oravke (18.00); 18. júla v Harkabuze (13.00 hod.) a Podsrí (15.30); 25. júla v Hornej Zubrici (15.00 hod.) a v Dolnej Zubrici (17.30), 1. augusta v Malej Lipnici (16.00 hod.) a vo Veľkej Lipnici-Murovanici (18.00 hod.), 8. augusta vo Veľkej Lipnici-Privarovke (14.00 hod.) a vo Veľkej Lipnici-Kyčoroch (16.30 hod.), 22. augusta v Podsklí (14.00 hod.) a v Pekelníku (16.00), 29. augusta v Chyžnom (14.00 hod.). Predvolebné schôdze sa skončia 5. septembra v Jablonke (11.30 hod.).

A. Andrašák napokon informoval krajanov o tom, že do konca tohto školského roka sa uskutočnia pre deti zo základných škôl a pre študentov lýcea v Jablonke zájazdy na Slovensko a upozornil aj na možnosť prihlásiť sa na túto do Levoče (4. júla) a Bobrova (15. augusta), ktoré pre záujemcov pripravuje vedenie Spolku sv. Vojtecha na Orave. V závere všetci diskutujúci kládli veľký dôraz najmä na otázky školstva, konkrétnie na budúcnosť vyučovania slovenského jazyka na základných školách a najmä v nových gymnáziach. Hovorilo sa tiež o požiadavke rodičov z Chyžného, ktorí sa snažia o otvorenie filiálky gymnázia v tejto obci.

V závere A. Andrašák vyslovil poďakovanie nad odchodom učiteľky slovenčiny K. Reisovej, ktorá končí vyčovanie na Orave, podakoval jej za doterajšiu prácu, prítomným za účasť a vyslovil presvedčenie, že plánované ciele sa podarí splniť.

Text a foto: PETR KOLLÁRIK

KRAJANSKÉ ŠTIPENDIÁ

S potešením informujeme, že Ministerstvo Školstva SR obnovilo priznávanie štipendií krajanským študentom, študujúcim v SR. Keďže mnohí naši maturanti chcú pokračovať v štúdiu na Slovensku, uverejňujeme informáciu o zásadách priznávania štipendií pre vysokoškolákov.

Štipendium vlády SR na riadne vysokoškolské a doktorandské štúdium na Slovensku sa krajanom priznáva na základe návrhu príslušnej odbornej komisie Ministerstva školstva SR a jeho následného schválenia ministrom školstva SR. Notifikáciu pre jednotlivé krajiny následne zabezpečuje Ministerstvo zahraničných vecí SR.

V školskom roku 1999/2000 bude krajanom poskytnutých 100 vládnych štipendií, z ktorých 10 je určených pre krajanských študentov z Poľska. Zvyšné sú určené pre krajanov z Juhoslávie (25), Rumunska (20), Maďarska (10), Ukrajiny (10), Chorvátska (5), a ostatných krajín, kde žijú Slováci (20). Nevyužité štipendijné miesta podľa uvedeného rozpisu má Komisia MŠ SR pre výber detí krajanov na štúdium v Slovenskej republike právo navrhnuť ďalším žiadateľom - krajanom podľa potreby a naliehavosti ostatných krajanských komunit.

Kritériá pre priznanie štipendia vlády SR:
a/ Pedagogický smer štúdia pre potreby krajanov žijúcich v krajinách, kde sa na školách vyučuje slovenský jazyk a vyučujú sa aj ďalšie všeobecno-vzdelávacie predmety v slovenskom jazyku.

b/ Študijné odbory, absolvovanie ktorých bude prínosom pre krajanské komunity a posilnenie národnej identity (kulturológia, národopis, archeológia, archivníctvo, knižníčná a informačná veda, propagácia), teológia.

c/ Študijné odbory, ktoré súvisia s ekonomikou, cestovným ruchom, poľnohospodárstvom a odbormi, ktoré nie je možné v krajine trvalého pobytu krajanov študovať.

d/ Umelecké odbory len v tom prípade, ak ide o mimoriadny talent, doložený aspoň jedným celoštátnym či zahraničným ocením.

V dôsledku značných komplikácií s nestrifikáciou diplomov v domovskej krajine nebudú na štipendium vlády SR odporúčaní študenti práva.

Kedže v prípade krajanov-štipendistov vlády SR ide o záujem takto investované finančné prostriedky využiť v prospech Slovákov žijúcich v zahraničí, je žiaduce, aby krajanské komunity a ich organizácie uvedených študentov priateľným spôsobom motivovali a spolupracovali s nimi v zmysle odovzdávania získaných vedomostí po absolvovaní štúdia na Slovensku a návrate do krajiny trvalého pobytu. V tomto zmysle Sekcia medzinárodnej spolupráce MŠ SR žiada jednotlivé krajanské organizácie, aby pri odporúčaní uchádzačov o štipendium vlády SR uvádzali, či zvolený odbor štúdia bude mať uplatnenie v praxi po návrate absolventa zo Slovenska.

SLOVNAFT NA POĽSKOM TRHU

Ako sme už svojho času písali, jeden z najväčších priemyselných velikánov na Slovensku - akciová spoločnosť SLOVNAFT - sa chce presadiť aj na poľskom trhu. V súvislosti s tým v marci 1997 bolo vytvorená dcérská spoločnosť Slovnaft-Polska s.a. so sídlom v Krakove. Zamerala sa na činnosť v južnom Poľsku, kde do roku 2001 hodlá vybudovať 18 čerpacích staníc v oblasti od Krakova cez Katovice až po Vratislav, ale aj východným smerom, teda v budúcnosti snáď aj v novotarskej oblasti. Stanice budú, pochopiteľne, zásobované kvalitnými pohonnými látkami z bratislavskej rafinérie, ktorá je vlastne pre juh Poľska najbližšou rafinériou, čo je veľmi výhodná okolnosť.

Nová čerpacia stanica Slovnaftu

Doteraz boli vybudované dve čerpacie stanice, vo Woszczyciach a v Pszczynie, kde sa 29. apríla t.r. konalo ich slávnostné otvorenie za účasti oficiálnych predstaviteľov SR a PR, novinárov a ďalších hostí. Stanica pôsobí skutočne imponantným dojmom, všetko tu priam vonia novotou. Ako nám povedal predseda výboru a.s. Slovnaft-Polska P. Gelačík, všetky novobudované čerpacie stanice Slovnaftu majú európsky štandard. Okrem pohonných látok tam motoristi nájdú prakticky všetko, čo počas cesty potrebujú, teda môžu sa osviežiť a umyť, niečo si zajest, občerstviť sa, môžu na mieste kúpiť nejaké sladkosti, pečivo, nápoje, hračky, dennú tlač a pod. Pri každej stanici bude vhodný parking a v neskoršom období pri niektorých snáď aj autoopravovňa či dokonca motel. Hoci Slovnaft začal svoju činnosť v Poľsku dosť neskoro a musí pôsobiť v podmienkach silnej konkurencie, jeho postavenie na petrochemickom trhu sa však pomaly, ale neustále upevňuje.

J. Š.

DAR SRDCA

Naša akcia Dar srdca nadálej pokračuje. Tentoraz sa do nej zapojili krajania: Bronislav Knapčík z Mikołowa, ktorý na potreby kultúrnej činnosti MS SSP v Sliezsku daroval 775 zł, a Krištof Knapčík z Mikołowa, ktorý na ten istý cieľ venoval 165 zł. Srdečne ďakujeme.

Ktokolvek by chcel podporiť náš Spolok, môže prispievať na adresu: Zarząd Główny TSP, ul. Św. Filipa 7/4, 31-150 Kraków. Konto: BDK w Lublinie, II/Ow Krakowie, nr. 10701193-2017-2221-0100.

ZA KULISAMI ŽIVOTA

V dňoch 28. - 31. marca a 17. - 18. apríla t. r. sa v kultúrnom dome v Dolnej Zubrici konali divadelné predstavenia stredovekej náboženskej hry „Za kulisami života,” nadväzujúce na pašiové hry (veľkonočné divadelné hry o umučení Krista). Účinkujúci v nich divákom predstavili súčasné problémy mládeže na pozadí náboženského života. Autorem scenára bol kňaz Wojciech Kościelniak a dušepastiersku starostlivosť nad predstavením mal jablonský kňaz Paweł Kubani. Predstavenie, ktoré režíroval vedúci OCK v Jablonke Piotr Męderak, pripravili členovia katolíckeho združenia mládeže v Jablonke v spolupráci s miestnym Oravským centrom kultúry. Ako sme sa dozvedeli, pašiové mysterium videlo vyše 1500 ľudí nielen z Dolnej a Hornej Zubrice, ale aj z Jablonky, Veľkej Lipnice, Nedeľce, Spytkowíc, Rabky a dokonca z Krakova. Na premiére, ktorá sa konala 28. marca t.r., sa zúčastnili aj mnohí hostia, o.i. dekan Stanisław Krupa z Pekelníka, jablonský vojt Antoni Wontorczyk, jeho zástupca Józef Knapczyk a predseda gminnej rady Antoni Karlak, mnohí riaditelia škôl, rodičia a ďalší. Jablončania takto nadviazali na svoj vlaňajší úspech, keď v KD v Dolnej Zubrici odohrali 9 predstavení náboženskej hry Zrkadlo lásky.

ČARY NOCI...

DOKONČENIE ZO STR. 3

vodu; iné zasa používali v kuchyni; ďalšie sušili pod vankúšom a potom používali na ťubostnú magiu.

Počas sviatku svätojánskych ohňov kralovali ostré a pikantné jedlá, riadne korenene. Drahé korenie (pretože sa dovážalo zo zámoria) sa nahradzovalo domácimi, čerstvo odtrhnutými bylinami: saturejkou, palinou, mätou, šalviou, chrenom, majoránkou. Ludia verili, že tieto bylinky odoberú jed „zlému oku“ a „snímu“ choroby, ktoré im zapríčinila nečistá sila.

Veda dnes potvrdzuje neobyčajné vlastnosti bylinky určených na kuchynské použitie. Čažko povedať, kde sa končí ich úloha zvyšovať chut jedla a začína liečivá sila. Je známe, že napr. v Číne bolo toto umenie nesmierne rozvinuté, pretože cisár neprijímal lieky v inej podobe ako v jedle, ktoré muselo byť navyše veľmi chutné. Faktom však je, že všetky spo-

menuté bylinky posilňujú chuť do jedla a uľahčujú trávenie, zabráňajú zdúvaniu a iným nepríjemným prejavom fermentácie v črevách, zvyšujú vylučovanie žľče a tráviacich štiav. Ich význam pre náš organizmus ľahko dočení. Naše prastaré mamky liečivé a chuťové vlastnosti bylinky poznali a využívali. Iba v našich časoch sa toto umenie akosi vytratilo. Našťastie, dnes znova začína byť v móde. Vybrať si vhodnú pochutinu ku konkrétnemu jedlu však nie je jednoduché. Bylinka musí zvýrazniť prírodenú chut jedla, ale nesmie ju prehlušiť. Nemá sa preto pridávať do jedla vo veľkom množstve. Staré gazdinky odporúčali umierenenosť.

Doprajme si teraz, na prahu leta, dostatok bylinky. Neváhajme po ne zájsť do lesa, na lúku. Čerstvé, pozbierané na lúke či v lesnej húštine, ďaleko od ciest a veľkých miest, sú nesmiernym darom prírody, prinášajúcim zdravie a dobrú kondíciu.

(International Express 27/97)

Zazn.: PETER KOLLÁRIK

OPRAVA

V Živote č. 5/99 sme v článku Nedeca sa rozrástá na str. 14 chybne uviedli meno kaplána Bednáriká, ktorý sa volá Jozef a nie František. Nedeckému kaplánovi a čitateľom Života sa ospravedlňujeme.

Redakcia

ZOMRELA**JANINA VACLAVIÁKOVÁ**

Dňa 5. mája 1999 sa v Jablonke konal pohreb Janiny Vaclaviakové, manželky prvého riaditeľa jablonského licea Štefana Vaclaviaka. Zosnulú, ktorú pochovali vedľa nebohého manžela, na poslednej ceste odprevádzali viacerí obyvatelia Jablonky, učitelia a zástupcovia nášho Spolku i redakcie Života s predsedom OV SSP na Orave Augustínom Andrašákom.

Pripomeňme, že manžel zosnulej Štefan Vaclaviak, rodák z Podsklia, začal pracovať na Orave v roku 1947 ako riaditeľ ZŠ č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke. Keď ho v roku 1951 menovali za riaditeľa

novozaloženého licea so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke, významne sa zaslúžil o zorganizovanie výučby v tejto prvej strednej škole na Orave, ktorú viedol ako riaditeľ do roku 1959. Položil veľké zásluhy aj pre výstavbu (v rokoch 1954-59) novej budovy licea a jeho vybavenie potrebným zariadením. Bol mimoriadne pracovitý, medzi štu-

dentmi veľmi oblúbený, bezhranične oddaný škole. Keď v roku 1959 prestal byť riaditeľom, zostal liceu nadálej verný a pracoval ako učiteľ latínčiny a nemčiny. Koncom roka 1966 tažko ochorel a o niekoľko týždňov, v decembri toho istého roku, aj zomrel. Je pochovaný na jablonskom cintoríne.

J. B.

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 28. marca 1999 zomrel v Jurgove vo veku 49 rokov krajan

JÁN MILON

Zosnulý bol členom jurgovského dychového orchestra, členom miestnej skupiny SSP a čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý človek a znamenitý hudobník. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 4. apríla 1999 zomrela v Jurgove vo veku 58 rokov krajanka

MÁRIA KACZOROVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou čitateľkou nášho časopisu. Odišla od nás dobrá žena i krajanka. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 10. apríla 1999 zomrel v Jurgove vo veku 89 rokov krajan

JÁN BACHLEDA

Zosnulý bol odbojárom druhej svetovej vojny a účastníkom SNP, ako aj členom nášho Spolku od jeho vzniku a dlhoročným čitateľom i propagátorm Života. Odišiel od

nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec i starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 29. apríla 1999 zomrela v Jurgove vo veku 85 rokov krajanka

MÁRIA TIBOROVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou nášho Spolku a horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás dobrá krajanka, vzorná manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Všetkým rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Jurgove

* * *

Dňa 4. apríla 1999 zomrel v Harkabuze vo veku 76 rokov krajan

EUGEN SONČEK

Zosnulý bol členom miestnej skupiny SSP a čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan,

jan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Harkabuze

* * *

Dňa 11. apríla 1999 zomrel v Darlowe vo veku 48 rokov krajan

KAROL KAŠPRÁK

Zosnulý bol synom prvého predsedu MS SSP v Jablonke. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Jablonke

* * *

Dňa 20. apríla 1999 zomrel v Novej Belej vo veku 58 rokov krajan

FRANTIŠEK URBANIAK

Zosnulý bol dlhoročným členom MS SSP v Novej Belej a odberateľom Života. Odišiel od nás dobrý krajan, vzorný manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Novej Belej

Z KALENDÁRA NA JÚN

Je to mesiac zberu niektorých skorých druhov zeleniny, šalátu, kalerábu a v nižších polohách i karfiolu. Hned po zbere treba hriadky zrýlovať bud prekopáť motykou a pripraviť pre výsev, resp sadenie ďalšej zeleniny. Ešte na začiatku júla možno sadiť skoré odrody kríčkovej fazuľky, mrkví a iných hlúbovín, ktorých úrodu zberáme v jeseni.

V júni záhradníci jednotia uhorky a tekviču, najlepšie odrezaním a nie vyťahovaním rastlín, aby sme nepoškodili tie, čo chceme na hriadke nechať. Treba preriediť aj husté porasty kríčkovej fazule, vyvážovať vysoké rajčiaky a vylamovať na nich bočné výhonky - podľa možnosti tie najmenšie - aby sa na nich neotvorili veľké rany oslabujúce rastliny. Listy karfiolu zalamujeme, aby sme mohli rýchlejšie doposťať biele ružice. Pretrhávame tiež koreňovú zeleninu, pričom vytrhnuté korene možno použiť v kuchyni alebo na konzervovanie.

Veľa práce majú teraz záhradníci v boji s burinou, ktorou sa v júni veľmi darí. Preto okopávame, kým je ešte malá, aby neodčerpávala rastlinám živiny. Za suchého počasia treba rastliny pravidelne zavlažovať, najlepšie ráno alebo večer. Je to dôležité aj pri fóliovníkoch, ktoré zároveň treba často vetrat.

Ovocinári dobre vedia, že jún je charakteristický silným rastom a teda aj vysokou spotrebu živín a vlahy. Preto ak niekto ovocné stromy doteraz neprihnojil a v prípade sucha nezavlažil, mal by to čo najskôr urobiť. V tomto mesiaci zároveň odstraňujeme z konárov prebytočné výhonky a na tvarovaných stromoch dokonca všetky tohoročné výhonky (na

jabloniach najmä napadnuté múčnatkou). Kontrolujeme tiež ujatosť vrúbkov na prestejených stromoch, pričom všetky výhonky pod vrúbkom odstráňime.

Mnohých záhradníkov často znepokojuje opad malých plodov, ktoré sa po zakvitnutí zaviazali. Preto pripomíname, že júnový opad možno považovať za prirodzený. Pri jadrovinách treba zvlášť sledovať násadu plodov, a keď zistíme zhluky, preriedujeme ich. Je to dôležitý zásah. Uvádzá sa, že na jeden dobré vyvinutý plot treba asi 30 listov. Na 5-6-ročných stromoch by sme nemali nechať viac ako 250-300 plodov. Túto prebierku možno spojiť s rezom.

Jún je obdobím hlavného boja proti červivosti ovocia - predovšetkým postrekmi. Proti červivosti čerešní striekame najneskoršie tri týždne pred oberačkou. Jablone chránime proti múčnatke, chrastaviteľstvu a obaľovačovi ja blenému. Druhý postrek opakujeme po 2 týždňoch.

Chovatelia hydin v tomto mesiaci podškľbávajú neskoršie vyliahnuté húsatá a dospelé husi. Tým sa zastaví aj prípadná znáška. Pred podškľbávaním treba húsatá niekolkokrát vykúpať, aby mali čisté perie. Pri škibaní treba perie hned triediť, biele oddeliť od farebného a páperie od mäkkého krycieho peria. Po podškibaní musíme husi chrániť aspoň týždeň pred prechladnutím a súčasne lepšie krímiť (zväčšíť obsah dusíkatých látok a tuku). Najlepšie sú semená slnečnice, ovos, kapustové, kelové či redkovkové listy. Využívame každú príležitosť

na pasenie hydiny, nielen zo zdravotných dôvodov, ale aj kvôli šetreniu jadrových krmív.

V júni včelárske leto vrcholí, deň je najdlhší, teplota sa zvyšuje, kvitne najviac perodajných a nektárodajných rastlín, ktoré poskytujú hojnosť včelaj paše. Včelstvá sú na vrchole rozvoja a tisíce lietaviek v úloch sú pripravené využiť nektárodajné zdroje. Aj v júni treba pokračovať v tlmení rojového pudu. Prejavuje sa naplno vtedy, keď nastane znášková medzera, alebo keď včely nemôžu pre nepriaznivé počasie zdroje nektáru využívať. Najúčinnejším prostriedkom proti rojeniu je bohatý prínos nektáru.

Pri vytáčaní medu z medníkových plástov po skončení agátovej znášky treba prezrieť plo diská. Plasty naplnené medom alebo so zviečkováním plodom treba preložiť do medníka a na ich miesto vložiť prázdné plasty, aby matka mala dostatok priestoru na kladenie vajíčok.

Na koniec júna treba naplánovať výmenu matiek vo včelstvách, ktoré na to treba zvlášť pripravovať. Najlepšie je pridávať oplodnenú matku do včelstva, ktoré je 9 dní osirotené a nemá otvorený plod. Pri tomto spôsobe odoberieme matky, a to s 3-4 zaplodovanými plástami a včelami sediacimi na nich a urobíme z nich malé odloženice vo vydenzifikovanom plodisku prázdnego úla. Staráme sa o ne tak, ako pri tvorení normálnych odložencov. Takto si utvorme zásobné matky aj včelstvá, ktoré môžeme zazimovať buď použiť na záchrannu včelstva, ktoré pridanú matku nepríjalo. Po 10 dňoch včelstvá bez matky rozoberieme, nastavané materské bunky zrušíme a pridáme mladé výkonné matky v klietkach. O 8-10 dní kontrolujeme, či matka bola prijatá. (jš)

ŽIVOT NA LAVICI...

DOKONČENIE ZO STR. 14

súvislosti s Piotrom Borowým. Situácia Slovákov v Poľsku je skutočne pod hranicou ľudskej dôstojnosti. Preto ma ako Slováka uráža, že na večnom pranieri v otázkach menšín je pravidelne Slovenská republika, ale šovinistický postoj Poľska si dodnes nevšimol ani pán van der Stoel, ani pán van der Broek. Potešilo by ma, keby veľký poľský národ, ktorý dobre pozná utrpenie zápasu o národnú slobodu, konečne pochopil Kollárovo, „sám kdo svobody hoden, svobodu zná vážiti každou. Kto v poute jímá otroky, sám je otrok“...

Napokon za nepriateľský voči poľskému štátu vybral pán poslanec ešte jeden príspevok (od autora podpísaného iniciálmi J.J., s. 20) *O spišsko-oravskom „Hlase“* (Život č. 3/98), v ktorom autor kladne hodnotí spomínaný interview prof. J. Čongvu na stránkach denníka *Dziennik Zachodni* a komentuje polemiku J. Kramarza k tomuto interview. Autor (J.J.) v ňom o.i. položil J. Kramarzovi niekoľko otázok: - *Ked'je s tou slovenskou menšinou na Spiši a Orave tak dobre, prečo potom je tak zle? Prečo počas plebiscitu v r.*

1945 až 98 % obyvateľstva žiadalo prinavrátenie Spiša a Oravy k bývalému Česko-Slovensku? Prečo v tom čase bola na tieto územia nasadená taká obrovská poľská armáda? Proti komu? Prečo toliko Slovákov na Spiši a Orave prišlo o život? Prečo tisíce Slovákov z Oravy a Spiša museli opustiť svoje domovy a roztrúsiť sa po celom Česko-Slovensku?... Samozrejme, pre autora „Hlasu“ tieto fakty nejestvovali, podobne ako pre nacistov nejestvovali koncentračné tábory v Dachau či Osvienčime.

Zdá sa mi, že v súvislosti s uvarením rozboru s prof. J. Čongvom mal by F. Adamczyk obžalovať aj *Dziennik Zachodni* za to, že touto publikáciou vyvíja protištátnu činnosť. Ale to asi neurobí, lebo by ho tam vysmiali.

Ako si čitatelia iste všimli, väčšina z vybraných článkov, ktoré poslanec F. Adamczyk uviedol ako nepriateľské voči poľskému štátu, sa týka postavy Piotra Borowého a jeho činnosti. Pán poslanec nám zazlieva, že máme odlišný názor, a nielen my, na túto veľmi protirečivú osobnosť, a že sme tento názor vyjadrili na stránkach Života, na čo máme, ako občania tohto štátu, plné právo, zaručené Ústavou PR. Také isté právo, aké mali autori poľských publikácií na

tému P. Borowého, ktoré ho vychvaľovali ako veľmi nábožného človeka a veľkého bojovníka o poľskosť Oravy, ktorého treba beatifikovať. Nábožných ľudí je na svete veľmi veľa, a je to dobre, že sú, ale to ešte neznamená, že sú hodní beatifikácie. Podľa nás, čo sme vyjadrili aj v Živote, bol P. Borowy svätuškár a bigot, čo v noms knaz F. Machay podnevoval o.i. strachom pred príchodom na Oravu Čechov - nezabovo- hov. A to, spolu s jeho štatistovaním v delegácii na Mierovú konferenciu v Paríži, ktorá sa uchádzala o pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku, nie je vôbec taká zásluha, ktorá opodstatňovala zaradiť B. Borowého medzi blahoslavených.

Chcel by som sa preto pána poslanca F. Adamczyka spýtať, v čom vidí protištátnosť alebo nepriateľstvo Života voči poľskému štátu vo vyjadrení názoru na postavu P. Borowého a jeho činnosť a v kritike snáh o jeho beatifikáciu? Iba ak v tom, že stotožňuje osobu P. Borowého s poľským štatom. Ale ani v takom prípade polemika či kritika nejakej osoby ešte vôbec neznamená protištátnu činnosť. Veď napokon pán poslanec, ako člen zákonodarného zboru, by o tom mal najlepšie vedieť!

JÁN ŠPERNOGA

PLAČLIVÁ SKALA

Kto vie, prečo je ten vrch zaznačený v mäpacích pod menom Ždiarska vidla! Ved' v Ždiari mu nikto ináč nepovie ako Plačlivá skala. Že skala nemôže plakať? Čožebý nie! Ked'si spomenie na všetku tú nespravodlivosť, zlobu a lakomosť, čo tu kedysi videla...

To bolo tak. Nad Ždiarom, na Príslope, sa usadil akýsi Gustek. Boháč, ktorému na okolí páru nebolo. Odkiaľ nabral tie truhly plné zlata, nikto nevedel. Jedni vrazilí, že sa mu podarilo získať poklad spod Zbojníckej skaly, iní, že ho zlatonosná kačka hniezdiaca v Muráni obdarovala zlatým vajcom. Ale boli aj takí, čo prisahali, že ten Gustek je obyčajný zbojník, ktorý na spaní povraždil svojich kamarátov, okradol ich a teraz sa na Príslope skrýva.

Ktože už teraz vie, ako to naozaj bolo!

Ale isté je, že v lakomosti sa Gustekovi nevyrovňali ani kežmarskí Židia, Nič nevidel, na nič nemyslel, nič ho netrápilo. Len dukáty ukryté v kovových truhliciach. Od rána do večera ich preratúval. Ale žeby z ruky čo len jeden pustil a vyplatil, čo komu dlhoval, o tom ani počút!

Hoci bol Gustek bohatý, dievky ho nechceli ani vidieť. Za Gusteka sa vydáť, to horšie ako do pekla sa na službu zjednať, hovorievali a vyhýbali sa mu ako čert krízu.

A tak žil Gustek dlhé roky sám.

Až raz vyhorela kdesi za Magrou dedina. Čo mali vyhorelci robiť? Pobrali sa svetom. Pošla aj mladá vdova, ktorej sa nepodarilo nič zachrániť, len malého synčeka. Putovala z dediny do dediny - bosá, hladná a užinená. Tu ju ponúkli hrnčekom mlieka, tam jej otrčili chleba, inde ju vyhnali a škaredo vynadali...

Jedného dňa zablúdila k chalupe na Príslope.

- Ostaň u mňa! - povedal jej Gustek. - Môžeš tu bývať a stravovať sa, ak porobiš okolo chalupy všetko, čo treba!

Ej, či sa mladá vdova potešila! Ani sa Gusteka nespýtala, čo všetko bude jej povinovať. Hned pristala. Čo na tom, že býva v

malej komôrke a jesť nedostane častejšie ako raz za deň! Hlavné, že má strechu nad hlavou a nemusí sa so synčekom cudzím svetom tútať!

Prešiel týždeň, druhý a na tretí ju Gustek prvý raz okríkol:

- Kde mám raňajky? Prečo ešte nie je statok obriadnený? Ani zakúrené ešte nie je! Čo sa večne motáš okolo toho svojho pangharta?

Úbohá vdova už nevedela, kam skôr skočiť. Či sa v kuchyni obraciať, či do maštale utekať, či práť alebo zašívať... Okrem toho bol tu ešte jej synček! Keď sa k nemu do komôrky neskoro v noci dopotácala, sotva si ľahlá, už spala ako zabitá. Nechutilo jej jesť, netešilo ju ani slniečko, ktoré stále viac zohrievalo studený horský vzduch. Návidomoči chradla a strácali sa. Až napokon ochorela na suchoty.

Gustek videl toto všetko, ale nemal zľutovania.

Nebudem tú bedač zadarmo chovať, rozmyšľal. Čo zje, musí odrobiť!

- Hej, vdova! - skríkol jedného dňa. - Pôjdeš na pole! Pokopeš ho a zasadíš zemiaky po motyke. Škoda mi furmana volať, keď mám teba!

A tak sa vdova celý týždeň mocovala s kamenistou zemou na Príslope. No keby len to! Večer sa vrátila a musela variť, práť i statok obriadniť. Keď sa potom konečne domotkala do komôrky, nevedela od únavy, čo skôr. Či stonať, či plakať, či sa k synčekovi pritúliť alebo prosiť pánabohu, aby ju už zbavil toho trápenia...

Netrvalo dlho a naplnilo sa. Na jeseň mladá vdova zomrela.

Žiadna škoda! Už aj tak za veľa nestála, pomyslel si Gustek. Viac stonala ako robila. Ale to jej chlapča, to mi raz musí všetko nahraditi! Vychovám z neho paholka na pohľadanie!

Chlapča však akosi nerástlo. Ved' z čoho! Chýbala mu lásková materinská ruka a Gustek ho choval len zvyškami vlastného obeda. Čoskoro bolo aj na ňom vidieť príznaky choroby, ktorá pochovala jeho matku.

Z toho veru súci paholok nevyrástie, pomyslel si jedného dňa Gustek. Ten si ani to nezastane, čo jeho mater. Treba sa mi ho zba-

vit, kym je čas, lebo aj ja od neho nejakú pliągu nachytám!

Na druhý deň vzal chlapča za ruku a vbral sa s ním hore dolinou.

- Kam ideme, strýku? - pýtal sa chlapča.
- Ideme pozrieť tvoju mater! - Gustek na to.
- A či je ďaleko k mojej mamičke?
- Ďaleko, veru, ďaleko! Ale ty ju už čoskoro uvidíš!

Tak došli na samý vrchol bieleho brala, čo sa vypínalo nad Gustekovou chalupou.

- Nuž teda, chod' si za svojou materou! - zvolal Gustek a postrčil chlapča do priepasti.

Začul výkrik, uvidel skrvavené skaly a potom hlboko, na samom úpätí vrchu, malý fliačik chlapcovho tela...

Biela skala vysokého brala si to všetko veľmi dobre pamäta. Dodnes neprestala smútiť za chlapčekom i jeho matkou, dodnes po jej tvári stekajú aj v najväčších pálavách slzy lútoсті...

Plačlivá skala, dnes nazývaná Ždiarska vidla.

(Anton Marec: *Zakliaty hrad v Tatrách, Bratislava 1993*)

Mladí dopisovatelia píšu

PASTIERSTVO V NOVEJ BELEJ

Môj dôđo mi raz rozprával, ako bolo volakedy zorganizované pastierstvo v Novej Belej. Preto vám to opíšem.

Ked kráľ Belo IV. založil našu obec a pomenoval ju podľa svojho mena Újbela, dal vybudovať 40 drevených domov. Dediu zveril do opatery mníchom z kláštora v Strážkach. Zároveň dal vyhlásiť, aby sa u nich hlásili všetci, čo chcú v tejto dedine bývať. Podľa kráľovho nariadenia mali mnísi prijímať len katolíkov. Prihlasovali sa teda ľudia z rôznych strán Spiša, ba aj z ďalších dedín. Ked si už zariadili hospodárstva a začali chovať dobytok uznaní, že dobre by bolo vybudovať pastiereň, v ktorej by bývali pastieri, čo páslí kravy, ovce, husi či ošípané. Volakedy sa totiž cez leto pásl skoro všetko. Pri pastieri bola aj maštala, v ktorej pastier kráv choval cez zimu plemenného byka. V lete sa tento býk pásol spolu s kravami. Dodnes sa ten koniec dediny volá Pastiereň a pole za ňou Za pastierňou.

Všetkých pastierov vydržiavala dedina. V lete pastier kráv vstával skoro ráno, asi hodinu pred vyhájaním dobytka na pašu, obchádzal celú dedinu a trúbil na veľkom volskom rohu, aby gazdiné vstávali dojiti kravy. O hodinu neskôr opäť išiel hore dedinou a trúbil, aby gazdiné vyháňali kravy. Potom išli dedinou ďalší pastieri, čo

Ej, už sa na tej hore...

Andantino

([Redakcia, 1880])

Ej, spraví si kolibku z tej hustej čečiny,
keď mu zima bude šibne do doliny.

Ej, už sa na tej hore lístie červeneje,
kdeže sa ten Janík na zimu podeje?

1. júna oslavujeme Medzinárodný deň detí. K vášmu sviatku vám srdiečne blahoželáme a prajeme, aby sa vám splnili všetky vaše túžby a nádeje. Nech vám celé prázdniny svieti jasné, usmiate a hrejivé slniečko.

Čo si želajú všetky deti sveta

Bohaté lány, nech je chleba dosť, storočným stromom tisícročný dych, sady a parky všetkým pre radosť a mnoho dní a nocí pokojných.

Splnenú túžbu, že raz predsa len planéta Zem sa na raj premení a že sa splní každý smelý sen pre narodených v ľudskom znamení.

Jedno, či žijú, kde je večný ľad alebo tam, kde páli slnka lúč, človek sa musí učiť milovať a hľadať k ľudom najľudskejší klúč.

JARMILA ŠTÍTNICKÁ

PRÁZDNINY

Roztvor, bránu, milá škola, slnko, voda ma už volá, hurá, idú prázdniny! U babičky čakajú ma kukučkové hodiny.

EVA FEDOROVÁ

pásli ovce, husi a ošípané. Gazdiné dávali pastierom do kapsy jedlo na celý deň. Každý deň dávala jedlo iná gazdiná.

Na pasienky vyznačovali Belania pole, ktoré sa nazýva Bory. Dobytok sa tri roky pásol na pasienku tiahnúcom sa od Cisovej skaly dole, smerom k hranici s Ostrowskom a Łopusznou. Ďalšie tri roky zase na pasienku vedúcom od Cisovej skaly hore, ktorý hraničil s chotárom Groňa a Biaľky. Polia, na ktorých sa dobytok nepásol, Belania zaorali a obsiali. Dodam ešte, že pole, po ktorom pastieri hnali dobytok, sa volá „vygon“. Dodnes sa tak menuje aj v pozemkových knihách.

Pastiereň stála do roku 1890. Potom ju obec predala a za získané peniaze kúpila do miestneho kostola sv. Kataríny pekný organ zvaný Riegerovský. Posledným pastierom v Novej Belej bol Jakub Stasik.

PAVOL BRYJA

VESELO SO ŽIVOTOM

- Učili sme sa, že predmety sa teplom rozširujú a chladom stahujú. Kto vie na to príklad?

- Prázdniny. V lete sú dlhé a v zime krátke.

* * *

- Či sme sa, Janko, neučili, že za každou vetou príde bodka?

- Učili, pán učiteľ, ja som ju čakal, ale neprišla.

* * *

Učiteľ prezerá v škole domáce slohové úlohy.

- Marienka, túto úlohu určite písal tvoj brat.

- Áno.

- A ty by si to sama nedokázala?

- Ale áno, ale on sa ponúkol, že to bude jeho darček k mojim narodeninám.

* * *

- Povedz mi názov slovenského kraja na štyri písmená.

- Spiš.

- Ja nespím...

* * *

- Peter, však ti s domácou úlohou pomáhal otec?

- Nie, pán učiteľ.

- Čestné slovo?

- Čestné slovo, otec mi nepomáhal. On ju napísal celkom sám.

* * *

- Mamička, Mišo ma udrel a mám pod okom modrinu.

- A nevedel si mu vrátiť?

- Nestihol som.

- Prečo?

- Musel som utekať.

* * *

- Deti, kto z vás mi povie, čo je to husľový klúč? - spýtuje sa učiteľka.

- Husľový klúč, to je taký klúč, ktorým otvárame a zatvárame husle, - odpovedal Janko.

MALUJTE S NAMI

Aj tentoraz bude vašou úlohou obrázok pekne vymaľovať a poslať do redakcie. Najkrajšie práce odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali: Tomáš Griglák z Vyšných Lápš, Edita Švecová z Kremnícach, Kamil Kulaviak z Dolnej Zubrice, Alžbeta Góra z Kacvín a Helena Chalupková z Novej Belej.

WAYNE GRETZKY

Pozná ho skoro každý milovník športu, najmä ľadového hokeja. Kanadský hokejista Wayne Gretzky - najvynikajúcejší hráč v dejinách svetového hokeja zavŕšil prednedávnom aktívnu športovú činnosť.

Svoj predposledný zápas, ako hráč tímu New York Rangers, zohral v polovici apríla t.r. v Ottave s mestným mužstvom Senators. Hoci v zápase už prakticky o nič nešlo, v hľadisku bolo skoro 19 tis. divákov, ktorí sa prišli rozlúčiť s týmto hokejovým kráľom, najväčšou hviezdou kanadsko-americkej hokejovej ligy (NHL). Tesne pred koncom zápasu mu diváci postojačky pripravili 8-minútovú ováciu. Jedni tleskali, iní plakali a ďalší spievali pesničky *New York, New York* a 99 červených balónov. S takýmto číslom totiž hral Gretzky počas celej svojej bohatej kariéry.

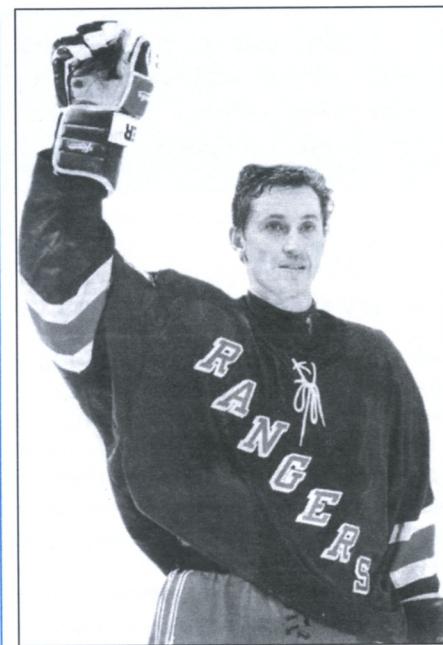
HLavná rozlúčková slávnosť sa konala o tri dni neskôr v známej newyorskej hale Madison Square Garden, kde tím Rangers na čele s Gretzkym hral svoj posledný ligový zápas. Kamaráti z mužstva mu na rozlúčku darovali televízor široký 4 metre a riaditeľ haly - najnovší model mercedesa zo série 600, ktorým prišiel na ľad aj s jeho otcom Walterom. Samozrejme nemohla chýbať hymna, ktorú odspieval kráľ rocka B. Adams, ohňostroje a vyše polhodinové ovácie 18 tisíc divákov. Komisár NHL nakońec slávnostne vyhlásil, že číslo 99, s ktorým Gretzky vystupoval na ľade celých dvadsať rokov, bude odteraz pre každého hráča zakázané.

Musíme poznamenať, že Gretzky sa v minulosti už niekoľkokrát pokúsal z hokeja odísť, no zakaždým sa vrácal. Pred niekoľkými rokmi dokonca presedlal na golf a začal hrať s profesionálmi, ale zrejme sa mu v tomto športe asi nevodilo tak

dobre ako v hokeji, preto sa opäť vrátil na ľad. Teraz však je jeho rozhodnutie definitívne, aj keď sa ho na predĺženie hokejovej kariéry snažili prehovoriť nielen rodičia, priatelia z mužstva, tréneri a fanúšikovia, ale dokonca sám kanadský premiér Jean Chretien. Nepodľahol ani mnohomiliónovým ponukám za každý dodatočný rok hrania, ktoré mu slubovali viačerí majitelia hokejových klubov. Odolal, aj keď mu iste nebolo ľahko. - *Zbožňujem hokej, každý jeho prvak. Je to môj život*, - povedal na tlačovej konferencii. - *Hokej je t'ažká hra a ja by som už asi fyzicky nevydržal 82 zápasov za sezónu. Hokeju však nadále zo stanem verný, sice nie ako hráč, ale možno ako spolumajiteľ nejakého mužstva alebo jeho manažér*...

Wayne Gretzky, syn ukrajinských emigrantov, zavŕšil kariéru ako 38-ročný. V kanadsko-americkej profesionálnej lige NHL debutoval ako 18-ročný v sezóne 1978/79. Hral v nej teda plných 20 rokov a nikdy nechýbal v mužstve All Stars, čiže vo výbere najlepších hráčov ligy, ktorý na záver každej sezóny zohral medzi sebou niekoľko zápasov. Ako profesionál začal vystupovať v klube Indianapolis Racers, z ktorého sa čoskoro na dlhé roky prestúpil do tímu Edmonton Oilers. Vybojoval s ním štyri majstrovské tituly. Z Edmontonu potom prešiel do klubu Los Angeles Kings, jednu sezónu strávil s mužstvom St. Louis Blues a posledné tri roky hral za spomínany klub New York Rangers.

W. Gretzky, vynikajúci strelec a nahrávač, je majiteľom všetkých rekordov, aké sa oficiálne evidujú v NHL. Strelil najviac gólsov dejinach NHL - 894, má zároveň absolútne prvenstvo v počte asistencií - 1963. Je tiež rekordérom v počte bodov získaných za góly a asistencie v play-off, čiže v záverečnej fáze každej sezóny (122 gólov, 260 asistencií). Deväťkrát ho zvolili za najlepšieho hráča sezóny. Keď k tomu uvedie-

me, že dvakrát hral za reprezentáciu mužstvo Kanady na majstrovstvách sveta a niekoľkokrát na Kanadskom pohári, že je viacnásobný víťazom Stanleyho pohára (o.i. v r. 1984 a 1985), bude jeho profil plnší.

O Gretzkom sa hovorilo, že to bol džentlmen hokeja. Ako ohňu sa vyhýbal akýmkoľvek šarvátkam na ľade. Za svoju hlavnú úlohu v každom zápase pokladal len a len strieľať góly a čo najlepšie prihrávať. Práve prihrávky, ktoré jeho spoluhráčom otvárali cestu k bránke, sa stali, - najmä v posledných rokoch, - jeho špecialitou. Nadovšetko však bol najhorlivejším veľvyslancom tohto športu.

- *Budeš veľký (The Great One)* - povedal mu svojho času známy kanadský spisovateľ John Herbert, keď mal Gretzky 9 rokov a iba sa začínať hrať s pukom. Po rokoch všade, kde sa ukázal, ho volali The Great One. Futbal mal svojho Pelého, basketbal Jordana a hokej Gretzkého. Mnohým iste bude chýbať. (jš)

Hviezdy svetovej estrády

JENNIFER PAIGEOVÁ

Táto mladá americká speváčka upozornila na seba hitom *Crush*, ktorým rýchlo dobyla hitparády na celom svete. Poznamenajme, že na svojom debutovom albe sa prejavuje ako veľký talent so silným hlasom. Zdá sa, že vôbec nastal čas spevákov so silným hlasom, akými sú napr. aj Céline Dionová či Andrea Bocelli. Patrí k nim iste aj Jennifer, ktorá má všetko, čo hviezda potrebuje: krásnu postavu a príťažlivý hlas.

Obrovský úspech jej singlu *Crush* prekvapil aj jej gramofónovú firmu, keď jej song zaútočil na prvé miesta v americkej hitparáde.

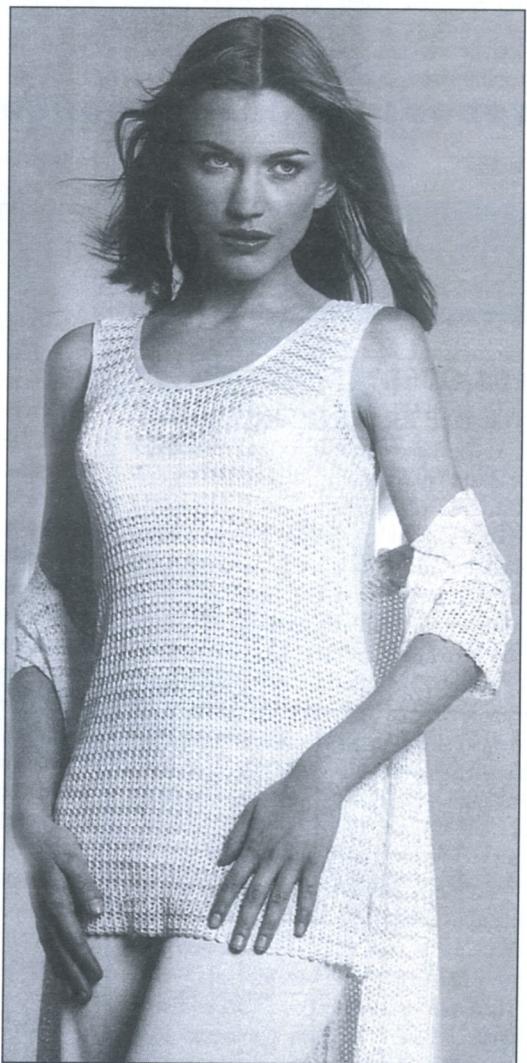
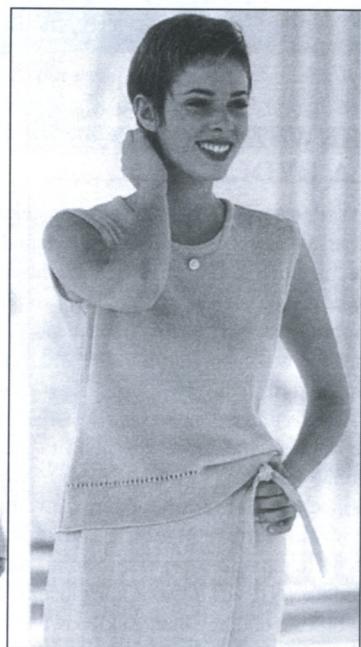
Dovtedy nikto nevedel, kto je vlastne Jennifer Paigová Ale jej debutový album to zmenil. V jedenástich skladbách plných optimizmu 24-ročná speváčka dokazuje, že patrí do extra triedy. „Milujem piesne, ktoré uvoľňujú silné emócie: šťastie, smútok, túžby, zúfalstvo,“ hovorí. „Nie som pesimistka a ani nie som plná hnevú. Okolo nás je však priveľa agresívnej hudby, a tá mi nesedí.“

No nie sú to len skladby a jej pozitívne vyžarovanie, ktoré z albumu urobilo špičkový debut. Je to najmä jej jedinečný hlas: raz nežný a nevinný, no v nasledujúcom okamihu sa z neho stáva mocný soulový hlas. Niet pochyb: Jennifer Paigová je zrelá umelkyňa, ktorá svojimi piesňami prebúdza tie pravé emócie. Iste o nej ešte neraz počujeme. (jš)

PLETENINY NA LETO

Vždy, keď začínajú stúpať teploty, snažíme sa v našom obliekaní vymieňať teplé veci na ľahšie, prieľadnejšie a teda v letnom období i pohodnejšie. Pritom nemusíme si vymýšľať hneď nové odevné prvky, ostaňme pri svojich záľubách. Napr. kto si zvykol nosiť svetriky v zime a vôbec v chladnejších obdobiach, môže si ich nadalej obliekať, ibaže tenšie, ľahšie, ažúrové. Možno ich nosiť prakticky k všetkému. Keď ide o farebnosť, prím hrajú neutrálne farby od bielej, svetlo béžovej, ružovej, belasej, zelenkavej či žltkavej, ale môže to byť aj piesková, rôzne odtieňe sivej a ďalšie farby. (jš)

PIERWSZA POMOC DLA BYDŁA

Wzdęcie: Do czasu przybycia lekarza wzdęte zwierzę trzeba ustawić przodem dużo wyżej niż zadeł, rozcierać wiechciami słomy lewy bok, oraz pięcią uciskać lewą slabiznę. W poprzek pyska można włożyć powrósło umoczone w terpentynie lub nafcie, aby spowodować odbijanie się gazów. Kiedy zwierzęciu grozi uduszenie, można dokonać przebicia w lewej slabiznie. Powinieneś to jednak wykonać człowiekiem, który to już robił. Można przebijając trokarem (trójgrąncem), ewentualnie nożem. Miejsce przebicia (gdzie ściana brzucha jest najbardziej wznieciona) należy uprzednio wystryci i odkroić spirytusem. Trokar wbija się tak, aby ostrze skierowane było do przodu i ukośnie w dół.

Zadławienie: W tym przypadku ujmujemy przełyk z zewnątrz obiema rękami i staramy się przesuwać przedmiot dławiaczy zwierzę (np. ziemniak, burak itp.) ku górze. Żadne przepychanie do dolu nie może wchodzić w

rachubę. Jeżeli zwierzęciu grozi uduszenie, należy zdecydować się na przebicie w lewej slabiznie, jak przy wzdęciu.

PIERWSZA POMOC DLA KONI

Mięśniochwat: Jeżeli koń zachoruje w drodze, trzeba wprowadzić go do ciepłej stajni, skropić skórę spirytusem lub terpentyną, a następnie mocno rozetrzeć wiechciami ze słomy i ciepło okryć. Zaraz też należy wezwać lekarza. Chórego konia nie należy zmuszać do pracy ani też go oprowadzać.

Morzska (kolki): Pierwszą rzeczą w tym przypadku jest zawezwanie lekarza. Do czasu jego przybycia należy konia wolno oprowadzać (nie klusem), masować i nacierać boki wiechciami ze słomy oraz robić lewatywy z letniej wody z mydlem. Jeżeli koń chce się położyć, nie należy mu przeszkadać, tylko zadbać, aby kładł się na miękkim podłożu. Gwałtowne upadki i tarzanie się konia może być poważne w skutkach. Nie wolno zapomnieć o usunięciu ze żłoba karmy i o zastosowaniu głodówki.

Ochwat: Przy ochwacie należy konia natychmiast zwolnić od pracy, rozkuć, wstrzymać podawanie karmy treściwej, znacznie

zmniejszyć ilość podawanej wody (3 razy dziennie po 2 litry), oraz postawić na miękkim podłożu. Kopyta należy owinać szmatami i polewać co pół godziny zimną wodą.

Zranienie: Wszelkie zranienia połączone są z krwawieniem. Do czasu przybycia lekarza (przy dużym zranieniu i krvotoku) konieczne jest zatamowanie upływu krwi przez nałożenie bandaży i jego mocne zaciśnięcie powyżej i poniżej rany. Jeszcze lepiej do tego celu nadaje się gumowa rurka. W miejscach, gdzie opaski nałożycie się nie da, krvotok tamuje się przez włożenie do rany waty (naturalnie czystej) owiniętej bandażem, gazą lub czystą lnianą szmatką. Następnie należy założyć opatrunk uciskowy, który musi być zdjęty najpóźniej po 2 godzinach. Ponadto stosuje się zimny okład z lodu lub śniegu włożonego do gumowego worka lub plastikowej torbyki, ewentualnie z zimnej wody.

Uderzenie i potłuczenie: W tych wypadkach ulegają uszkodzeniu głębiej leżące tkanki lub narządy przy nie uszkodzonej skórze. Powstaje podskórny wylew krwi i obrzęk. Pierwszą pomocą są zimne okłady z lodu lub śniegu albo zimnej wody, które trzeba zmieniać co 1 - 2 godziny.

Złamanie kości: Przy złamaniach należy zwierzę pozostawić w całkowitym spokoju. Przy złamaniach np. kończyn (nóg) należy kość

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

TELACIE KROKETY. 600 g teľacieho mäsa, 150 g slaniny, mrkva, 1 cibuľa, 6 vajec, 2 lyžice masti, 1 lyžica múky, 120 g strúhanky, soľ.

Umyté a posolené mäso pokrájame na veľké kusy a spolu so slaninou dusíme v masti do mäkkia. Pridáme 1 lyžicu masti a 6 vajec a bez rozemiešania ďalej trochu dusíme. Potom odstavíme a necháme vychladnúť. V druhej nádobe urobíme záprážku z lyžice masti a lyžice múky. Zriedime vodou, pridáme mäso a necháme zovrieť. Po vychladnutí pokrájame mäso na kúsky dlhé asi 10 cm a hrubé asi pol druhu palca. Namáčame ich do vajec a obalíme v strúhanke. Potom ich vyprážíme v horúcej masti.

FALOŠNÁ DIVINA. Bravčové stehno (z mladej ošípanej), 1 l bieleho vína, 1 l červeného vína, mrkva, zeler, kaleráb, petržlen, bobkový list, celé čierne korenie, soľ.

Bravčové stehno v celku s kožou (čisté a zbavené srsti) dáme variť s bielym a červeným vínom. Potom pridáme zeleninu pokrájanú na kolieska, soľ a celé čierne korenie. Necháme

variť do mäkkia. Podávame tepľé so šípkovým lekvárom rozpusteným vo víne, obložené plátikami citróna a strúhaným chrenom.

Zvyšok môžeme vložiť naspať do omáčky a môžeme nechať stáť na chladnom mieste aj niekoľko dní (najviac týždeň). Musíme však dbať na to, aby bolo mäso zaliate omáčkou.

KYSLÁ ZEMIAKOVÁ POLIEVKA. 3-4 stredne veľké zemiaky, 1 malá cibuľa, 1/2 l mlieka, 1 téglík kyslej smotany, 1 lyžička vegetu, 1/2 lyžičky drvenej rasce, bobkový list, 2 lyžice hladkej múky, 1 lyžička Ramy bud' Sawy, pažítka alebo petržlenoná vŕňať.

Očistené a umyté zemiaky pokrájame na malé kocky, nadrobno posekáme cibuľu a spolu dámme variť do 1/2 l vody, do ktorej sme pridali vegetu, bobkový list a rascu. Keď sú zemiaky takmer mäkké, pridáme k nim v mlieku rozhabarkovanú múku a za stáleho miešania na malom ohni čakáme, kým polievka zhustne. Napokon opatrné vmešáme kyslú smotanu a lyžičku Ramy. Polievku už nevaríme! Pred podávaním vsypeme do každého taniera trochu posekanéj pažítky alebo petržlenovej vŕňate.

ŠALÁTY

ŠALÁT Z ČERVENEJ KAPUSTY. 1 menšia hlávka červenej kapusty, 1 cibuľa,

250 g strúhaného tvrdého syra, 1 téglík kyslej smotany alebo jogurtu, soľ.

Kapustu a cibuľu nakrájame na tenučké rezance, osolíme a necháme chvíľu postáť, aby zmäkli. Primiešame postrúhaný syr, smotanu alebo jogurt. Podávame ako šalát k studeným jedlám alebo ako samostatné jedlo s pečivom.

MÚČNIKY

MEDOVÁ PIŠKÓTOVÁ ROLÁDA. 100 g hrubej múky, 1 lyžica medu, 50 g kryštálového cukru, 4 vajcia, 1/2 vrecúška prášku do pečiva, kôra z polovice citróna.

Z bielkov ušľaháme sneh, pridáme cukor, med a opäť ušľaháme dotuha. Primiešame žltky a múku s práškom do pečiva. Pečieme na plechu vyloženom namasteným papierom. Upečenú, ešte teplú roládu skrútime aj s papierom, zabalíme do čistej utierky a necháme vychladnúť. Na druhý deň cesto rozvinieme, odstráňme z neho papier, potrieme lekvárom alebo ťubovoňou plnkou, opatrné opäť skrútime a polejeme roztopenou čokoládou alebo len posypeme práškovým cukrom.

MEDOVÉ CIGARY. 200 g medu, 200 g čokolády, 200 g mletých orechov, 100 g medovníkových omrvín (alebo odrezkov z pečenia) alebo keksov či piškót, 300 g práškového cukru (podľa potreby i viac).

unieruchomić przez przybandażowanie z dwóch stron 2 kawałków drewna. Oczywiście do wszystkich złamań należy jak najszybciej zaważwać lekarza.

Nagwoźdzenia i zagwoźdzenia: Nagwoźdzeniem nazywamy przebicie podeszwy kopyta, zagwoźdzeniem zaś - skaleczenie miękkich części kopyta podczas kucia. Przy nagwoźdzeniu należy kopyto wymyć, rozkuć, usunąć wbity przedmiot, po czym wymoczyć kopyto w ciepłym roztworze kreoliną (50 grammów, t.j. 5 lyżek stołowych kreoliny na 2 litry wody). Podeszwę kopyta w okolicy rany należy wystrzygać i nałożyć opatrunki z waty umoczonej w dziegciu a następnie zabandażować. Całe kopyto owija się grubo czystym płótnem woskowym. Przy zagwoźdzeniu należy wyjąć podkowiak i ranę zajodynować. Tak w jednym, jak i drugim przypadku późniejsza pomoc lekarska jest niezbędna ze względu na możliwość zakażenia tężcem.

Otarcia i odniecenia: Najczęściej są spowodowane źle dopasowaną uprzężą. W tym przypadku po dokładnym wystrzyżeniu sierści i oczyszczeniu skóry można otarcie zajodynować lub posmarować maścią cynkową. Przy odnieceniach stosuje się przede wszystkim zimne okłady

HENRYK MACZKA

Med a postrúhanú čokoládu rozpustíme na sporáku v nádobe, pridáme orechy a omrvený. Za stáleho miešania priviedieme do varu. Teplú čokoládu vyklopíme do pripraveného cukru. Spracujeme na vláčnu hmotu a formujeme tenké valčeky - cigary. Hrubší koniec namáčame do rozľahaneho bielka a obalíme makom. Asi 1 cm od konca nalepíme na cigary prúžok staniolu.

MLADÝM GAZDINÁM

- Varené múčniky pripravujeme vždy iba z krupicovej mýky.
- Krehké cestá sa nesmie dlho miesiť, aby neboli „pieskové”.
- Cestá, do ktorých pridávame zemiaky, nikdy dlho nemiesime, lebo rednú.
- Ovocné lekváre nesplesnivejú, keď ich necháme v horúcej rúre zapieciť, aby sa utvorila kožka, ktorú potom posypeme kyselinou benzoovou. Pred použitím ju potom z lekváru odstráňme.
- Zeleninu nikdy zbytočne dlho nevaríme, lebo tým sa zvyšujú straty vitamínov.
- Zeleninu na varenie vkladáme vždy do vriacej vody a varíme ju prikrytú.
- Ovocné kompóty nevaríme vo veľkom množstve cukrového roztoku, ale ho iba podúsime v menšom množstve. (js)

PRAWNIK

KTO JEST OJCEM?

W sprawach o uznanie dziecka poczętego, które jeszcze się nie narodziło, prawo kieruje się bardzo prostymi i skutecznymi zasadami. W pierwszej kolejności zakłada się, iż ojcem jest mąż ciężarnej kobiety, chyba że jest to niemożliwe, bo na przykład mąż wyjechał za granicę i od kilku lat tam pozostaje lub przebywa w zamkniętym szpitalu psychiatrycznym (bez przepustek) i nie mógł z nią mieć kontaktu fizycznego. Jeżeli kobieta zaszła w ciągę pozamążeską, lub kobieta jest panną, rozwódką albo wdową - ojcem dziecka poczętego jest mężczyzna, który uważa się za ojca. W sprawach bardziej skomplikowanych możliwe jest również ustalenie ojcostwa w trybie orzeczenia sądowego. Wykonuje się wtedy m.in. badania antropologiczne. Warto pamiętać, że do uznania dziecka poczętego potrzebna jest zgoda matki. Bez tego żaden mężczyzna nie może być pewny swego ojcostwa. Ale - dla równowagi - uznać dziecko może wyłącznie mężczyznę, matka bowiem zawsze jest znana (nie mylmy tego z problemem narodzonego, a następnie porzuconego niemowlęcia). Pamiętajmy jednak, że nie można uznać dziecka po jego śmierci. (Podstawa prawnia: artykuły 72 oraz 75 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego).

PRACA PRZY KOMPUTERZE

Gdy pracujemy przy komputerze, pamiętajmy o tym, że od 11 marca b.r. zmieniły się przepisy dotyczące wymogów, jakim powinno odpowiadać to stanowisko pracy. Pracodawca jest zobowiązany zapewnić nam co najmniej pięciominutową przerwę po każdej godzinie pracy przy obsłudze komputera. Przerwa ta wliczona jest do czasu pracy, co oznacza, że pracodawca musi nam za nią zapłacić, tak jak za wykonywaną pracę. Zamiast przerwy pracodawca może zaproponować, abyśmy łączyli na przemian pracę wykonywaną przy obsłudze komputera z inną pracą. To zajęcie nie powinno obciążać wzroku i musi być wykonywane w innych pozycjach ciała. Tzw. praca przemieszana polega na tym, że przez godzinę pracujemy przy komputerze, a potem, także przez godzinę, wykonujemy inne zadania. Znaki wyświetlane na komputerze powinny być wyraźne i czytelne a obraz stabilny. Ekran winien być pokryty warstwą antyodbielową lub wyposażony w odpowiedni filtr i tak ustawiony, aby ograniczał

odbicie światła. Wysokość stołu, na którym stoi komputer, musi umożliwiać naturalne położenie rąk i umieszczenie nóg pod blatem, także odpowiedni kąt obserwacji ekranu (jego górną krawędź winna się znajdować powyżej oczu). (Rozp. z 1. 12. 98 r. - Dz. U. nr. 148, poz. 973).

EKS MISJA

Jeśli sąd orzekł eksmisję naszego uciążliwego lokatora, a on dobrowolnie nie chce się wyprowadzić, możemy zwincić się o pomoc do komornika sądowego. Przeprowadzi on egzekucję, czyli wykona wyrok sądu o eksmisji z lokalu. Składamy u niego wniosek o wszczęcie egzekucji oraz wyrok sądu, który powinien być prawomocny, a w dodatku zaopatrzony w klauzulę wykonalności. Za przeprowadzenie egzekucji komornik pobiera opłaty, które są stałe i zależą m.in. od tego, jak duże mieszkanie będzie opróżniane. Komornik wzywa eksmitowanego lokatora, aby dobrowolnie opróżnił pomieszczenie. Wyznacza mu termin, do którego powinien to uczynić. Gdy termin upłynie, a lokator nie wyprowadzi się, komornik przystępuje do egzekucji. Opróżnianie lokalu może odbywać się podczas nieobecności lokatora tylko wtedy, gdy była to nieobecność nieusprawiedliwiona. (Ust. z 02. 07. 94 r. - Dz. U. nr. 105, poz. 509 z pn. zm.).

PEŁNOMOCNICTWO DO KONTA BANKOWEGO

Decydując się na założenie własnego konta bankowego, pomyślmy, czy nie ustanowić osoby, która mogłaby w naszym imieniu dysponować tego typu rachunkiem. Regulaminy bankowe określają ją mianem pełnomocnika. Może nim być wyłącznie ten, kto posiada pełną zdolność do czynności prawnych. Odpadają zatem osoby ubezwłasnowolnione, pozbawione praw obywatelskich lub niepełnoletnie. Jeśli posiadamy konto wspólne, np. ze wspólną żoną, udzielanie pełnomocnictwa wymaga zgody współposiadacza konta, czyli drugiego małżonka. Musi być ono udzielone na piśmie, w formie stosownego wniosku, na którym pełnomocnik złoży swój podpis w obecności pracownika banku. Pełnomocnictwo może być nieograniczone - wtedy wyznaczona przez nas osoba dysponuje naszymi pieniędzmi tak, jak czyniliśmy to sami, lub ograniczone - może ona używać naszych środków finansowych wyłącznie w określonych sprawach, np. regulować opłaty szkolne naszego dziecka itp. Pełnomocnictwo można odwołać w każdym momencie, bez podawania przyczyny. Wygasza ono też w przypadku naszej śmierci. (js)

HVIEZDY O NÁS

REK

(22.6.-22.7.)

Onedlho sa ako čestný host zúčastníš na milom podujatí. Bude sa to sice spájať s istými povinnosťami, ale aj tak stretnutie uplynie v príjemnom ovzduší. Stretneš totiž kohosi zaujímavého, nielen zo spoločenského hľadiska, s ktorým vás spájajú spoločné záujmy. Neočakávané sa ti podarí vyriešiť problém, s ktorým si si oddávna nevedel poradiť.

LEV

(23.7.-23.8.)

V poslednom období si sa viackrát prejavil ako sebec, čím si kazíš dobrú mienku o sebe. Dokonca tvoji najbližší majú už toho dosť. Je to krátkozraké konanie, ktoré ti nevyjde na osoh. Musíš sa zmeniť a začni myslieť aj na iných a ich potreby. Neboj sa prejaviť svoje city, niekto na to netreplivo čaká.

PANNA

(24.8.-23.9.)

Pokojný a pomerne jednotvárny začiatok mesiaca vystrieda obdobie živých a intenzívnych pracovných kontaktov. Prinesú ti nové a dosť neočakávané zážitky. Aj keď to nebude nič neobvyklé, pre teba to bude dosť veľký význam. Koncom mesiaca ďaká dlhšia cesta, ktorú ti osladí milá spoločnosť.

VÁHY

(24.9.-23.10.)

Môžeš očakávať, že sa tvoja dotečne nienajlepšia finančná situácia náhle zlepší, čo budeš vďačiť predovšetkým svojim dobrým pracovným výsledkom. Čakajú ťa, žiaľ, aj krátke, neveľmi príjemné chvíle. Budeš potrebovať veľa času, pokoja a taktu, aby si z toho vybýtol bez väčších otriasov. Stačí ti to aj neočakávaná návšteva, ktorou sa nemôžeš vyhnúť.

ŠKORPIÓN

(24.10.-22.11.)

Bude to obdobie usilovnej práce, pričom sa ti nepodarí všetko vyriešiť po svojej vôle. Nedovoľ, aby ti sklamanie odobralo energiu a chufu do práce. V tvojom osobnom živote sa vyskytne niekoľko problémov. Ich riešenie nezvaľuj na iných, ale sám sa do nich pust', aj keď sa ti to neveľmi chce. Nemáš však iné východisko.

STRELEČ

(23.11.-21.12.)

Čoskoro sa stretneš s viacerými prejavmi sympatie a priazne svojho okolia, čo ti výrazne zlepší náladu, ktorá v poslednom čase nebola najlepšia. Novozísakaný elán a chufa do života ti pomôžu ľahšie prekonáť aj finančné ťažkosti, spôsobené neočakávanými väčšími výdavkami koncom mesiaca. Snaž sa ich obmedziť, keďže v opačnom prípade sa môžeš väčne zadlžiť.

KOZOROŽEC

(22.12.-20.1.)

Čaká ťa v najbližšom čase akési menlivé obdobie, v ktorom sa budú striedať radosti a starosti. Len od teba a tvojho optimizmu závisí, čoho bude viacej. Nevzdávaj sa tak ľahko, koncom mesiaca sa vyrieši niekoľko tvojich problémov, ktoré ti sťažovali život. Daj si pozor na zdravie, nepodceňuj ani to najobyčajnejšie prechladnutie. Veľmi by ti prosperala aspoň krátká dovolenka, najlepšie niekde pri mori.

VODNÁR

(21.1.-18.2.)

Dlhšie pripravovaná cesta sa ti vydá. Čakajú ťa viaceré zmeny a úspechy, jednak v práci, jednak v spoločenskom živote, kde sa ukážeš z dobrej stránky. Naskytne sa ti príležitosť prejaviť niekomu blízkemu svoju priazeň a poskytnúť pomoc a radu. Koncom mesiaca ďaká veľa novej práce a riešenie niekoľkých otázok, ktoré si už viackrát odkladal na neskôr.

RYBY

(19.2.-20.3.)

Spočiatku, najmä v prvej polovici mesiaca, budeš musieť viac pozornosti venovať práci, ktorej sa na teba zvalí viac ako dosť. So všetkým si poradíš, len si povinnosti musíš dobre rozplánovať. Bud' opatrný, konaj rozvážne, aby si neurobil nejaký chybny krok. Koncom mesiaca dostaneš darček, ktorý ti urobí veľkú radosť, podobne ako neočakávané stretnutie s istou veľmi milou osobou.

BARAN

(21.3.-20.4.)

Po návrate z cesty ďaká príjemnejšie ovzdušie ako predtým. Snaž sa tomu prispôsobiť. Vo finančných otázkach sa sice čakajú isté komplikácie, ale objavia sa aj perspektívy zlepšenia tvojej situácie v najbližších mesiacoch. Tvoje projekty budú schválené a získajú ti nielen uznanie, ale aj značný finančný prospech.

BÝK

(21.4.-20.5.)

Môžeš očakávať, že začiatok mesiaca ti uplynie pokojne a pomerne bezstarostne. Potom sa udalosti začnú rýchlo vyvíjať. Nevyhneš sa ani viacerým ťažkostiam a nemilým situáciám, ale nájdeš oporu a pomoc u kohosi, kto ti už viackrát pomohol a poradil. Snaž sa nikdy neodmietať podávanú ruku; presvedčíš sa, že vo svojom okolí máš aj veľa priaznivcov.

BLÍŽENCI

(21.5.-21.6.)

Trochu si namýšľaš, zdá sa ti, že si veľkomyselný a ľahko odpúšťaš urážky. Je to naozaj tak? Nezdá sa ti, že napr. k najblížším sa niekedy chováš dosť ľahostajne, že si nevšímaš iných, že si vôbec niekedy dosť nedôsledný? Ak si presvedčený, že máš pravdu, snaž sa brániť svoje názory a záujmy. Dbaj o to, aby si neoslaboval svoju autoritu. (jš)

NÁŠ TEST

Ste optimista?

1. Máte rande, no vaša láska akosi dlho nechodí. Čo si pomyslíte?
a/ Už ma nelúbí - 0; b/ Asi je do toho čosi prišlo - 3; c/ Nechá ma tu trčať ako kôl v plote, nabudíce sa ja oneskorím - 6.

2. V obchode objavíte vec, ktorú oddávna hľadáte. Nemáte však pri sebe peniaze. Kým sa vrárite, je to predané. Ako zareagujete? a/ Pohľadám inom obchode - 6; b/ Aspoň mi ostali peniaze - 0; c/ Stratím náladu - 3.

3. Tešili ste sa na spoločenský večierok, a teraz sa na ňom nudíte. Viete prečo? a/ Sklamala ma spoločnosť - 3; b/ Asi moje očakávania boli privysoké - 6; c/ Neviem prečo - 0.

4. V práci vám zveria novú úlohu, ktorou sa veľmi obávate. Čo

urobíte? a/ Vzdám sa jej hned' na začiatku - 0; b/ Poprosím niekoho o pomoc - 3; c/ Musím to dokázať za každú cenu - 6.

5. Čo považujete v športovom zápolení za najdôležitejšie? a/ Vítazstvo - 6; b/ Meranie súl - 0; c/ Zábava a radosť z pohybu - 3.

6. V práci si žiadate zodpovednejšiu funkciu, ale vám odmietnu. Čo si pomyslíte? a/ Blbci, nevedia oceniť moje kvality - 3; b/ Nech im to robí niekto iný - 6; c/ Asi nie som pre nich dosť dobrý(á) - 0.

7. Vaša láska vás bez slovka vysvetlenia opustí. Zmocní sa vás zúfalstvo? a/ Nie, skôr zlosť a pocit urážky - 6; b/ Určite, ale nakrátko - 3; c/ Áno, zrútil by sa mi celý svet - 0.

8. Ste optimista, či pesimista? a/ Skôr pesimista - 0; b/ Ako kedy - 3; c/ Určite optimista - 6.

9. Čo je vašou najsilnejšou stránkou? a/ Zmysel pre realitu - 0; b/ Spontánnosť a otvorenosť - 6; c/ Schopnosť vziať sa do polozenia iných - 3.

- Môj manžel ma nechcel vziať so sebou tvrdiac, že nebudem vládať chodiť po horách.

Z denníka novomanželky.

Prvý mesiac po svadbe: Nikdy neoklamem svojho muža.

O dva mesiace: Nikdy by som nechcela oklamať svojho muža.

O tri mesiace: Ešte nikdy som neoklamala svojho muža.

O štyri mesiace: Už nikdy neoklamem svojho muža.

* * *

- Nikdy nezabudnem na zábavu, na ktorú prišla moja žena.

- Bolo to také romantické?

- Ó, vôbec nie! Ja som si myslel, že je doma pri deťoch.

* * *

- Predovšetkým, - vraví lekár, - musíte prestať piť a fajčiť!

Pacient sa pozrie skúmavo na lekára a spýta sa:

- Pan doktor, nebola tu predomnou moja stará?

* * *

Vraví jeden rybár druhému:

- Ako to len robí ten človek oproti, že každú chvíľu vytiahne rybu?

- On ku každému červíkovi pridá ešte bakšiš.

* * *

- Kedy sa začína staroba, dedko?

- Staroba, vnúčik môj, sa začína vtedy, keď sa ti všetky dievčatá zdajú pekné.

* * *

Dvaja anglickí námorníci medzi sebou:

- Je tvoje manželstvo šťastné?
- Neviem.
- Akože, čo sa stalo?
- Stratil som manželku adresu!

* * *

- Počul som, že si sa oženil s Mary.

- Musel som, - vysvetľuje Škót.

- To sa stáva.
- Nie však kvôli tomu, na čo si myslíš. Stučnala a nemohla si stiahnuť snubný prsteň.

* * *

Matka vyčíta synovi, že sa bojí večer ísť po ulici, lebo je tma.

- Ja, že sa bojím? - bráni sa syn.
- Pod so mnou a uvidíš, že sa nebojím!

* * *

Po prednáške z filozofie študenti diskutujú:

- Človek, ktorý ustúpi, keď nemá pravdu, je mudrc.
- Áno, ale človek, ktorý ustupuje, hoci má pravdu, je ženatý.

MENO VEŠTÍ

RÓBERT - jasné, tvrdé, otvorené a pevné meno. Ľudia s týmto menom sú spravidla dobrí, veselí a priami. Pozoruhodné však je, že majú rôznorodé povahy a temperament, preto každý Róbert je osobitou, zaujímavou individualitou. Samozrejme majú však aj veľa spoľočných charakteristických črt.

Dá sa povedať, že Róbert je typ človeka veľmi kamarátskeho, spoľočenského, živého a pohyblivého. Býva vysoký buď strednej postavy, pekne urastený, štíhlý a obyčajne veľmi driečny. Je všeestranne nadaný, má však navyše umelecké, najmä spevácke a hudobné vlohy. Zbožňuje šport, atletiku, tenis a turistiku. V štúdiu je dosť nesystematický, učí sa trhanie, keď to veľmi potrebuje, teda najmä pred písomkami a skúškami. Napriek tomu zakaždým dopadne dobre.

Róbert máva prchkú povahu, je hašterivý a nerád uznáva autoritu starších súrodencov alebo kamarátov. Statočne sa drží v chlapčenských ruvačkách so staršími a silnejšími kamarátmi. Silovú prevahu súperov nadrába často šikovnosťou a vtipom. Máva veľký úspech u žien. Je však citoch dosť nestály, preto dievčatá či ženy si nikdy nemôžu byť isté, či to s nimi myslí vážne, alebo len žartuje.

Je trochu paradoxné, že človek s týmto menom môže zastávať prakticky všetky vedúce funkcie - od najnižších po najvyššie. Peniazom nikdy nepripisuje veľký význam. Ľahko ich vydáva, hoci k nim neprichádza práve najlahšie. Veľmi nerád sa podriada čomukolvek a komukolvek, má rád široký životný priestor (doslova a v prenesenom význame slova). Preto je dobre, keď stretnete psychicky silnú, trpečlivú a múdrú ženu, ktorá ho miluje a spolu s ním chce prežiť všetky životné slasti a strasti. Róbertovo manželstvo je spravidla vydarené a pevné, aj keď sa občas nevyhne ani krátkym búrkam, po ktorých však opäť svieti slnko. Mávajú obyčajne dve deti, o ktoré sa obaja manželia starostivo starajú. Róbert len zriedkakedy chorľavie a dožíva sa najčastejšie vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Koza, dojí ju - niekto v rodine ochorie; čierne kozy - ľažkosti v práci a pod.; biele - šťastie, dobrá nálada, odmena buď iný menší finančný príjem; zabíjať kozu - zlé hospodárenie a finančná strata; veľké stádo - služné perspektívy do budúcnosti.

Kožušina - budeš mať veľký majetok; kupovať ju - nemoc.

Krabica, stratí ju - peňažný príjem, výhra; nájst ju - dostaneš príjemnú správu; s tabakom - milá známost; maľovaná - radosť, poťašenie; zlatá alebo strieborná - majetok, bohatstvo; dostat do daru - všeobecná úcta a uznanie.

Krajčír, vidieť ho pracovať - veľká odmena; vidieť ho vchádzať do domu - veľké výdavky; nechať si brať mieru od neho - chceš sa komusi páčiť.

Krajčírska dielňa - dostaneš dobré zamestnanie.

Krovie - čakájú ťa prekážky, ktoré musíš prekonať; zelené a kvitnúce - tvoja láska bude opätovaná; odstraňovať - víťazstvo a verná láska.

Kuna, vidieť ju - chráň sa pred zlodejmi; zabit ju - problém a nepríjemnosti so ženami; zastrelí ju - dostaneš pomoc od cudzích ľudí.

Kvapky vidieť - budeš prelievať slzy.

Ladové kvety na obloku - sklamané nádeje.

Ladiviny vidieť - budeš mať zdravé deti.

Lakomec - strata peňazí.

Lalie trihať - zmyselná láska; biele vidieť - niekto ťa bude verne milovať; farebné - never tomu, čo o tebe hovoria.

Lampa - šťastie v tajnej láske. (jš)

VYHODNOTENIE

Do 14 bodov: Nedokážete sa nikomu zdôveriť so svojimi problémami a často sa v duchu ťutujete. Priveľmi si beriete k srdcu každú porážku a zabúdate na to, že prehry a sklamania patria k životu ako soľ. Mali by ste sa naučiť ľudom dôverovať, určite by sa vám ušavilo.

15 až 30 bodov: Neúspechy vás nedokážu zdeptať. Naopak, počíjajete ich za celkom prirodzené a usilujete sa z nich poučiť, aby ste v budúcnosti neurobili rovnakú chybu. A máte pravdu: nad rozliatym mliekom sa už naozaj neopláť plakať!

31 a viac bodov: Ste majstrom života - porážku či sklamanie vôbec nepoznáte. Každý neúspech sa usilujete zvratiť vo svoj prospěch. Ak sa vám to náhodou nepodarí, obviníte z prehry niekoho iného, len nie seba. Má to však jednu nevýhodu: nikdy sa nepoučíte z vlastných chýb. Chcelo by to trochu viac sebakritickosti. (jš)

NAJKRAJŠIA SLOVENKA. Vítazkou tohoročnej súťaže o titul Miss Slovenskej republiky '99, ktorá sa konala v marci Divadle A. Bagara v Nitre, sa stala devätnásťročná modelka Aneta Kuklová z Lučenca. Kráľovná krásy pracuje v modelingu, ovláda niekoľko cudzích jazykov (o.i. angličtinu, nemčinu a maďarčinu) a rada cestuje. Aneta Kuklová získala tiež ďalší titul Miss Press a samozrejme množstvo rôznych cien, medzičinným najnovším model Citroena Saxo a právo reprezentovať Slovenskú republiku na prestížnej medzinárodnej súťaži Miss Universe 1999, usporiadanej v tomto roku na ostrovoch Trinidad a Tobago. Na snímke: Miss SR '99 Aneta Kuklová.

DETI SLÁVNYCH. Amy, dcéra bývalého amerického prezidenta Jimmyho Cartera sa rada venuje detom. Spolu s otcom vydali napr. knihu „The Little Baby Snoogle-Flejeer“, kde Jimmy robil text a Amy ilustrácie. Teraz sa spolu z toho tešia, ale v časoch dospievania, ešte v Bielom dome, Amy neraz mala s otcom konflikty. Dnes sa nad svojimi niekdajšími teenagerskými vzburami už len usmievá.

Tara Nevleyová sa až vo veku 31 rokov dostala z tieňa svojej slávnej matky, herečky Joan Collinsovej. Má novú show vo vysielaní

Viva - rádiostanici, ktorú vedú ženy - pre ženy. Je rýchla, ostrá a múdra, trochu sa podobá na svoju matku, najmä v snahe byť nezávislou. Hovorí na stanici Londýn neskoro večer a ráno zase vysiela showbiznisové novinky. Na snímke: Tara so svojou matkou J. Collinsovou.

NA PEKLO sa zmenili havajské medové týždne Marka Monazzamihó a jeho novomanželky. Totiž jeho 29-ročná žena Nahid Davoodabaiová tragicky zomrela po útoku žraloka a Mark prežil dva dni sám na opustenom ostrove, kym sa dočkal pomoci. Obaja mladomanželia sa vydali kajakom na výlet z havajského výletného strediska Maui. More vraj bolo pokojné a oni strávili niekoľko hodín nedaleko pláže. Potom sa zdvihol prudký vietor a vlna ich odniesla na more. Vypadli z kajaka do vody a Nahid zrazu vykrikla: „Žralok, žralok, nemám ruku!“ Monazzamimu sa sice podarilo vtiahnuť ju do kajaka, kde sa snažil plavkami zastaviť krv, ale žena mu vyrávacia v náručí.

FILIPÍNCI NA KRÍŽOCH. Niektorí si vo veľkonočnom období pripomínajú odkaz Krista modlitbou, iní vycestujú na sväté miesta, ale nájdú sa aj takí, ktorí sa nechávajú

pribiť na kríž. Každoročne sa pri príležitosti Veľkého piatku nechá na kríž pribiť niekoľko desiatok Filipíncov. Tento drastický rituál, ktorý praktizujú na pamiatku ukrižovania Krista, sa stal lákadlom pre tisícky turistov a zvedavcov. Aj na pahorku nad dedinou Cutuda vztýčili tri kríže a „mučeníkov“ na ne postupne pribíjali (na snímke) desaťcentimetrovými klincami, ktoré im vrážali do stredu dlaní.

ARIZONSKÝ KAT V SUKNIACH. Vzhľadná dáma, pomysleli by ste si, matka štyroch detí, ktorá sa teší už aj ôsmim vnučatám. Bola učiteľkou, kým jej manžel je ženský lekár. Profesie, v ktorých si ludia vzájomne pomáhajú. Zdanie však klame. Guvernérka amerického štátu Arizona, 63-ročná Jane Hullová nevie, čo je milosrdenstvo. Napriek silnému odporu a výčitkám zo strany najvyšších miest (spolkovej vlády, súdneho dvora v Haagu) nechala popravit bratov LaGrandeovcov. Čo len túto ženu priviedlo k toľkej neústup-

čivosti? V Arizone platí trest smrti a 78 percent obyvateľov tohto štátu zaň hlasovalo. Pani Hullová sa obáva, že keby vrahom udefovala milosť, voliči by sa od nej odvrátili. „Taky je zákon tohto štátu a ja sa ho mienim pridržiavať,“ vyhlásila. Mimochodom, neústupčivosť sa jej už v minulosti vyplatila: pred 20 rokmi sa vďaka svojim ultrakonzervatívnym zásadám stala poslankynou arizonskej snemovne reprezentantov a pred 10 rokmi sa vyšvihla až na šéfkumu parlamentu. V arionských celách smrti čakajú na popravu ešte ďalší odsúdení nemeckí bratia, ale Jane Hullové sa volebné obdobie končí až v roku 2003. Možno Boh sa nad nimi dovtedy zmiluje, ale guvernérka iste nie. Na snímke: prísná guvernérka.

PRÍSNA MATKA MADONNA. Napriek excentrickej matke nemá Madonnina dcéra Lourdes (2 r.) na výstrednú pubertu ani najmenšie vyhliadky. Keď malá vyrastie, popádva ju plánuje dať na renomovanú anglickú dievčenskú školu Cheltenham Ladies College v prísnе staroanglickom štýle, so školskou rovnošťou, bez televízie a pochopiteľne - bez sexu. Školné je vysoké, v prepočte asi 25 tis. zlottedých za jeden trimester. Možno sa tam bude Lourdes poriadne nudíť, ale človek nikdy nevie, veda napokon aj Madonna navštěvovala kláštornú školu. Preto nie je vylúčené, že malá sa raz vyberie v maminých šlapajách. Na snímke: mama a dcéra.

Na futbal cez prázdniny žiaci iste nezabudnú...

... ani na bicyklovanie ale už bez tašiek s učebnicami

Nástup na školskom dvore...

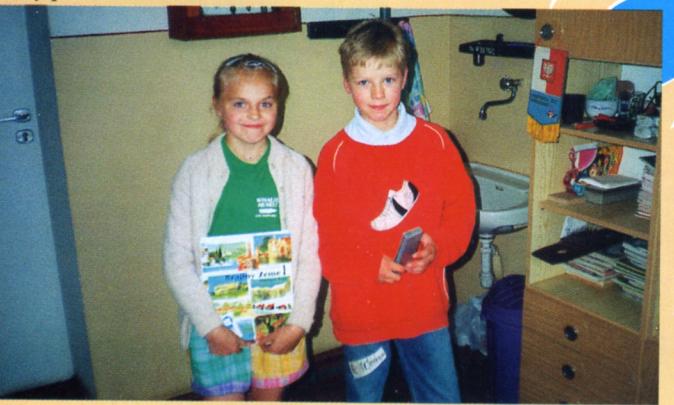
PRED PRÁZDNINAMI

Foto: P. Kollárik a J. Pivovarčík

Na scéne bez trémy

Malý párik

.. a vystúpenie v kultúrnom programe

Cez ulicu treba ísť vždy opatrnne

Ostýchavost' pri fotografovaní

Jablonka - Matonogi v záplave zelene. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27

nr konta: Bank PKO S.A. Grupa Pekao S.A. III/0 Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	9,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	8,00 zł
Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	10,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	10,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	11,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, „ <i>Klucz Światła</i> ” - wybór poezji, Kraków 1998	13,00 zł